

USAID

OD AMERIČKOG NARODA

nespojivost sudijske i drugih profesionalnih aktivnosti

dostojanstvo

Neprikladne veze

sukob interesa

kronizam

javni istupi i odgovornost prema medijima

legitimitet

diskriminacija

međunarodni standardi odgovornosti sudija
komunikacija ex parte

Jednakost

POJMOVNIK ETIKE I INTEGRITETA U PRAVOSUĐU

javni interes

nedozvoljeni uticaj

Interesno povezano lice

Deontologija

imunitet

Nedozvoljena komunikacija
sa trećim licima

POJMOVNIK
ETIKE I INTEGRITETA
U PRAVOSUĐU

GLOSSARY
OF JUDICIAL ETHICS
AND INTEGRITY

USAID-ov PROJEKT PRAVOSUĐE PROTIV KORUPCIJE

Sarajevo, oktobar 2023. godine

Izjava o odricanju odgovornosti:

Stavovi i mišljenja izneseni u ovom dokumentu ne odražavaju nužno stavove i mišljenja USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Sadržaj

Reviewer's commentary	6
Riječ recenzenta	7
Preface	16
Predgovor	17
Introduction	22
Uvod	23

DIO I

Osnovni etički principi sadržani u kodeksu sudijske etike, kodeksu tužilačke etike i bangalorškim principima sudijskog ponašanja	29
--	----

1. Nezavisnost	31
1.1. Institucionalna nezavisnost	36
1.2. Garancije institucionalne sudske nezavisnosti	37
1.3. Individualna nezavisnost	38
1.4. Garancije individualne sudijske nezavisnosti	40
2. Nepristrasnost	41
2.1. Test subjektivne nepristrasnosti	43
2.2. Test objektivne nepristrasnosti	45
2.3. Nezavisnost i nepristrasnost, razlike i sličnosti	46
3. Jednakost	47

4. Integritet i dolično ponašanje	51
4.1. Integritet	51
4.2. Dolično ponašanje	52
5. Stručnost i odgovornost prema poslu	57

DIO II

Pojmovnik etičkih i s njima povezanih termina, sintagmi i fraza (po abecednom redu)	61
--	-----------

Indeks pojmova	163
-----------------------	------------

Literatura	167
-------------------	------------

Reviewer's commentary

The Glossary of Judicial Ethics and Integrity, in its present configuration, is the first publication of its kind in Bosnia and Herzegovina. This collection of terminology pertinent to the realm of ethics, integrity, as well as the prevention and handling of conflicts of interest within the judiciary, is designed for judges, prosecutors, staff within judicial institutions, and also extends its relevance to all other legal professionals, law students, and individuals seeking to gain insight or delve into these domains from various vantage points. Consequently, presenting an impartial and objective assessment of this document is a daunting task.

The core text of the Glossary is a product of diligent research by Judge Ljiljana Lalović, who has been actively involved in the education of judges and prosecutors in Bosnia and Herzegovina regarding ethics and deontology. Her method in developing the Glossary, coupled with the assistance from the staff of the USAID's Judiciary against Corruption Activity, significantly facilitated the writing of this review.

The Glossary consists of two parts.

The first part delves into the core ethical principles delineated and endorsed by the respective Codes of Judicial and Prosecutorial Ethics, currently in effect in Bosnia and Herzegovina, which draw upon the Bangalore Principles of Judicial Conduct. The structure of the judiciary in Bosnia and Herzegovina permits the application of these fundamental principles, albeit with minor adaptations to account for variations in jurisdiction, roles, and the organizational structure of courts and prosecutor's offices. This falls within the broader framework of the division of the judiciary into judicial authority and prosecutor's offices, encompassing judges and prosecutors, as well as other members of the judiciary (judicial and prosecutorial advisors, expert associates, bailiffs, and similar roles). In instances where it is deemed necessary and pertinent, due to the distinct demands placed on judges as opposed to those applicable to prosecutors, a range of sources, including international and domestic legal

Riječ recenzenta

Pojmovnik etike i integriteta u pravosuđu se u ovom obliku po prvi put pojavljuje u Bosni i Hercegovini. Ovaj skup pojmova relevantnih za oblast etike, integriteta, kao i sprečavanja i upravljanja sukobom interesa u pravosuđu namijenjen je sudijama, tužiocima, zaposlenicima pravosudnih institucija, ali i svim drugim pripadnicima profesije, studentima prava, te svakome ko želi da stekne znanje ili istražuje ove oblasti sa bilo kog aspekta. Zbog toga, predstavljanje objektivne i nepristrasne recenzije jednog ovakvog dokumenta nije nimalo jednostavno.

Osnovni tekst Pojmovnika u cijelosti je plod ozbiljnog istraživanja sutkinje Ljiljane Lalović, koja se već duže vrijeme aktivno bavi edukacijom sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini za područje etike i deontologije. Njen pristup izradi Pojmovnika, kao i podrška koju su pružili zaposlenici USAID-ovog projekta Pravosuđe protiv korupcije, umnogome su olakšali pisanje recenzije.

Pojmovnik se sastoji iz dva dijela.

Prvi dio obrađuje osnovne etičke principe koji su utvrđeni i proklamovani u Kodeksu sudijske etike i Kodeksu tužilačke etike koji su na snazi u Bosni i Hercegovini i naslanjaju se na tzv. Bangalorške principe sudijskog ponašanja. Organizacija pravosuđa u Bosni i Hercegovini omogućava da se osnovni principi mogu i imaju primjenjivati uz manje korekcije, zbog različitih nadležnosti, položaja i organizacije sudova i tužilaštava, u okviru podjele unutar pravosuđa na sudsku vlast i tužilaštva, odnosno na sudije i tužioce, ali i drugo osoblje u pravosuđu (sudske i tužilačke savjetnike, stručne saradnike, sudske izvršitelje i sl.). Tamo gdje je potrebno i primjereno, zbog specifičnih zahtjeva koji se postavljaju pred sudije u odnosu na posebnosti zahtjeva koji su primjereni za tužioce, korišteni su različiti izvori, odnosno međunarodna pravna i domaća akta koja regulišu standarde ponašanja sudija i tužilaca.

U prvom dijelu Pojmovnika, principi su pojedinačno obrađeni prema istom redoslijedu kao što su i navedeni u pomenutim osnovnim dokumentima (etičkim

instruments governing the standards of conduct for judges and prosecutors, have been referenced.

Within the first part of the Glossary, these principles are individually examined, mirroring the sequence in which they appear in the referenced foundational documents (Ethical Codes and Bangalore Principles). These principles encompass independence, impartiality, equality, integrity, propriety, as well as competence and accountability in the professional sphere. Each of these principles is elucidated by first providing a concise summary and definition, followed by a more detailed explanation contextualizing its relevance. This is subsequently supplemented by pertinent excerpts, primarily drawn from the foundational documents, and followed by comprehensive elaboration.

However, the Glossary goes beyond merely enumerating these pivotal documents. It provides citations from other pertinent and legally binding texts, including instances of relevant judgments where applicable. Each of these clear ethical principles is accompanied by pertinent and fundamental provisions from the Universal Declaration of Human Rights, the Basic Principles of the United Nations on the Independence of the Judiciary, the International Covenant on Civil and Political Rights, the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, in addition to recommendations and documents from the Council of Europe. In several cases, these are substantiated by individual judgments rendered by the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina.

Recommendations and analyses prepared by the USAID's Judiciary against Corruption Activity, which works towards strengthening the integrity of the judiciary in Bosnia and Herzegovina, as well as guidelines prepared by the High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina, have also been used, including the adopted Guidelines for judicial office holders for public appearances and the use of social networks.

The cited excerpts from relevant opinions of the Consultative Council of European Judges (CCJE) and the Consultative Council of European Prosecutors

kodeksima i Bangalorškim principima), i uključuju: nezavisnost, nepristrasnost, jednakost, integritet i dolično ponašanje te stručnost i odgovornost prema poslu. Svaki pojedini princip je obrađen na način da se najprije u narativnom dijelu sažme i definiše njegovim bližim objašnjenjem u kontekstu primjenjivosti tog principa. Nadalje, na takvo objašnjenje se nadovezuju relevantni izvodi, prvenstveno iz osnovnih dokumenata, iza kojih slijede detaljnija objašnjenja.

No, ne završava se samo navođenjem ovih ključnih dokumenata za razumijevanje materije, nego nadalje uključuje navode iz drugih relevantnih i pravnoobavezujućih dokumenata, pa i relevantnih sudskih odluka, gdje je to moguće. Za svaki od ovih jasnih etičkih principa prezentovani su relevantni i ključni dijelovi iz Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Osnovnih principa Ujedinjenih nacija o nezavisnosti pravosuđa, Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda te preporuka i dokumenata Vijeća Evrope, a u nekoliko navrata su potkrijepljeni pojedinačnim odlukama Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

Takođe su korištene preporuke i analize sačinjene od strane USAID-ovog projekta Pravosuđe protiv korupcije, koji se bavi jačanjem integriteta pravosuđa u Bosni i Hercegovini, kao i smjernice koje je sačinilo Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine; primjera radi, usvojene Smjernice za nosioce pravosudne funkcije prilikom istupanja u javnosti i korištenja društvenih mreža.

Posebnu vrijednost predstavljaju citirani dijelovi iz relevantnih mišljenja Konsultativnog vijeća evropskih sudija (KVES) i Konsultativnog vijeća evropskih tužilaca (KVET). Naime, u njima su sadržana detaljna obrazloženja i upućujuće, savjetodavne preporuke sačinjene i usvojene od strane sudija i tužilaca, dakle profesionalaca i stručnjaka koji ne samo da veoma dobro poznaju problematiku, nego se i svakodnevno u radu susreću i razrješavaju brojne etičke dileme koje se postavljaju pred sudije i tužioce u obavljanju njihovih dužnosti.

Na ovaj način, tekst predstavlja jednu od dobrodošlih, a rijetkih, sveobuhvatnih analiza normativnih tekstova iz oblasti pravosudne etike. Svaki čitalac može, iz

(CCPE) hold particular significance. These opinions offer comprehensive insights and valuable advisory recommendations developed and endorsed by judges and prosecutors who, as seasoned professionals and experts, possess an in-depth understanding of the matters at hand. Furthermore, they regularly confront and navigate numerous ethical dilemmas that arise in the course of everyday work of judges and prosecutors.

In this regard, the text stands as a valuable and rare comprehensive examination of normative texts within the realm of judicial ethics. Every reader can use the explanations in the footnotes to easily find and analyse all the referenced documents, thereby deepening their understanding and contemplation of this domain.

In the initial, comprehensive section of the Glossary, which elaborates on the fundamental principles governing judicial and prosecutorial conduct within the courtroom, workplace, and beyond, it is noteworthy that all the most significant sources, encompassing both domestic and international legal documents, governing the extensive domain of judicial ethics, are exhaustively enumerated, and elaborated. The judicious selection of pertinent opinions offered in this Glossary furnishes an all-encompassing framework and guidance for resolving the quandaries confronted by each judge and prosecutor. Users of the Glossary, cognizant of the pivotal role played by the courts and the prosecutor's offices within society, as well as the imperative nature of the high ethical standards imposed upon them, indispensable for upholding the rule of law and augmenting public confidence in the judicial system, and by extension, bolstering the democratic capacities of the state, will undoubtedly welcome the Glossary and the help it provides in understanding this field. Judges and prosecutors, upon thoroughly studying the opening segment of the Glossary, can unequivocally affirm that the discharge of their duties transcends mere professional execution of the authority vested in them; it embodies a calling intricately intertwined with the principles of honesty, integrity, and justice.

The second part of the Glossary contains ethical and related terms, phrases, and expressions, and is arranged alphabetically for easier reference and tracking.

objašnjenja u fusnotama teksta, lako pronaći i dublje analizirati sva navedena dokumenta i upotpuniti znanje i razmišljanje o ovoj oblasti.

Može se reći da su u prvom, opštem dijelu Pojmovnika, u kojem su razrađeni osnovni principi za sudijsko i tužilačko ponašanje u sudu, na radnom mjestu i van suda, apsolutno navedeni i razjašnjeni najznačajniji izvori, domaći i međunarodnopravni dokumenti koji u cijelosti pokrivaju oblast sudijske, odnosno bolje rečeno – pravosudne etike. Kvalitetan izbor relevantnih stavova, kakav je sadržan u ovom Pojmovniku, daje sveobuhvatan okvir i uputstva za razjašnjavanje dilema sa kojima se susreće svaki sudija i tužilac. Korisnik Pojmovnika, izvjesno svjestan uloge sudske vlasti i tužilaštva u društvu, te činjenice da su visoki etički zahtjevi koji se postavljaju pred njima nužni za ostvarenje vladavine prava i jačanje povjerenja javnosti u pravosudni sistem, a samim tim i jačanje demokratskih kapaciteta države, sigurno će sa radošću dočekati distribuciju Pojmovnika i olakšan pristup materiji koju pruža. Sudije i tužioc, kada pažljivo analiziraju prvi dio Pojmovnika, mogu u cijelosti potvrditi da obavljanje njihovih dužnosti nije samo puko profesionalno izvršavanje dodijeljenih im nadležnosti, već predstavlja i poziv usko vezan za pojmove poštenja, čestitosti i pravde.

Drugi dio Pojmovnika sadrži etičke i s njima povezane pojmove, sintagme i fraze, i uređen je prema abecednom redu radi lakšeg pronalaženja i praćenja. Slično kao u prvom dijelu, nakon narativnog definisanja odabranih pojmova, sintagmi i fraza, potkrijepljen je izborom iz naprijed navedenih međunarodnih dokumenata, ali i relevantnih objašnjenja iz odabranih rječnika, pa i adekvatno umetnutih književnih i filozofskih citata. Može se primijetiti da se u tom dijelu na određen način „popunjava“ uočena praznina praktičnog razlikovanja etike, kao dijela filozofije koji proučava porijeklo i načela te procjenjuje moralne vrijednosti, i deontološke etike, odnosno deontologije, kao posebne grane ove filozofske discipline koja definiše principe koji se odnose na obavljanje profesije. Pri tome, pojedine tačke kao što je, primjera radi, pojam „etika“, osim definisanja šta je etika i kako se primjenjuje na sudije i tužioce, sadrže i podtačke koje analiziraju etiku sa normativnog, primjenjivog, odnosno konkretizovanog stajališta, koje se bavi specifičnim kontroverznom moralnim pitanjima, kao i etičkopravnog,

Similar to the first part, the narrative definition of selected terms, phrases, and expressions is supported by selections from the aforementioned international documents, as well as relevant explanations from selected dictionaries, and even appropriately inserted literary and philosophical quotations. In this part, a noticeable effort is made to bridge the gap in practical differentiation between ethics, which is a philosophical field exploring the origin and principles while assessing moral values, and deontological ethics, commonly known as deontology. Deontology serves as a specific branch of this philosophical discipline that outlines principles relevant to professional practice. In this endeavor, certain aspects, such as the term “ethics,” extend beyond defining its essence and its relevance to judges and prosecutors. They delve into sub-points that scrutinize ethics from a normative, applicable, or contextual perspective, addressing specific contentious moral issues. Furthermore, they explore ethical legality, which constitutes a code of conduct for members of the legal profession. This part also gives a closer definition of the sometimes insufficiently understood distinction between ethics and morality.

The same can be said for the elaboration of the concept of “integrity,” as well as the relationship between integrity and ethics, the fact that both are evaluated according to the same set of indicators, and that both concepts can be, as stated in the Glossary, interchangeable.

Current, sometimes contentious issues of guarantees and limitations of freedom of expression of judges and prosecutors are also categorized in sub-points within the framework of the concepts of public figures and public statements of judges and prosecutors, explanations and definitions of public appearances, responsibilities of judges and prosecutors towards society and the media, with a special emphasis on the appropriate use of and attitudes towards social media.

The second part of the Glossary has covered all or most of the terms, phrases, and expressions that are used almost daily in professional public life and society. For example, the often-used phrase “reasonable observer” is clearly defined in the Glossary, both in the colloquial sense and in the sense of the legal standard relevant to judges and prosecutors.

što predstavlja skup pravila ponašanja pripadnika pravne struke. Nadalje, bliže definiše nekad nedovoljno razumljivu distinkciju između etike i morala.

Isto se može reći i za razradu pojma „integritet“, kao i za odnos integriteta i etike, činjenicu da se oba vrednuju prema istom skupu pokazatelja i da oba ova pojma mogu biti, kako se u Pojmovniku navodi, zamjena jedan za drugi.

Aktuelna, ponekad sporna pitanja garancija i granica slobode izražavanja sudija i tužilaca, su i u podtačkama razvrstana u okvirima definisanja pojmova javne ličnosti i javnih istupa sudija i tužilaca, objašnjenjima i definisanjem javnih istupa, odgovornosti sudija i tužilaca prema društvu i medijima, sa posebnim akcentom na dolično korištenje društvenih mreža i odnos prema njima.

Drugi dio Pojmovnika obuhvatio je sve ili većinu pojmova, sintagmi i fraza koje se gotovo svakodnevno upotrebljavaju u profesionalnom javnom životu i društvu. Primjera radi, često korištena sintagma „razuman posmatrač“ je u Pojmovniku jasno određiva, kako u kolokvijalnom smislu, tako i u smislu pravnog standarda bitnog za sudije i tužioce.

Moram istaći da se poseban kvalitet Pojmovnika ogleda u činjenici da je u narativnom dijelu, gdje se definišu principi i odabrani pojmovi, sintagme i fraze, napisan razumljivim rječnikom koji zorno dokazuje i pokazuje da se i najkompliciranije stvari mogu definisati i za stručnjake i za javnost na jasan i jednostavan način, bez suviše upotrebe pravne, uskostručne terminologije, tzv. „opštih mjesta“ i frazeologije. To ga čini podobnim štivom ne samo za sudije i tužioce, kojima je prvenstveno namijenjen, nego i za advokate, studente društvenih nauka, zaposlenike u pravosuđu, državne službenike i pripadnike sigurnosnih agencija, dakle ne samo za krug lica koja su vezana za pravo i pravnu struku. Ovako razumljiv, za korištenje podoban pristup jednoj složenoj materiji, omogućava da je tekst takođe koristan za čitanje i upotrebu medijima, pa i široj javnosti. Analizom i usvajanjem definicija potkrijepljenih relevantnim izvorima, svi koji su zainteresovani za promociju vladavine prava i jačanje koncepta odgovornosti javnih vlasti prema društvu i zajednici, mogu se upoznati sa onim što jesu stvarni zahtjevi u odnosu na sudsku vlast i tužilaštva, i sudije i tužioce,

It is crucial to emphasize that the Glossary's distinct quality lies in its narrative section. Here, where principles and selected terms, phrases, and expressions are elucidated, the text employs plain language to vividly demonstrate that even the most intricate concepts can be explained clearly and simply for both experts and the general public. This approach avoids excessive reliance on legal jargon, specialized terminology, generalized definitions, and phrases. Consequently, the Glossary becomes accessible not only to judges and prosecutors, its primary audience, but also to attorneys, social science students, judicial staff, civil servants, and members of security agencies. In other words, it caters not just to those within the legal field but also to a broader readership. This user-friendly approach to a complex subject ensures that the text is beneficial for both media consumption and wider public understanding. Through an examination and acceptance of definitions substantiated by credible sources, all those interested in advancing the rule of law and reinforcing the concept of public authorities' accountability to society and the community can gain insight into the actual requisites for judicial authority and prosecutor's offices, judges and prosecutors. They can also grasp the standards governing the organization of the judiciary in Bosnia and Herzegovina and the benchmarks for achieving justice in its broadest sense, which should be implemented and upheld.

I can wholeheartedly and enthusiastically recommend the Glossary for daily reference. It serves as an excellent and meticulously substantiated foundation for more in-depth, earnest, and widespread contemplation of legal and judicial ethics, as well as deontology. It also reminds the reader of the almost forgotten ideals of morality, integrity, and honesty. These enduring values hold significance across all facets of human existence and endeavor, with a particular resonance within the realm of law and justice.

Aleksandra Martinović

Constitutional Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina, President
Expert reviewer

te kakvi se standardi organizacije pravosuđa u Bosni i Hercegovini i standardi dostizanja pravde u najširem smislu osnovano trebaju implementirati i zahtijevati.

Stoga, mogu bezrezervno i toplo preporučiti Pojmovnik za svakodnevnu upotrebu i korištenje, kao veoma dobru i kvalitetno potkrijepljenu osnovu za temeljitije, ozbiljnije i sveprisutnije promišljanje o pravnoj, sudskoj etici i deontologiji, posebno zbog potcrtavanja već gotovo zaboravljenih pojmova morala, čestitosti i poštenja, kao bezvremenih vrijednosti u svim oblastima ljudskog življenja i djelovanja, a posebno u oblasti prava i pravde.

Aleksandra Martinović
predsjednica Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine
recenzentica

Preface

The USAID Judiciary against Corruption Activity (hereinafter referred to as the “Activity”) consists of two components. Component 1 focuses on enhancing the capabilities of partner prosecutors’ offices and courts to prosecute the most complex cases involving high-level corruption and organized crime. The task of Component 2 is to prevent the occurrence of corrupt behavior within judicial institutions by raising awareness among judges, prosecutors, and judicial institution employees regarding ethical standards, principles, integrity, and the prevention and management of conflicts of interest within the judiciary.

Regarding activities aimed at preventing corruption within judicial institutions, the Activity has assessed that the vast majority of judges, prosecutors, and employees of courts and prosecutor’s offices perform their duties conscientiously, and with maximum dedication and diligence. However, a small minority, acting unethically, within the current social circumstances, contributes to a growing lack of trust in the judiciary. Indeed, there is little to dispute in this observation. Nevertheless, upon engaging in dialogue with judges, prosecutors, and employees, as well as individuals outside the judiciary, it becomes evident that there is a certain level of unfamiliarity with the provisions of the Code of Judicial Ethics, the Code of Prosecutorial Ethics, and the ethical rules for employees. Furthermore, there is a lack of understanding of certain principles and recommendations pertaining to the conduct of judges, prosecutors, and employees both within and outside the workplace. It should be noted that the judicial community is not always willing to accept the limitations imposed by their judicial office or position within judicial institutions. The transition process towards a democratic society remains incomplete, while it requires shifts in the comprehension of societal dynamics, notably the acceptance of the rule of law as a foundational principle in societal functioning.

This situation is exacerbated by the limited emphasis placed on matters of judicial ethics within law faculties in Bosnia and Herzegovina (BiH). As of

Predgovor

USAID-ov projekt Pravosuđe protiv korupcije (u daljnjem tekstu: Projekt) sastoji se od dvije komponente. Komponenta 1 radi na unapređenju sposobnosti partnerskih tužilaštava i sudova da procesuiraju najsloženije predmete visokog nivoa korupcije i organizovanog kriminala. Zadatak Komponente 2 je sprečavanje pojave koruptivnog ponašanja u pravosudnim institucijama, kroz podizanje svijesti sudija, tužilaca i zaposlenika pravosudnih institucija o etičkim standardima i principima, integritetu i sprečavanju i upravljanju sukobom interesa u pravosuđu.

U pogledu aktivnosti na sprečavanju pojave korupcije u pravosudnim institucijama, Projekt je procijenio da velika većina sudija, tužilaca i zaposlenika sudova i tužilaštava svoj posao obavlja savjesno, predano i sa maksimalnim zalaganjem, a da jedan manji dio, radeći nesavjesno, utiče, u sklopu trenutnih društvenih okolnosti, na rast nepovjerenja u pravosuđe. I zaista, ovoj konstataciji se ne može ništa prigovoriti. Međutim, i pored toga, kada se uđe u dijalog sa sudijama, tužiocima i zaposlenicima, pa i sa osobama koje ne rade u pravosuđu, ne može ostati neprimijećeno da postoji određeni nivo nepoznavanja odredbi Kodeksa sudijske etike i Kodeksa tužilačke etike, kao i etičkih pravila za zaposlenike. Takođe, primjećuje se i da postoji nerazumijevanje nekih principa i preporuka koje se odnose na ponašanje sudija, tužilaca i zaposlenika na radnom mjestu i van njega, a pravosudna populacija, da je tako nazovemo, nije uvijek spremna prihvatiti ograničenja koja nameće pravosudna funkcija ili radno mjesto u pravosudnim institucijama. Proces tranzicije u demokratsko društvo još nije završen, što podrazumijeva i promjene shvatanja društvenih odnosa u pravcu prihvatanja vladavine prava kao jednog od najvažnijih principa funkcionisanja društva.

Opisanoj situaciji doprinosi i činjenica da se pitanjima pravosudne etike ne posvećuje dovoljno pažnje na pravnim fakultetima u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: BiH). U vrijeme pisanja ovog teksta, samo na jednom pravnom

the time of writing, only one law faculty in BiH incorporates judicial ethics, integrity, and conflict of interest prevention into its obligatory curriculum.

These are the main reasons why the Activity decided to compile this Glossary of Judicial Ethics and Integrity.

The development of the Glossary received invaluable support from Ljiljana Lalović, a judge at the Court of BiH, who served as an expert consultant for the Activity. Judge Lalović was responsible for composing the core text of the Glossary, a task that demanded extensive and meticulous research into the covered terms. Her expertise and knowledge played a pivotal role in rendering the Glossary into a practical publication relevant to the current context. Throughout the demanding process of Glossary development, the Activity team provided unwavering assistance. Additionally, a comprehensive professional review was conducted by Aleksandra Martinović, the President of the Constitutional Court of the Federation of BiH, who is also a renowned expert in the field of ethics and integrity within the judiciary. Her valuable insights and comments were instrumental in shaping the text to align with its intended purpose and usage.

The Glossary is primarily intended for judges, prosecutors, and employees of judicial institutions. It should always serve as a reminder of the most important domestic and international sources governing ethical standards, professional behavior, propriety, and all other aspects that make members of the judicial community of particular interest to the public. Furthermore, the Glossary should function as a valuable resource for navigating the growing volume of international and domestic documents that pertain, either directly or indirectly, to these subject areas.

We consider the Glossary especially beneficial for students in law and other social science faculties. This resource will provide future graduates with a practical instrument to address potential dilemmas concerning the behavior of judges, prosecutors, and staff of judicial institutions, both within and outside their professional contexts. Civil servants, law enforcement personnel, and

fakultetu u BiH pravosudna etika, integritet i sprečavanje sukoba interesa su dio obavezne nastave.

Ovo su glavni razlozi zbog kojih se Projekt odlučio na sačinjavanje ovog Pojmovnika etike i integriteta u pravosuđu.

Podršku u izradi Pojmovnika pružila je Ljiljana Lalović, sutkinja Suda BiH, u svojstvu stručne konsultantice Projekta, koja je zaslužna za pripremu osnovnog teksta Pojmovnika. Ovaj zadatak zahtijevao je iscrpno i temeljito istraživanje obrađenih pojmova, koje je zahvaljujući iskustvu i znanju sutkinje Lalović pretočeno u primjenjivu publikaciju aktuelnu u sadašnjem vremenu. Tim Projekta pružao je kontinuiranu podršku u procesu izrade Pojmovnika koji je zahtijevao značajno vrijeme. Stručnu recenziju napisala je Aleksandra Martinović, predsjednica Ustavnog suda Federacije BiH, takođe prepoznata stručnjakinja u oblasti etike i integriteta u pravosuđu. Recenzentica je dala važne sugestije i komentare kako bi tekst bio uobličćen na način koji odgovara njegovoj svrsi i namjeni.

Pojmovnik je stoga namijenjen prvenstveno sudijama, tužiocima i zaposlenicima pravosudnih institucija. Uvijek treba biti predmet podsjećanja na najvažnije domaće i međunarodne izvore koji uređuju pitanja etičkih standarda, profesionalnog ponašanja, doličnog ponašanja i svega drugog što čini pripadnika pravosudne populacije posebnim interesom za javnost. Takođe, Pojmovnik treba služiti kao sredstvo za lakšu navigaciju kroz sve brojnije međunarodne i domaće dokumente koji se direktno ili indirektno dotiču ovih oblasti.

Pojmovnik smatramo naročito korisnim za studente pravnih i drugih fakulteta društvenih nauka. Tako će budući akademski građani imati pri ruci praktično sredstvo koje će im pomoći da razjasne moguće dileme o ponašanju sudija, tužilaca i zaposlenika pravosudnih institucija na poslu i van njega. Državni službenici, pripadnici agencija za provođenje zakona i policijski službenici, te drugi zaposlenici nadležnih službi svih nivoa u BiH, mogu koristiti Pojmovnik za, između ostalog, bolje razumijevanje sudskih i tužilačkih nadležnosti u sistemu podjele vlasti.

other individuals employed at relevant bodies at all levels in BiH can utilize the Glossary, among other purposes, to enhance their comprehension of the jurisdiction of courts and prosecutor's offices in the context of the separation of powers.

Judges, prosecutors, and employees should be continually reminded of the provisions of ethical codes and international standards of conduct. This is not to impose limitations on their rights but to serve as a model of upright and progressive behavior that guides society as a whole towards progress. This Glossary will assist them in better understanding, more readily accepting, and more firmly applying these standards in their professional and private lives.

Our aspiration is for this Glossary to lay the groundwork for subsequent research, compilation, and the advancement of discussions concerning the significance and implications of key terms related to ethics, integrity, and conflict of interest prevention. This endeavor stands to benefit judges, prosecutors, and staff of judicial institutions, the institutions themselves, the broader judicial community, and the whole of Bosnia and Herzegovina.

USAID's Judiciary against Corruption Activity

Sudije, tužioci i zaposlenici treba kontinuirano da se podsjećaju na odredbe etičkih kodeksa i međunarodnih standarda ponašanja, ne da bi sebi nametnuli ograničenja na prava koja im pripadaju, već da bi bili model čestitog i naprednog ponašanja koje cjelokupno društvo vodi u progres. Ovaj Pojmovnik će im pomoći da te standarde bolje razumiju, lakše prihvate i čvršće primjenjuju u svom profesionalnom i privatnom životu.

Nadamo se da će ovaj Pojmovnik biti i osnova za daljnja istraživanja, kompiliranja i razvoj diskusija o značenju i važnosti termina bitnih za etičnost, integritet i sprečavanje sukoba interesa na korist sudija, tužilaca i zaposlenika pravosudnih institucija, samih tih institucija i pravosuđa u cjelini, kao i na korist cijele BiH.

USAID-ov Projekt Pravosuđe protiv korupcije

Introduction

It may be feasible, albeit unnecessary, to search for more fitting words than Aristotle's to underscore the profound importance of the authority vested in judges. As he so eloquently articulated: "To go to the judge means to go to justice."

"The responsibilities entrusted to judges are intimately bound to the principles of justice, truth, and freedom. The codes of conduct applied to judges derive from these principles and serve as a fundamental requirement for instilling trust in the administration of justice. This trust in the judicial system assumes even greater significance in light of the escalating globalization of disputes and the widespread dissemination of judgments. Furthermore, in a state governed by the rule of law, the public rightfully expects the establishment of universal principles that align with the concept of a fair trial and the safeguarding of fundamental rights. The duties outlined for judges are designed to ensure their impartiality and efficacy in their roles."¹

In an age where information spreads electronically and is readily available almost instantaneously, when technological progress has enabled the rapid and regular movement of people, goods, and services, there is an objectively increased likelihood that a citizen of one country and/or an individual regardless of their citizenship status may come under the jurisdiction of another country. Such individuals have the right to expect that justice is administered by an independent and impartial court and judge and must have confidence in the judicial system of another country and the accessibility of justice. Therefore, both on European and international fronts, there is a recognized imperative to standardize rights at the global level, especially regarding the regulation of the

---

1 The quote refers to paragraph 34 of Opinion No. 3 of the Consultative Council of European Judges (CCJE) on the principles and rules of judicial professional conduct, particularly ethics, incompatible behavior, and impartiality. The Committee of Ministers of the Council of Europe established the CCJE in 2000 as a consultative body addressing issues of the independence, impartiality, and competence of judges, emphasizing the crucial role of the judiciary in a democratic society.

Uvod

Možda je moguće, ali je, čini se, nepotrebno tražiti adekvatnije riječi kojima bi se ukazalo na ogroman značaj koji nosi ovlaštenje za obavljanje dužnosti sudije, od onih koje potpisuje Aristotel: „Ići sudiji znači ići pravdi“.

„Ovlaštenja koja su povjerena sudijama strogo su povezana sa vrijednostima pravde, istine i slobode. Standardi ponašanja koji se primjenjuju na sudije proizašli su iz tih vrijednosti i predstavljaju preduslov za povjerenje u provođenju pravde. Povjerenje u pravosudni sistem je još važnije s obzirom na povećanu globalizaciju sporova i široko cirkulisanje presuda. Osim toga, u državi u kojoj postoji vladavina prava, javnost ima pravo da očekuje uspostavljanje opštih principa, koji su dosljedni ideji o poštenom suđenju i garantovanju osnovnih prava. Obaveze koje su na sudijama definisane su kako bi garantovale njihovu objektivnost i efikasnost u radu.”¹

U vrijeme kada se informacije šire elektronskim putem i kada su dostupne gotovo u istom trenutku kada su emitovane, kada je tehnički i tehnološki napredak omogućio brže i redovno kretanje ljudi, robe i usluga, objektivno je povećana mogućnost da se građanin neke države i/ili lice bez obzira na građanski status nađe pod jurisdikcijom druge države. Takvo lice ima pravo da očekuje da se pravda provodi pred nezavisnim i nepristrasnim sudom i sudijom od integriteta, mora imati povjerenje u pravosudni sistem druge države i dostupnost pravde, zbog čega je, na evropskom i međunarodnom nivou, kao ključna, prepoznata potreba za ujednačavanjem prava na međunarodnom nivou. Ovo se odnosi na regulisanje profesionalne odgovornosti sudija, njihovog ponašanja i odnosa prema sudijskoj funkciji, kao i jačanje moralnog autoriteta

---

1 Citat se odnosi na tačku 34. Mišljenja broj 3 Konsultativnog vijeća evropskih sudija (CCJE odnosno KVES) o principima i pravilima profesionalnog ponašanja sudija, a posebno etike, nespojivog ponašanja i nepristrasnosti. Komitet ministara Savjeta Evrope je 2000. godine osnovao KVES, kao konsultativno tijelo koje se bavi pitanjima nezavisnosti, nepristrasnosti i kompetentnosti sudija, naglašavajući bitnu ulogu sudske vlasti u demokratskom društvu.

professional responsibility of judges, their conduct, and their relationship to the judicial function. Additionally, it involves elevating the moral standing and integrity of the judiciary, and improving the public trust in the judicial office, as an embodiment of honor, erudition, reputation, and respect.

Hence, numerous international documents focus on addressing regulations and recommendations to fortify the independence, impartiality, and integrity of the judiciary. These documents are applicable not only to judges but also to prosecutors, who constitute an integral component of the judiciary.

This publication compiles principles, concepts, phrases, and standards found in important international documents and domestic documents adopted in BiH in an effort to align with international standards in the realm of ethics. The main purpose of creating this Glossary is to simplify the comprehension of ethical principles and their implementation, thus preventing any misinterpretation of terms that could lead to a loss of trust in the integrity of individuals serving in judicial roles and, as a consequence, in the integrity of the judiciary.

The most significant influence on the development of ethical principles in Bosnia and Herzegovina has been exerted by the Bangalore Principles of Judicial Conduct.² In their preamble they point to the purpose of their adoption: *“The following principles are intended to establish standards for ethical conduct of judges. They are designed to provide guidance to judges and to afford the judiciary a framework for regulating judicial conduct. They are also intended to assist members of the executive and the legislature, and lawyers and the public in general, to better understand and support the judiciary. These principles presuppose that judges are accountable for their conduct to appropriate institutions established to maintain judicial standards, which are themselves independent and impartial, and are intended to supplement and not to derogate from existing rules of law and conduct that bind the judge.”*

---

2 Adopted at the Round Table of Presidents of Courts in The Hague, November 25-26, 2002, under the auspices of the International Association of Judges.

i integriteta sudstva, ali i jačanje povjerenja javnosti u sudijsku funkciju, koja treba da bude sinonim za čestitost, učenost, ugled i poštovanje.

Veliki broj međunarodnih dokumenata se stoga bavi pitanjem pravila i preporuka za jačanje nezavisnosti i nepristrasnosti pravosuđa i njegovog integriteta. Naravno, ovi dokumenti se ne odnose samo na sudije, nego i na tužioce, kao neodvojivi segment pravosuđa.

Dokument koji je pred vama predstavlja upravo skup principa, pojmova, fraza i standarda koji se koriste u značajnim međunarodnim dokumentima, ali i u onim nacionalnim, koji su u BiH doneseni upravo tragom međunarodnih akata koji se bave pitanjima etike. Osnovni cilj za izradu Pojmovnika je potreba da se olakša razumijevanje etičkih principa i njihova primjena, odnosno da se izbjegne nerazumijevanje bilo kojeg pojma, koje može za posljedicu imati gubitak povjerenja u integritet pojedinca, kao nosioca pravosudne dužnosti, a time i integritet pravosuđa.

Najznačajniji uticaj na razvoj etičkih principa u BiH izvršili su Bangalorški principi sudijskog ponašanja², koji već u preambuli ukazuju na svrhu donošenja: *„Svrha sljedećih principa je da uspostave standarde etičkog ponašanja sudija. Osmišljeni su da sudijama posluže kao smjernice, a sudstvu kao okvir za regulisanje ponašanja sudija. Osim toga, njihova svrha je da pomognu članovima izvršne i zakonodavne vlasti, kao i pravnicima i opštoj javnosti da bolje razumiju i podrže sudstvo. Ovi principi pretpostavljaju da su sudije za svoje ponašanje odgovorne institucijama zaduženim za održavanje sudijskih standarda, koje su takođe nezavisne i nepristrasne i čija svrha je da unaprijede, a ne da narušavaju postojeću vladavinu prava i obavezujuće ponašanje sudija.“*

Kodeks sudijske etike i Kodeks tužilačke etike³, prepoznati kao Etički kodeksi, u BiH su doneseni upravo na osnovama koje daju Bangalorški principi. Valja

---

2 Usvojeni na Okruglom stolu predsjednika sudova u Hagu, 25-26. novembra 2002., pod okriljem Međunarodnog udruženja sudija.

3 Kodeks sudijske etike, Kodeks tužilačke etike. Etičke kodekse usvojio je Visoki sudski tužilački savjet BiH, a objavljeni su u „Službenom glasniku BiH“ br. 13/06, 25/15 i 94/18.

The Code of Judicial Ethics and the Code of Prosecutorial Ethics³, recognized as Ethical Codes, were adopted in BiH on the basis provided by the Bangalore Principles. It is worth noting that they contain identical principles and nearly identical recommendations, with minor distinctions where differences in professional duties demand.

The importance of the Bangalore Principles and Ethical Codes has led to these documents being visually emphasized throughout the Glossary, setting them apart from other sources used.

The Glossary was created with the intention of serving holders of judicial office, strengthening their abilities and skills in managing not only professional but also personal social relationships. It is meant to be a resource for all those who wish to understand the specific ethical rules of this vital duty, those who seek to uphold these principles, and those who want to develop their own understanding of judicial ethics, thus contributing to the strengthening of the integrity and public image of the judiciary as a whole.

Ljiljana Lalović

Judge of the Court of Bosnia and Herzegovina

Consultant of the Activity for composing the Glossary

---

3 Code of Judicial Ethics, Code of Prosecutorial Ethics. The Codes were adopted by the High Judicial and Prosecutorial Council of BiH. They were published in the Official Gazette of BiH, 13/06, 25/15 and 94/18.

ukazati na to da sadrže identične principe i gotovo istovjetne preporuke, razlikuju se neznatno, tamo gdje to razlika u profesionalnoj dužnosti zahtijeva.

Važnost Bangalorških principa i Etičkih kodeksa uslovila je to da se ovi dokumenti kroz cijeli Pojmovnik vizuelno ističu, čime se razlikuju i izdvajaju od ostalih korištenih izvora.

Pojmovnik je rađen u namjeri da posluži nosiocima pravosudne dužnosti, da ojača njihove sposobnosti i vještine upravljanja, ne samo profesionalnim, nego i životnim društvenim odnosima, ali i da bude pomoć svima onima koji žele da razumiju posebna etička pravila ove važne dužnosti, onima koji žele da doprinesu poštovanju ovih principa, odnosno onima koji žele da razviju sopstvene sposobnosti razumijevanja etike u pravosuđu i na taj način pomognu jačanju integriteta i javnog ugleda pravosuđa u cjelini.

Ljiljana Lalović
sudija Suda Bosne i Hercegovine
konsultantica USAID-ovog Projekta na izradi Pojmovnika

DIO I

OSNOVNI ETIČKI PRINCIPI SADRŽANI U KODEKSU SUDIJSKE ETIKE, KODEKSU TUŽILAČKE ETIKE I BANGALORŠKIM PRINCIPIMA SUDIJSKOG PONAŠANJA

1. Nezavisnost

Nezavisnost pravosuđa, kao preduslov vladavine prava, postoji ako je sudstvo oslobođeno od uticaja drugih grana vlasti, dakle zakonodavne ili izvršne vlasti, ali i svih drugih uticaja, poput uticaja raznih interesnih grupa, udruženja građana i drugih nevladinih organizacija, pravnih lica, agencija, nepriličnih uticaja kolega i saradnika iz pravosuđa itd.

Kriteriji za ocjenjivanje nezavisnosti pravosuđa su: način finansiranja pravosuđa i uslovi za rad sudova i tužilaštava, način izbora nosilaca pravosudnih dužnosti i njihov radnopravni status (trajnost mandata, mogućnost razrješenja, ekonomski status i druge zaštitne garancije i dr.) i postojanje garancija protiv spoljnih uticaja i pritisaka, a posebno značajno je i ostavljanje u javnosti utiska o nezavisnosti.

Nezavisnost je ujedno i pitanje statusa sudije i tužioca. Njihov status treba da garantuje da su oni izvan dometa, ne samo miješanja izvršnih i zakonodavnih organa, nego i uticaja svake spoljne sile, kao što su interesi preduzeća ili društava i drugih grupa.

Nezavisnost znači da su tužioci oslobođeni nezakonitog uplitanja u vršenje njihovih dužnosti, čiji je cilj da se obezbijedi puno poštovanje i primjena zakona i načela vladavine prava, kao i to da oni ne budu izloženi bilo kakvom političkom pritisku ili nezakonitom uticaju bilo koje vrste.⁴

---

4 KVET, savjetodavno tijelo Savjeta Evrope osnovano 2005. godine – Mišljenje broj 13 (2018) „Nezavisnost, odgovornost i etika tužilaca“

Kodeks sudijske etike i Kodeks tužilačke etike (u daljnjem tekstu: Etički kodeksi), tačka 1: „Nezavisnost pravosuđa predstavlja preduslov za vladavinu prava. Sudija/tužilac obavlja sudijsku/tužilačku funkciju nezavisno, na osnovu zakona i vlastite procjene činjenica, podržavajući nezavisnost pravosuđa sa individualnog i institucionalnog aspekta.”

Na sličan način nezavisnost definišu **Bangalorški principi sudijskog ponašanja (u daljnjem tekstu: Bangalorški principi), princip 1:** „Nezavisnost sudstva je preduslov za vladavinu prava, osnovna garancija za pravedno suđenje. Sudija, shodno tome, mora zagovarati i ličnim primjerom demonstrirati nezavisnost sudstva kako u svom individualnom tako i u institucionalnim aspektima.”

Komentar Bangalorških principa sudijskog ponašanja⁵ (u daljnjem tekstu: Komentar Bangalorških principa): „Pojam nezavisnog i nepristrasnog pravosuđa sada ima šire značenje: Svako spominjanje nezavisnog sudstva nužno dovodi do pitanja: nezavisno od čega? Naravno, najočigledniji odgovor je nezavisno od izvršne vlasti. Ne mogu zamisliti niti jedan scenarij u kojem sudije u njihovoj ulozi donosioca odluka ne treba da budu nezavisni od izvršne vlasti. Međutim, treba da budu nezavisni i od zakonodavne vlasti, osim u njenom svojstvu donošenja zakona. Sudije ne treba da se obaziru na mišljenja parlamenata, niti u predmetima donose odluke kojima će ili dobiti odobravanje parlamenta ili izbjeći parlamentarnu cenzuru. Takođe, jednostavno moraju da se pobrinu da njihovu nepristrasnost ne podriva nijedno drugo udruženje, stručno, privredno, lično ili neko drugo.“⁶

„Sudska nezavisnost nije privilegija niti povlastica pojedinog sudije, već odgovornost koju svaki sudija ima, a koja mu omogućava da pravično i nepristrasno presuđuje u sporu na osnovu zakona i dokaza, bez spoljnih pritisaka ili uticaja i bez straha od ičijeg uplitanja. U srži principa nezavisnosti

---

5 United Nations Office on Drugs and Crime (Kancelarija UN-a za droge i kriminal), 2007. godine, Grupa za sudijski integritet

6 Komentar Bangalorških principa, stav 12. Komentar se poziva na izvor: Lord Bingham of Cornhill, Lord Chief Justice of England, “Judicial Independence”, Judicial Studies Board Annual Lecture 1996. (dostupno na www.jsboard.co.uk).

sudstva je potpuna sloboda sudije da vodi postupak i odlučuje u predmetima koji dolaze pred sud, bez da se ijedna osoba izvana, bilo vlast, zagovaračka grupa, pojedinac pa i drugi sudija, upliće ili pokušava da se upliće, u način na koji sudija vodi predmet i donosi odluku.“⁷

„Nezavisnost sudija predstavlja osnovni princip, i to je pravo građana svake države, uključujući i sudije. Ona ima i institucionalni i pojedinačni aspekt. Moderna demokratska država bi trebala biti zasnovana na razdvajanju snaga. Svaki sudija, pojedinačno, treba da učini sve u cilju poštovanja sudijske nezavisnosti na institucionalnom i na individualnom nivou. Ona je neodvojivo dopunjena nepristrasnošću sudije i predstavlja za nju preduslov, kao osnovna vrijednost za kredibilitet pravosudnog sistema i povjerenja koje bi ono trebalo unositi u demokratskom društvu.“⁸

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: **UDLJP**)⁹ uspostavila je načela jednakosti pred zakonom, pretpostavke nevinosti i prava svakog lica na pravično i javno saslušanje pred nadležnim, nezavisnim i nepristrasnim sudom.

U Osnovnim principima Ujedinjenih nacija o nezavisnosti pravosuđa¹⁰ (u daljnjem tekstu: **OPUN**) navodi se da nije dozvoljeno bilo kakvo neopravdano i neprimjereno miješanje u sudski postupak, a odluke sudova nisu podložne preispitivanju (osim sudskog preispitivanja u skladu sa zakonom). Mnogi međunarodni dokumenti naglašavaju važnost nezavisnosti sudstva za zaštitu ljudskih prava i djelotvorno ostvarivanje pravde. Suštinska važnost nezavisnosti i nepristrasnosti za ostvarivanje sudijske funkcije i podupiranje ustavnosti i vladavine prava naglašava se i u Bangalorškim principima sudijskog ponašanja.

7 Ibid, stav 22.

8 Mišljenje broj 3 KVES-a

9 Usvojena posebnom rezolucijom Generalne skupštine UN-a 10. decembra 1948., predstavlja skup preporuka vladama zemalja i nema potpisnika.

10 Usvojeni na Sedmom kongresu UN-a o sprečavanju zločina i postupanju prema prestupnicima (Milano, 1985) i potvrđeni od strane Generalne skupštine UN-a; Rezolucija 40/32 od 29. novembra 1985., Rezolucija 40/146 od 13. decembra 1985.

U **Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda**¹¹ (u daljnjem tekstu: **EKLJP**) jasno se navodi da standard pravičnog suđenja podrazumijeva da prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza pojedinca ili krivične optužbe protiv njega, odlučuje „nezavisan i nepristrasan sud“, u razumnom roku (član 6.1). Na istim pozicijama stoji i **Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima**¹². U OPUN-u se navodi da su „sve institucije vlasti i ostale institucije dužne poštovati nezavisnost pravosuđa“.

Magna Carta of Judges odnosno **Velika sudijska povelja** (u daljnjem tekstu: **Magna karta sudija**)¹³ članom 2. naglašava da nezavisnost i nepristrasnost sudstva predstavljaju bitne pretpostavke za rad sudstva: „Nezavisnost sudstva je zakonska, funkcionalna i finansijska. Ona se u vezi sa drugim ovlaštenjima države jemči onima koji traže pravdu, ostalim sudijama i društvu u cjelini, putem nacionalnih propisa na najvišem nivou. Država i svaki sudija odgovorni su za unapređenje i zaštitu nezavisnosti sudstva.“

KVES, Mišljenje broj 1, stav 10¹⁴: „Nezavisnost sudija predstavlja preduslov za vladavinu prava i suštinsku garanciju pravičnog suđenja. Sudije su zadužene za ‘najvažnije odluke koje se tiču života, sloboda, prava, obaveza i svojine građana’ (iz uvodne izjave Osnovnih principa UN, ponovljeno u Pekinškoj deklaraciji, kao i u članovima 5. i 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima). Nezavisnost sudija nije povlastica ili privilegija koja je u njihovom ličnom interesu, već je u interesu vladavine prava i onih koji traže i očekuju pravdu.“

---

11 Potpisana u Rimu 4. novembra 1950. od strane 12 država, članica Savjeta Evrope, a na snagu je stupila 3. septembra 1953. Članom II/2 Ustava BiH, kao sastavnog dijela Opšteg okvirnog sporazuma za mir u BiH, određeno je da je „direktno primjenjiva“ u BiH. BiH je potpisnica EKLJP-a od 24. aprila 2002., a ratifikovana je nakon potpisivanja 12. jula 2002. EKLJP-om su uspostavljeni sistem zaštite ljudskih prava na međunarodnom nivou, te Evropski sud za ljudska prava, koji omogućava pojedincima ili grupi pojedinaca da traže zaštitu svojih prava.

12 Ovaj međunarodni ugovor je usvojen na Generalnoj skupštini UN-a 19. decembra 1966., a stupio na snagu 23. marta 1976.

13 Magna karta sudija, odnosno Velika sudijska povelja, usvojena od KVES-a 2010. godine u Strazburu, sadrži osnovna načela o do tada usvojenim mišljenjima KVES-a u pogledu ponašanja sudija.

14 Mišljenje broj 1 o standardima u vezi sa nezavisnosti sudija i stalnosti sudijske funkcije, 2001.

„Suštinski je važno osigurati nezavisnost i djelotvornu samostalnost tužilaca i uspostaviti odgovarajuće garancije. Oni su dužni da postupaju pravično, nepristrasno i objektivno. U krivičnim stvarima, tužiocima takođe moraju da uzmu u obzir ozbiljne posljedice koje suđenje ima na pojedinca, čak i kada se donese oslobađajuća presuda. Oni treba da nastoje da daju svoj doprinos kako bi pravosudni sistem funkcionisao na cjelishodan i efikasan način u najvećoj mogućoj mjeri i kako bi pomogli sudovima da donesu pravične presude.“¹⁵

Iz prakse **Evropskog suda za ljudska prava** (u daljnjem tekstu: **ESLJP**): „Kada utvrđuje da li se organ može smatrati ‘nezavisnim’ od izvršne vlasti i od stranaka u sporu, Evropski sud uzima u obzir način imenovanja njegovih članova i dužinu njihove funkcije, postojanje zaštite od spoljnih pritisaka i to da li organ odaje utisak nezavisnosti.“¹⁶ ESLJP je utvrdio da se „nemogućnost izvršne vlasti da smjenjuje sudije mora promatrati kao posljedica sudske nezavisnosti“.

Pored ispunjenja objektivnih kriterija, ESLJP je postavio imperativ da sudije ili sud moraju pokazati i očitu nezavisnost, koja predstavlja pravo i dužnost sudija da predmete rješavaju na osnovu zakona, bez straha od odmazde (vidi predmet *Incal protiv Turske*, op. cit., i *Findlay protiv Velike Britanije*). Često je citirano, i već ima značaj maksime, pravilo: „*Pravda se ne treba samo provesti, već se mora vidjeti da se ona provodi*“.¹⁷

---

15 Mišljenje broj 9 KVET-a o evropskim normama i načelima za tužioce, stav 7.

16 Campbell i Fell, str. 40, stav 78; Le Compte, Van Leuven i De Meyer od 23. juna 1981., Serija A broj 43, str. 24, stav 55. i 57; Piersack od 1. oktobra 1982., Serija A broj 53, str. 13, stav 27; Delcourt od 17. januara 1970., Serija A broj 11, str. 17, stav 31.

17 Vidi *De Cubber protiv Belgije*, presuda od 26. oktobra 1984., serija broj 86, stav 26.

1.1. Institucionalna nezavisnost

Institucionalna nezavisnost se često naziva objektivna nezavisnost, s obzirom na to da se odnosi na nezavisnost suda kao institucije pravosuđa i posebne grane vlasti, koja je odvojena od druge dvije grane vlasti: zakonodavne i izvršne. Ovu nezavisnost treba da garantuje država, da stvori materijalne i finansijske uslove za nezavisnost pravosuđa, ali i mjere kojim će spriječiti pokušaje nepriličnog uticaja na pravosuđe.

Etički kodeksi, tačka 1.2: „Sudija/tužilac ne smije imati neprikladne veze sa zakonodavnom i izvršnom vlašću, tako da javnost mora imati predodžbu o nepostojanju takvih veza ili uticaja.”

Ustavni sud BiH, AP 1986/06: „Ustavni sud ističe da, shodno praksi Evropskog suda za ljudska prava, sud mora da bude nezavisan od izvršne vlasti i od stranaka (vidi Evropski sud: *Reingeisen protiv Austrije*, presuda od 16. jula 1971., serija A, broj 13, stav 95.). Sem toga, sumnje u vezi sa utiskom nezavisnosti moraju da budu objektivno opravdane, odnosno moraju da se pruže odgovarajući argumenti i dokazi da postoji legitimna sumnja u nezavisnost suda zbog pritiska i uticaja izvršne vlasti.“

Magna karta sudija, član 7: „Nakon konsultovanja sa sudstvom, država obezbjeđuje ljudske, materijalne i finansijske resurse neophodne za pravilno funkcionisanje pravosudnog sistema. Da bi se izbjegao neprimjeren uticaj, sudije dobijaju odgovarajuću naknadu i obezbjeđuje im se adekvatan penzioni plan, koji treba da bude utvrđen zakonom. Nezavisnost sudstva se jemči u pogledu aktivnosti sudija, a naročito u pogledu zapošljavanja, imenovanja do starosne granice za penzionisanje, napredovanja, nesmjernivosti, obuke, sudijskog imuniteta, discipline, naknade i finansiranja sudstva.”

OPUN članom 1. propisuje da je nezavisnost sudstva zajemčena od države i zaštićena Ustavom i nacionalnim zakonima. „Dužnost je svih ustanova, vladinih i drugih, da poštuju nezavisnost sudstva. Sudstvo je nadležno da sudi o svim

sudskim stvarima i ima isključivo ovlaštenje da odluči da li predmet koji im je podniet spada u sudsku nadležnost kako je ona određena zakonom.”

1.2. Garancije institucionalne sudske nezavisnosti

Država je dužna da obezbijedi garancije za sudsku nezavisnost, da stvori uslove za obezbjeđenje sudske nezavisnosti. Istu obavezu država ima i prema tužilaštvu.

Ova obaveza proizlazi iz člana 1. **OPUN-a**, ali i član 3. **Magna karte sudija** propisuje: „Nezavisnost sudstva je zakonska, funkcionalna i finansijska. Ona se u vezi sa drugim ovlaštenjima države jemči onima koji traže pravdu, ostalim sudijama i društvu u cjelini, putem nacionalnih propisa na najvišem nivou. Država i svaki sudija odgovorni su za unapređenje i zaštitu nezavisnosti sudstva.”

KVES prepoznaje sljedeće garancije:

1. Nezavisno funkcionisanje sistema pravde obezbjeđuje saradnju, ali ne i miješanje izvršne ili zakonodavne vlasti u obavljanje sudskih dužnosti.
2. Finansijska nezavisnost: participacija sudija u donošenju državnog budžeta, autonomija u pogledu načina na koji se sredstva distribuiraju, odgovornost prema državnim vlastima za eventualnu zloupotrebu tih sredstava.
3. Nadležnost: sudovi su isključivo ovlašteni da odlučuju o svim pitanjima sudske prirode, kao i da donose odluke o tome da li neko pitanje spada u sudsku nadležnost.
4. Provođenje sudskih odluka: obezbijediti mehanizam za poštovanje sudskih odluka od ostalih segmenata vlasti, te nemogućnost drugih organa da mijenjaju sudske odluke.
5. Uspostavljanje nezavisnog organa koji je isključivo nadležan da odlučuje o izboru, karijeri, obuci i razrješenju sudija, prema uslovima propisanim zakonom.

6. Lična nezavisnost i nepristrasnost sudija kao neophodan preduslov za institucionalnu nezavisnost.

„U cilju osiguranja nezavisnog položaja javnih tužilaca, neophodno je da budu ispunjeni određeni minimalni zahtjevi, a naročito sljedeće: položaj i aktivnosti tužilaca ne smiju da podliježu uticaju ili uplitanju bilo kojeg izvora van samog tužilaštva; njihovo imenovanje, napredovanje u karijeri, stalnost funkcije, uključujući i premještaj, treba da se isključivo provodi u skladu sa zakonom ili na osnovu njihovog pristanka, a za naknadu za njihov rad postoje garancije u zakonu.”¹⁸

Magna karta sudija, član 7: „Nakon konsultovanja sa sudstvom, država obezbjeđuje ljudske, materijalne i finansijske resurse neophodne za pravilno funkcionisanje pravosudnog sistema. Da bi se izbjegao neprimjeren uticaj, sudije dobijaju odgovarajuću naknadu i obezbjeđuje im se adekvatan penzioni plan, koji treba da bude utvrđen zakonom.”

1.3. Individualna nezavisnost

Individualna nezavisnost se naziva i subjektivnom nezavisnošću, jer se odnosi na zahtjev da svaki pojedinac, sudija, tužilac, dakle nosilac sudske vlasti, bude lično nezavisan ne samo u odnosu na zakonodavnu i izvršnu vlast, javnost, medije i druge institucije društva, nego i u odnosu na konkretne stranke u postupku, ali i u odnosu na pravosuđe uopšte i u odnosu na svoje kolege.

Individualna nezavisnost je neotuđivo pravo sudije da postupa isključivo u skladu sa svojom savješću, vlastitim tumačenjem činjenica i relevantnog prava, prema svom najboljem znanju i umijeću, bez ikakvih spoljnih pritisaka. Sudija je ograničen isključivo zakonom i stanjem spisa, i nedopušteno je bilo kakvo miješanje izvana u

---

18 Mišljenje broj 4 KVET-a, stav 8.

procesu donošenja odluka, kao što je nedopušteno donositi odluke na osnovu bilo kojih prethodnih znanja i saznanja, koja nemaju osnov u stanju spisa.

Kodeks sudijske etike, tačke 1.1. i 1.3, u potpunosti podržava pravila procesnih zakona, prema kojima sudija ima pravo i obavezu da zaključak donosi sam, na osnovu činjenica koje utvrđuje iz provedenih dokaza u postupku, ne dozvoljavajući da se utiče na njegov zaključak bez valjane argumentacije.

Mišljenje broj 10 KVES-a, stav 9: „Nezavisnost sudija nije prerogativ ni privilegija data radi njih samih, već u interesu vladavine prava i bilo koga ko očekuje i traži pravdu.”

„Sudska nezavisnost se odnosi i na individualnu i na institucionalnu nezavisnost, potrebnu za donošenje odluka. Sudska nezavisnost je stoga i način razmišljanja i skup institucionalnih i operativnih rješenja. Način razmišljanja odnosi se na stvarnu nezavisnost sudije, a institucionalna i operativna rješenja na definisanje odnosa između pravosuđa i drugih grana vlasti, da bi se obezbijedila i stvarna nezavisnost i dojam nezavisnosti. Odnos između ova dva aspekta sudske nezavisnosti je takav, da pojedini sudija može imati takav lični stav, ali ako sud kojim predsjedava nije nezavisan od drugih grana vlasti u ključnim pitanjima njegovog rada, za tog sudiju se ne može reći da je nezavisan.“¹⁹

---

19 Komentar Bangalorških principa, stav 23.

1.4. Garancije individualne sudijske nezavisnosti

Individualna sudijska nezavisnost je sposobnost sudije da odbije svaki pokušaj uticaja na proces formiranja njegovog mišljenja i donošenja odluke u konkretnom predmetu. Individualna nezavisnost znači i sposobnost sudije da odbije uticaj kolega na donošenje odluke, pa na kraju, ali ne i manje bitno, da izrazi stav o bilo kojem pitanju pravne prirode kada se zauzimaju stavovi i na taj način odbije pokušaje drugih da se prikloni njihovom mišljenju ili mišljenju uticajnih sudija.

Garancije za individualnu sudijsku nezavisnost su: sudijski status koji obilježava stalnost funkcije, garancija nepomjeranja izuzev u zakonom uređenom postupku, način imenovanja zasnovan na objektivnim kriterijima, način razrješenja uređen zakonom, finansijska stabilnost, ali i postojanje garancija za institucionalnu nezavisnost pravosuđa.

Pitanje imenovanja sudija i tužilaca razrađuju mnogi od međunarodnih dokumenata iz oblasti pravosuđa, pa tako **Magna karta sudija** uređuje da se odluke o izboru, imenovanju i karijeri zasnivaju na objektivnim kriterijima, da ih donosi organ odgovoran za jemčenje nezavisnosti, da početna i dopunska obuka predstavljaju pravo i dužnost sudija i organizuju se pod nadzorom pravosuđa. Sudstvo će biti uključeno u sve odluke koje utiču na praksu pravosudnih funkcija (organizaciju sudova, procedure, druge zakone). „U vršenju svojih funkcija primjene pravde, sudije nisu dužne da se povinuju bilo kakvom nalogu ili uputstvu niti bilo kakvom hijerarhijskom pritisku i isključivo ih obavezuje zakon.“²⁰

---

20 Magna karta sudija, članovi 5-10.

2. Nepristrasnost

Ako se nezavisnost shvata kao stvaranje uslova da se spriječi bilo kakav neprimjeren uticaj na pravosuđe u cjelini i sudiju kao pojedinca, onda je nepristrasnost sposobnost pravosuđa da obezbijedi uslove za nepristrasan rad pravosuđa, te sposobnost sudije da odluke donosi samo i isključivo na osnovu zakona i stanja spisa, bez predrasuda i svrstavanja koji bi mogli da ostave dojam da utiču na njihovu sposobnost da nezavisno sude.

Nezavisnost je kamen temeljac, neophodan preduslov za sudsku nepristrasnost.

Nepristrasnost se odnosi ne samo na sliku koju sudija ima o sebi i njegovu svijest da je djelovao i djeluje samo i isključivo primjenom propisa, znanja i pravila te vještina struke, ne prihvatajući ni direktne ni posredne uticaje, nego je za nepristrasnost bitno i da sudija ostavlja takav dojam na javnost. Nepristrasnost podrazumijeva ne samo prividno odsustvo nego i još fundamentalniju stvar: stvarno odsustvo predrasude i svrstavanja.

Kodeks sudijske etike, princip 2: „Sudija obavlja svoju funkciju i tretira sve strane u predmetu bez favorizovanja, pristrasnosti i predrasuda. Nepristrasnost se odnosi ne samo na odluku nego i na postupak donošenja te odluke.”

Kodeks tužilačke etike sadrži istu definiciju, s tim da se prva rečenica završava riječima „poštujući pretpostavku nevinosti”.

Bangalorški principi sudijskog ponašanja, princip 2: „Nepristrasnost je suštinski važna za adekvatno obavljanje sudijske funkcije. Nepristrasnost se ne odnosi samo na odluku, već i na sam način odlučivanja.”

„Kao pravilo, nepristrasnost označava odsustvo predrasuda i pristrasnosti sudije i nepostojanja bilo kakvih činjenica koje bi mogle kod učesnika u postupku

dovesti do opravdane bojazni u pogledu nepristrasnosti, i kod javnosti stvoriti utisak o pristrasnosti gledano sa stanovišta zdravorazumske logike prosječno informisanog građanina koji nema interes u pogledu ishoda postupka.”²¹

„Nepristrasnost je temeljni kvalitet potreban za jednog sudiju i suštinska odlika pravosuđa. Nepristrasnost mora postojati i kao stvarna činjenica i kao pitanje razumne percepcije. Ako postoji razumna percepcija pristrasnosti, vjerovatno će ostaviti osjećaj nezadovoljstva i nepravde i time uništiti povjerenje u pravosudni sistem. Percepcija nepristrasnosti mjeri se putem standarda razumnog posmatrača. Percepcija da sudija nije nepristrasan može se pojaviti na razne načine, na primjer putem percepcije sukoba interesa, ponašanja sudije na ročištima ili njegovih veza i aktivnosti izvan suda.“²²

„Sudija mora postupati ne uzimajući u obzir popularno mišljenje ili kritiku: Predmet može izazvati kontroverzu u javnosti sa intenzivnim medijskim publicitetom, a sudija se može naći u poziciji koja bi se mogla nazvati središtem oluje. Ponekad publicitet može pretežati na jedan željeni rezultat. Međutim, prilikom obavljanja sudijske funkcije sudija mora odolijevati uticaju takvog publiciteta. Sudija ne smije uzimati u obzir pitanje da li su zakoni koje treba primijeniti ili stranke pred sudom popularni ili nepopularni u javnosti, medijima, među vladinim dužnosnicima ili vlastitom porodicom ili prijateljima sudije. Sudiju ne smiju pokolebati stranački interesi, javno mnijenje ili strah od kritike. Sudska nezavisnost obuhvata nezavisnost od svih oblika spoljnih uticaja.“²³

„Povjerenje javnosti je ključno: Sudska nezavisnost pretpostavlja potpunu nepristrasnost sudije. Kada odlučuje o sporu između bilo kojih strana, sudija mora biti slobodan od bilo kakve povezanosti, sklonosti ili predrasude koja utiče, ili bi se moglo percipirati kao da utiče, na njegovu sposobnost nezavisnog odlučivanja u predmetu. U tom smislu, sudska nezavisnost je razrada temeljnog principa da ‘niko ne može biti sudija u vlastitom predmetu’. Taj princip takođe

---

21 Priručnik za primjenu kodeksa sudijske etike i kodeksa tužilačke etike (u daljnjem tekstu: Priručnik), USAID-ov Projekt pravosuđa i VSTS, februar 2019., str. 47.

22 Komentar Bangalorških principa, stav 52.

23 Ibid, stav 28.

ima značaj koji nadilazi sve strane u nekom postupku, jer društvo u cjelini mora moći vjerovati pravosuđu.“²⁴

OPUN: član 1. stav 2. upućuje da sudstvo rješava iznesene slučajeve nepristrasno, na osnovu činjenica i u skladu sa zakonom, bez ikakvih ograničenja, nedostojnih uticaja, podsticaja, pritisaka, prijetnji ili uplitanja, posrednih ili neposrednih, od bilo koga i iz bilo kojih razloga.

Preporuka Rec(94)12 o nezavisnosti, efikasnosti i ulozi sudija²⁵ kroz princip 1.2.d. naglašava: „Sudije treba da imaju nesmetanu slobodu odlučivanja u predmetima na nepristrasan način, u skladu sa svojom savješću i svojim tumačenjem činjenica, te u skladu sa važećim zakonskim propisima. Sudijska nezavisnost podrazumijeva potpunu nepristrasnost sudija. Kada sude, sudije moraju biti nepristrasne, tj. ne smiju da imaju nikakvu vezu, naklonost ili pristrasnost koje bi uticale ili mogle da ostave utisak da utiču na njihovu sposobnost da nezavisno sude.“

Nepristrasnost se razmatra kroz dva testa, subjektivni i objektivni:

2.1. Test subjektivne nepristrasnosti

Subjektivna nepristrasnost označava odsustvo predrasuda i pristrasnosti sudije, stanje uma i savjesti, koji se odnose na nepostojanje bilo kakvih činjenica koje bi kod učesnika u postupku mogle dovesti do opravdane bojazni u vezi sa nepristrasnošću, i kod javnosti stvoriti utisak o pristrasnosti gledano sa stanovišta zdravorazumske logike prosječno informisanog građanina koji nema interes u pogledu ishoda postupka.

²⁴ Ibid, stav 35.

²⁵ Preporuka Rec(94)12 Komiteta ministara Savjeta Evrope

Kod subjektivne nepristrasnosti razmatra se da li je konkretan sudija imao ili ima lične predrasude, odnosno da li je bio ili jeste pristrasan prilikom rada na predmetu. Subjektivna pristrasnost je teško dokaziva, imajući u vidu visoke standarde profesionalizma, zbog čega je i ljestvica dokazivanja visoko postavljena.

Modul 1: Nosioi pravosudnih funkcija i društvo (u daljnjem tekstu: **Modul NPD**)²⁶: „Evropski sud za ljudska prava ukazuje na razliku između subjektivnog pristupa sudijskoj nepristrasnosti, kojim se pokušava utvrditi lično uvjerenje sudije u konkretnom slučaju, i objektivnog pristupa, kojim se utvrđuje da li sudija pruža dovoljno garancija da se isključi bilo kakva sumnja u njegovu pristrasnost. Prvi koncept nazivamo subjektivnom nepristrasnošću, a drugi objektivnom. Suđenje se može smatrati pravičnim ne samo ako je sudija nepristrasan već i ako ga stranke percipiraju nepristrasnim. Evropski sud za ljudska prava ima veliki broj odluka u kojima objašnjava ovaj dvostruki karakter nepristrasnosti. Prema stanovištu suda, sudija ili sud može se smatrati nepristrasnim samo ako zadovoljava uslove objektivnog i subjektivnog testa nepristrasnosti.” Subjektivni test „sastoji se u tom pokušaju da se utvrde lična uvjerenja sudije koji sudi u određenom predmetu”.²⁷ To ima za posljedicu da „nijedan sudija ne smije imati lične predrasude ili sklonosti prema jednoj od stranaka. Lična nepristrasnost se podrazumijeva dok se ne dokaže suprotno”.²⁸

---

26 Modul 1: Nosioi pravosudnih funkcija i društvo. Centar za edukaciju sudija i tužilaca FBiH (CEST FBiH) i Centar za edukaciju sudija i tužilaca RS (CEST RS), 2000.

27 ESLJP, *Tierce i drugi protiv San Marina*, odluka od 25. jula 2000.

28 ESLJP, *Daktaras protiv Litve*, odluka od 10. oktobra 2000.

2.2. Test objektivne nepristrasnosti

Objektivna nepristrasnost predstavlja skup objektivnih faktora koji ne zavise od ličnosti postupajućeg sudije i njegovog odnosa prema predmetu u kojem postupaju, dakle, postojanje procesnih i drugih garancija propisanih domaćim pravnim normama kojima se isključuje legitimna sumnja u pristrasnost predstavlja objektivnu nepristrasnost.

„Teret dokazivanja u odnosu na ‘objektivni’ test je više na strani tužene države, koja mora prezentovati činjenice da je osigurala dovoljan nivo garancija zaštite objektivne nepristrasnosti, između ostalih i u vidu propisa ili sudske prakse koji sprečavaju veze između suda, odnosno sudija i učesnika u sudskom postupku.”²⁹

Prema praksi ESLJP-a, „ako ne zadovolji kriterije oba ova testa, suđenje se neće smatrati pravičnim”.³⁰

---

29 Priručnik, str. 47.

30 ESLJP, *Padovani protiv Italije*, odluka od 26. februara 1993.

2.3. Nezavisnost i nepristrasnost, razlike i sličnosti

Ova dva principa se, u pravilu, upotrebljavaju zajedno, jer je njihova veza suštinska i neraskidiva. Nezavisnost sudstva je preduslov za nepristrasnost sudije. Dok nezavisnost podrazumijeva nezavisnost od bilo kakvih uticaja, nepristrasnost predstavlja stvarno odsustvo predrasuda i svrstavanja.

„Nezavisnost nije isto što i nepristrasnost: Pojmovi 'nezavisnost' i 'nepristrasnost' su vrlo tijesno povezani, ali svejedno odvojeni i različiti. 'Nepristrasnost' se odnosi na način razmišljanja ili stav suda u pogledu pitanja i strana u konkretnom predmetu. Pojam 'nepristrasan' označava odsustvo stvarne pristrasnosti ili percepcije pristrasnosti. Pojam 'nezavisnost' označava ili utjelovljuje tradicionalnu ustavnu vrijednost nezavisnosti. Kao takav se odnosi ne samo na način razmišljanja ili stav prilikom stvarnog obavljanja sudijske funkcije, već i na status ili odnose s drugima, a posebno s izvršnom vlašću, koji počiva na objektivnim uslovima odnosno garancijama.“³¹

---

31 Komentar Bangalorških principa, stav 24.

3. Jednakost

Princip jednakosti se proteže kroz svaku radnju sudskog postupka, bez obzira na to o kojoj vrsti postupka se radi, a zahtijeva, na jednoj strani, da sudija ima visoko poznavanje i svijest o različitostima u društvu, koje se odnose na rasu, boju kože, pol, vjersku pripadnost, nacionalno porijeklo, društveni stalež, invalidnost, starosnu dob, bračni status, seksualno opredjeljenje, socijalni i ekonomski status i druge kriterije, a na drugoj strani da se odnosi prema svim osobama s kojima ima profesionalne kontakte s jednakim poštovanjem.

Predrasude, nejednak tretman, protežiranje ili na bilo koji način drugačije tretiranje stranaka u postupku od onog na koji imaju pravo, vrijeđa pravilo jednakosti stranaka u postupku.

Princip ukazuje na to da sudije/tužioci moraju biti svjesni imperativa da izbjegnu svaku radnju koja bi kod razborite, pravedne i informisane osobe mogla izazvati sumnju da sudija nije dovoljno objektivan.

Etički kodeksi, princip 3: „Sudija/tužilac poznaje i poštuje različitosti u društvu, a koje se naročito odnose na rasu, boju kože, pol, vjersku pripadnost, nacionalno porijeklo, društveni stalež, invalidnost, starosnu dob, bračni status, seksualno opredjeljenje, socijalni i ekonomski status i druge kriterije, i odnosi se prema svim osobama s kojima ima profesionalne kontakte s jednakim poštovanjem.”

Bangalorški principi, princip 5: „Sudija mora biti svjestan i mora razumjeti raznolikost u društvu i različitosti koje proizlaze iz različitih izvora, uključujući, ali ne ograničavajući se na rasu, boju kože, pol, vjersku pripadnost, nacionalno porijeklo, društveni stalež, invalidnost, starosnu dob, bračni status, seksualno opredjeljenje, socijalni i ekonomski status i druge slične osnove (nebitne osnove).”

Ustavni sud BiH, AP-1994/06: „Ustavni sud, također, podsjeća da postoji diskriminacija ako rezultira različitim tretmanom pojedinaca u sličnim pozicijama i ako taj tretman nema objektivnog i razumnog opravdanja. Da bi bio opravdan, tretman mora težiti zakonitom cilju, te mora postojati razuman odnos proporcionalnosti između korištenih sredstava i cilja koji treba ostvariti (vidi Evropski sud: *Marckx protiv Belgije*, presuda od 13. juna 1979. godine, serija A, broj 31, stav 32. i 33.).”

„Dužnost da se suzdrži od uvredljivih komentara – Sudija treba da se pobrine da je njegovo ponašanje takvo da svaki razumni posmatrač razumno vjeruje u njegovu nepristrasnost. Sudija treba da izbjegava komentare, izraze, gestikulacije ili postupke koji se mogu razumno protumačiti kao iskazivanje bezosjećajnosti ili nepoštovanja. Primjeri toga su nerelevantni ili uvredljivi komentari zasnovani na rasnim, kulturološkim ili drugim stereotipima, te postupci koji impliciraju da te osobe pred sudom neće biti tretirane jednako kao i svi drugi građani i sa jednakim poštovanjem. Uvredljivi komentari sudije o etničkom porijeklu, uključujući i samo porijeklo sudije, takođe predstavljaju neprimjerene i nekulturne komentare. Sudija mora posebno voditi računa da njegovi komentari nisu rasistički obojeni i da ne vrijeđaju manjinske grupe u zajednici, čak i nenamjerno.“³²

Mišljenje broj 3 KVES-a, stav 24: „Sudije treba da obavljaju svoju funkciju s dužnim poštovanjem za ravnopravan tretman stranaka, uz izbjegavanje bilo kakve sklonosti jednoj strani ili diskriminacije druge, uz održavanje ravnoteže između stranaka i osiguranje pravičnog saslušanja svake od njih.“

UDLJP, član 7: „Svi su pred zakonom jednaki i imaju pravo, bez ikakve razlike, na podjednaku zaštitu zakona. Svi imaju pravo na jednaku zaštitu od bilo kakve diskriminacije kojom se krši ova Deklaracija, kao i od svakog podsticanja na takvu diskriminaciju.”

---

32 Komentar Bangalorških principa, stav 187.

Preporuke Rec(2000) Komiteta ministara Savjeta Evrope, tačka 26: „Javni tužioci treba da obezbijede jednakost pred zakonom i da se obavijeste o svim relevantnim okolnostima uključujući one koje se odnose na osumnjičenog, bez obzira na to da li su povoljne ili nepovoljne za njega.“

4. Integritet i dolično ponašanje

4.1. Integritet

Integritet znači potpunost, nedjeljivost, besprijekornost, poštenje. Kada se govori o integritetu osobe, tada se misli na ponašanje i prije svega na ono što stoji iza tog ponašanja, što podstiče takvo ponašanje. Imati integritet znači imati безусловnu i nepokolebljivu obavezu prema vlastitim moralnim vrijednostima i dužnostima. Imati integritet znači biti svjestan svoje potpunosti kao ljudskog bića, kao i raznolikosti među ljudima. Integritet uključuje i poštenje, savjesnost, obazrivost i ostale moralne vrijednosti osobe, pa se u svojoj cjelini odnosi na potpunost osobe, prihvatanje svih prisutnih i poznatih različitosti. Istovremeno, integritet je i rad na ličnom planu, rad na potpunom razvijanju ličnosti, mogućnost samokontrole sopstvenih osjećaja i nagona, u toj mjeri da ne prevladaju nad razumom.

Dakle, integritet je sposobnost održavanja dostojanstva, kako ličnog tako i dostojanstva pravosuđa u cjelini, a radi jačanja i afirmisanja povjerenja građana u sudstvo. Suština integriteta je doličnost i suzdržanost.

Etički kodeksi, princip 4: „Sudija/tužilac se ponaša moralno, dostojanstveno i u skladu sa dignitetom funkcije koju obavlja. Sudija se ponaša na način da afirmiše povjerenje javnosti u integritet pravosuđa.” Etički kodeksi propisuju da sudija/tužilac mora djelovati moralno, dostojanstveno i u skladu sa dignitetom funkcije koju obavlja, te mora slobodno i voljno prihvatiti ograničenja koja mu nameće ta funkcija.

Bangalorški principi, princip 3: „Integritet je suštinski važan za adekvatno obavljanje sudijske funkcije. Sudija će obezbijediti da njegovo ili njeno ponašanje bude besprijekorno u očima razumnog posmatrača.”

Mišljenje broj 3 KVES-a: „Sudije ne bi trebalo da budu izolovane iz društva u kom žive, pošto pravosudni sistem može funkcionisati kako treba samo ako su sudije u dodiru s realnošću. Nadalje, kao građani, sudije uživaju osnovna prava i slobode zaštićene, posebno, EKLP-om (sloboda mišljenja, vjerska sloboda, itd.). Oni bi stoga trebali i dalje biti generalno slobodni u smislu angažmana u vanprofesionalnim aktivnostima po svom izboru.”

Nadalje, **KVES** smatra da se „mora pronaći razumna ravnoteža između stepena do kog sudije mogu biti angažovani u društvu i potrebe da oni to budu, i da budu smatrani nezavisnim i nepristrasnim. U posljednjoj analizi se mora uvijek postaviti pitanje da li se u datom društvenom kontekstu i u očima razumnog, svjesnog posmatrača, sudija angažovao u nekoj aktivnosti kojom bi se objektivno mogla ugroziti njegova nezavisnost ili nepristrasnost“.

„Sistem u kojem i tužilac i sudija postupaju u skladu sa najvišim standardima integriteta i nepristrasnosti nudi veći stepen zaštite ljudskih prava od sistema koji se oslanja samo na sudiju.”³³

4.2. Dolično ponašanje

Doličnost podrazumijeva ponašanje koje je primjereno poziciji sudije/tužioca, koje javnost, dakle prosječni građanin, očekuje od nosioca pravosudne dužnosti. Označava prikladno, preporučeno ponašanje, pristojno, primjereno situaciji i sredini. Pred nosioce pravosudne dužnosti se postavljaju visoki zahtjevi u pogledu doličnosti, jer u svakoj situaciji nosilac mora biti svjestan sredine i ocjene javnosti, te u svakoj situaciji, takođe, mora voditi računa da mu ponašanje bude prikladno, dostojanstveno i pristojno. Doličnost i manifestovanje doličnosti suštinski su važni za obavljanje svih aktivnosti u okviru sudijske dužnosti.

33 Mišljenje broj 9 KVET-a, stav 8.

Doličnost ili suzdržanost je suština integriteta. Suprotno je nedolično ponašanje, dakle ponašanje koje nije primjereno ni na javnom mjestu, ni u radnoj sredini, ni u porodici.

Etički kodeksi u tački 4.1. propisuju da je sudija/tužilac pod stalnim nadzorom javnosti te da mora dobrovoljno prihvatiti ograničenja koja proizlaze iz obavljanja funkcije. U tačkama 4.2. i 4.3. je propisano da se sudija ponaša na način da afirmiše povjerenje javnosti u integritet pravosuđa. Sudija, kao i svaki drugi građanin, ima pravo na slobodu izražavanja, misli, svijesti, vjeroispovijesti, udruživanja i okupljanja, ali da se u ostvarivanju tih prava uvijek ponaša tako da očuva dignitet sudijskog položaja, nepristrasnost i nezavisnost pravosuđa.

Kodeksi nadalje zahtijevaju da se sudija/tužilac ponaša u svojim privatnim ili službenim poslovima na takav način da prilike u kojima bi bilo neophodno izuzeti ga iz sudskog postupka svede na najmanju moguću mjeru, suzdržava se od ponašanja koje bi moglo kod javnosti izazvati utisak da je sudija politički aktivan, a uzeće u obzir da bi politička aktivnost članova njegove uže porodice mogla imati uticaja na javnu percepciju o njegovoj pristrasnosti, u kom slučaju će zatražiti svoje izuzeće.³⁴

*Doličnost je predviđena kao četvrti princip **Bangalorških principa**: „Doličnost i utisak doličnosti su suštinski za obavljanje svih aktivnosti sudije”.*

Smjernice za nosioce pravosudne funkcije prilikom istupanja u javnosti i korištenja društvenih mreža³⁵ (u daljnjem tekstu: **Smjernice za javne istupe**) u tački 6 propisuju sljedeće: „Nosioci pravosudne funkcije trebaju znati da je za njihov integritet podjednako važno postupanje i unutar i van pravosudne institucije, te da ponašanje van institucije uključuje i virtuelni prostor što može biti razlog za njihovo izuzeće i rizik za pravilno obavljanje pravosudnih funkcija. Nosioci pravosudnih funkcija se trebaju suzdržati od nedoličnog ponašanja, kao i rizika koji bi mogli dovesti do njihove destabilizacije kao ličnosti, zbog snimanja ili prenošenja njihovog ponašanja putem savremenih tehnologija. Nosioci

34 Etički kodeksi, član 2. „Nepriistrasnost“

35 Usvojene od VSTS-a 30. novembra 2022. uzimajući u obzir i preporuke Analize sačinjene od USAID-ovog projekta Pravosuđe protiv korupcije u BiH.

pravosudnih funkcija treba da vode računa o prikazivanju svog imidža i životnog stila na društvenim mrežama, izbjegavajući samoreklamerstvo i potencijalne negativne reakcije koje mogu provocirati daljnju diskusiju neprimjerenu za nosioca pravosudne funkcije.”

Smjernice za javne istupe, tačka 1: „Nosilac pravosudne funkcije se uvijek treba pridržavati principa suzdržanosti prilikom istupanja u javnosti i biti svjestan ograničenja na njegovu slobodu izražavanja radi legitimnog interesa očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.”

Međunarodni akti promovišu pitanje suzdržanosti, kao središte samog principa integriteta. Jasno je da se pod suzdržanošću smatra obaveza sudije/ tužioca da se suzdržava od aktivnosti koje ga mogu dovesti pod udar javnosti ili ugroziti obavljanje dužnosti. **KVET**³⁶: „U vršenju svojih dužnosti, bilo u tužilaštvu, tokom istrage ili pretresa, tužioci treba da poštuju načelo diskrecije i suzdržanosti, a posebno da se suzdrže od izražavanja političkih, filozofskih ili vjerskih uvjerenja, ličnog neprijateljstva, iskazivanja prezira ili nasilnog stava prema bilo kome zbog antipatije koju postupci mogu izazvati, čak i u slučaju da su oni krajnje neprihvatljivi.“

„Pristojnost i percepcija pristojnosti od suštinskog su značaja u svim aktivnostima sudije. Kako to može izgledati u očima javnosti? Pristojnost i utisak pristojnosti, kako profesionalne tako i lične, bitni su elementi u životu sudije. Nije toliko važno šta sudija radi ili ne radi, već šta drugi misle da je sudija uradio ili bi mogao da uradi. Na primjer, sudija koji vodi privatni i opsežan razgovor sa strankom u postupku koji se vodi, ostavlja dojam da toj stranci daje prednost, čak i ako razgovor uopšte nije povezan sa predmetom. S obzirom na to da javnost od sudije očekuje visok standard ponašanja, on mora, kada je u nedoumici u vezi sa prisustvovanjem nekom događaju ili sa primanjem nekog

---

36 Osnovano jula 2005. od Komiteta ministara Savjeta Evrope u cilju izrade mišljenja o pitanjima koja se odnose na tužilačku organizaciju i unapređenja djelotvornog provođenja Preporuke Rec(2000)19 od 6. oktobra 2000. o ulozi javnog tužilaštva u sistemu krivičnog pravosuđa.

poklona, koliko god mali taj poklon bio, sebi postaviti pitanje: 'Kako bi ovo moglo izgledati u očima javnosti?'"³⁷

„Test neprimjerenosti: Test neprimjerenosti odnosi se na to da li neko postupanje narušava sposobnost sudije da vrši svoje sudijske dužnosti s integritetom, nepristrasno, nezavisno i stručno, odnosno da li postoje izgledi da će takvo postupanje, u očima razumnog posmatrača, stvoriti utisak da je sposobnost sudije da vrši sudijsku funkciju narušena. Na primjer, tretiranje državnog službenika drugačije u odnosu na druge građane, čuvajući za njega mjesto na kojem želi da sjedi, stvara dojam kod običnog posmatrača da taj službenik ima povlašćen pristup sudu i procesima odlučivanja. S druge strane, učenici često dolaze u posjetu sudovima i omogućeno im je da sjede na posebnim mjestima, ponekad i za samim stolom za kojim sjede sudije. Djeca ne obavljaju funkcije autoriteta i stoga ne ostavljaju dojam neprimjerenog uticaja, naročito kada se pruži objašnjenje da su tu iz razloga učenja.“³⁸

„Zahtjev primjerenog života: Od sudije se očekuje da živi primjerenim životom u vrijeme dok obavlja sudijsku dužnost. U javnosti se mora ponašati obzirno i sa samokontrolom koja se zahtijeva i dok obavlja sudijsku dužnost na poslu, jer ispoljavanje nekontrolisanih reakcija, temperamenta nije u skladu sa zahtjevima ponašanja u pravosuđu i nije primjereno dužnosti sudije.“³⁹

---

37 Komentar Bangalorških principa, stav 111.

38 Ibid, stav 112.

39 Ibid, stav 115.

5. Stručnost i odgovornost prema poslu

Stručnost je skup pravnih znanja, vještina i temeljitosti kojim raspolaže sudija/tužilac i to je *conditio sine qua non* za profesionalno obavljanje pravosudne funkcije. Dužnost stručnosti i odgovornosti u radu se sastoji od profesionalne obaveze pravovremenog, zakonitog i stručnog obrađivanja svih predmeta koji su dodijeljeni sudiji/tužiocu, sve u interesu građana, ali i u interesu same institucije.

Odgovornost u obavljanju dužnosti ima značaj u svim fazama postupka. Cilj je obezbijediti pravovremeno preduzimanje radnji, na stručan način, poštujući zahtjeve suđenja u razumnom roku, a istovremeno obezbjeđujući efikasnost, pravičnost i kvalitet rada. Zbog toga se odgovornost prema poslu razmatra i pod pojmovima marljivost i revnost.

Etički kodeksi, tačka 5: „Sudija/tužilac održava visok nivo profesionalne sposobnosti i obavlja svoju funkciju stručno, savjesno, marljivo i efikasno.”

Bangalorški principi, princip 6: „Kompetentnost i marljivost (*diligence*)⁴⁰ su preduslovi za adekvatno obavljanje sudijske dužnosti.” Već tačkom 1. ovog principa, Bangalorški principi promovišu maksimu koju je preuzeo veliki broj međunarodnih dokumenata, a koja glasi: „Sudijine sudijske obaveze imaju prvenstvo nad svim drugim aktivnostima”.

„Sudija prije svega ima obavezu prema sudu: Primarna dužnost sudije jeste savjesno obavljanje sudijske funkcije, čiji glavni elementi obuhvataju održavanje ročišta i odlučivanje u predmetima koji iziskuju tumačenje i primjenu zakona. Ako ga izvršne vlasti pozovu da izvrši neki zadatak koji zahtijeva njegovo odsustvo s redovnog posla na sudu, sudija takav zadatak ne bi trebao prihvatiti

40 U nekim dokumentima *diligence* se prevodi kao marljivost, u drugim kao revnost. (prim aut.)

bez konsultacija sa predsjedavajućim sudijom i drugim kolegama sudijama, kako bi se osiguralo da eventualno prihvatanje ovog vanrednog zadatka neće negativno uticati na efikasno funkcionisanje suda niti će dodatno opteretiti druge sudije. Sudija ne bi trebao podleći nikakvom iskušenju da previše svog vremena i pažnje posveti vansudskim aktivnostima ako to negativno utiče na njegov kapacitet da vrši svoju sudijsku funkciju. U tom slučaju očigledno postoji povećan rizik od pretjeranog posvećivanja pažnje takvim aktivnostima ako one podrazumijevaju i naknadu. U takvim slučajevima, razuman posmatrač bi mogao posumnjati da je sudija prihvatio da obavlja vansudske aktivnosti kako bi povećao svoje zvanične prihode. Pravosuđe je institucija koja pruža usluge građanima, a ne samo još jedan segment u konkurentnoj tržišnoj ekonomiji.”⁴¹

Prema **Komentar Bangalorških principa**, „prilikom rješavanja predmeta efikasno, pravično i brzo, sudija mora demonstrirati poštovanje prava stranaka u postupku da se izjasne i da njihova pitanja riješe bez bespotrebnih troškova i odugovlačenja. Sudija treba pratiti predmete tako da umanj ili eliminiše prakse odugovlačenja, zastoje koji se mogu izbjeći te bespotrebne troškove. Sudija bi trebao ohrabrivati i tražiti načine za postizanje nagodbi, ali stranke u postupku se ne smiju osjećati primorane da odustanu od prijave na sudsko rješenje svog spora. Dužnost da provede sve postupke pravično i strpljivo nije kontradiktorna u odnosu na dužnost da se sudski poslovi obavljaju ekspeditivno. Sudija može biti u isto vrijeme efikasan i poslovičan, kao i strpljiv i promišljen“. (stav 202)

„Sposobnost u obavljanju sudijskih dužnosti zahtijeva pravno znanje, vještine, temeljitost i pripremu. Stručna sposobnost sudije mora se ogledati u obavljanju njegovih dužnosti. Sposobnost sudije može biti umanjena i kompromitovana kada je sudija pod dejstvom droge ili alkohola, ili mu je na drugi način narušeno fizičko i mentalno zdravlje. U manjem broju slučajeva, nesposobnost može biti rezultat nedovoljnog iskustva, problema s ličnošću i temperamentom ili imenovanja na sudsku funkciju osobe koja nije kompetentna, te svoju nekompetentnost iskazuje u obavljanju te funkcije. U nekim slučajevima nesposobnost može biti rezultat invaliditeta, odnosno poteškoća koje dovode

---

41 Komentar Bangalorških principa, stav 195.

do nesposobnosti, a tada je jedino rješenje, iako radikalno, da se osoba zakonskim putem smijeni s funkcije.

Trezveno razmatranje, nepristrasno odlučivanje i ekspeditivno djelovanje, sve su to aspekti sudske revnosti. Revnost takođe obuhvata težnju za nepristrasnom i pravičnom primjenom zakona, kao i sprečavanje zloupotrebe postupka. Sposobnost ispoljavanja revnosti u obavljanju sudijskih dužnosti može zavisiti od opterećenosti poslom, adekvatnosti resursa (uključujući angažman pomoćnog osoblja i tehničke pomoći) i vremena za istraživanje, razmatranje, pisanje i obavljanje drugih poslova izvan sudnice.⁴²

---

42 Ibid, stavovi 192. i 193.

DIO II

POJMOVNIK ETIČKIH I S NJIMA POVEZANIH TERMINA, SINTAGMI I FRAZA (PO ABECEDNOM REDU)

Akademsko zastupanje određenih problema

Osnovni zahtjev koji se stavlja pred sudiju ili tužioca kada obavlja bilo koju drugu dužnost izuzev redovnog rukovođenja predmetom, jeste akademsko zastupanje pravnih pitanja. U biti, to predstavlja zahtjev da se svako učešće ili rad ili javno istupanje sudije/tužioca ograniči na diskusije o pravu i pravnim principima, pravnoj logici ili pravilima posebnih postupaka, ali ne i na diskusije o konkretnom predmetu i konkretnim učesnicima postupka, ako iza takve diskusije stoji očigledan cilj da se raspravlja o specifičnostima upravo tog, posebnog predmeta, a ne o pravnom pitanju koje izaziva.

Principi nezavisnosti i nepristrasnosti zahtijevaju da se ne raspravlja, dakle ne brani i ne napada konkretan predmet ako nije pravosnažno završen, a i tada rasprava mora da se kreće samo u okviru pravila suđenja, pravnih pitanja, primjene materijalnog ili procesnog prava.

Etički kodeksi tačkom 4.9. propisuju da „sudija/tužilac može učestvovati u aktivnostima koje nisu direktno povezane sa obavljanjem sudijske/tužilačke dužnosti ukoliko takve aktivnosti ne umanjuju dignitet funkcije ili se na drugi način ne miješaju u izvršavanje te funkcije u skladu sa ovim kodeksima”, pa kao primjere navode aktivnosti u kojima sudija/tužilac piše, predaje, obučava, učestvuje na javnim raspravama, u naučnim, kulturnim ili stručnim aktivnostima vezanim za pravo, pravni sistem ili provođenje pravde, ili je „član vladinih komisija, odbora ili savjetodavnih tijela ukoliko takvo članstvo nije u suprotnosti sa javnim utiskom o nepristrasnosti i političkoj neutralnosti sudije/tužioca”.

„Kada komentarišu odluke u završenim predmetima, bilo u govoru, pisanom radu ili na drugi način, nosioci pravosudne funkcije to čine isključivo sa akademskog aspekta. (tačka 11.) U tradicionalnim ili društvenim medijima, kao i u stvarnim i virtuelnim forumima, nosioci pravosudne funkcije treba da

komuniciraju u cilju akademskog zastupanja određenih rješenja, a nikako u pogledu bilo kojeg pojedinačnog slučaja iz prakse ili određene osobe. (tačka 18.) Nosioци pravosudnih funkcija treba da prilikom učešća u edukativnim aktivnostima kolega, advokata, policije, studenata, predstavnika nevladinog sektora i javnosti, uvijek naglašavaju da njihova izlaganja i izjave nemaju funkciju pravnih mišljenja, niti demonstraciju pravnih stavova koje bi zauzeli u postupcima.” (tačka 19.)⁴³

Autentičnost, autentičan

Etimološki, autentičnost (authenticus) znači vjerodostojnost; riječ je grčkog porijekla, te u suštini podrazumijeva da je nešto izvorno, tačno, istinito, čemu se može vjerovati, jer se zasniva na činjenicama⁴⁴.

Ako za iskaz kažemo da je vjerodostojan, to znači da je on istinit, legitiman, odnosno pravilan i čist. Vjerodostojne stvari su dokazive. Vjerodostojnost nekog akta znači da je on autentičan, odnosno pravilan, i da nema nijednog razloga zbog kojeg bi se pomislilo da je on lažan ili nekonzistentan.

Ovaj pojam treba razlikovati od autentičnog tumačenja, što se odnosi na postupak tumačenja pravne norme od donosioca norme, dakle zakonodavca.

43 Smjernice za javne istupe su dokument koji je VSTS donio u novembru 2022. u nastojanju da olakša i preporučiti sudijama način za istupanje u javnosti.

44 Rečnik srpskoga jezika, izd. 2011, Matica srpska, Novi Sad, str. 39. Takođe: Anić, Vladimir; Goldstein, Ivo. Rječnik stranih riječi, 2. izd., Novi liber, Zagreb, 2000, str. 710.

Bliski srodnik

Bliski srodnik je sintagma koja nije definisana važećim propisima, ali je uobičajena u svakodnevnom govoru i kontaktima. Kada se govori o bliskom srodniku, uglavnom se misli na članove porodice, dakle, bračnog i vanbračnog partnera, dijete, majku, oca, usvojioca i usvojenika nosioca pravosudne funkcije, ali je mentalitetu i tradiciji ovog područja primjereno da u kategoriju bliskog srodnika ulaze braća i sestre, njihova djeca, tj. sva lica u odnosu na koja postupajući sudija ili tužilac može zahtijevati izuzeće ili isključenje iz postupanja.

Procesni zakoni u odredbama o isključenju i izuzeću definišu listu srodnika po krvi i po tazbini koji predstavljaju osnov za isključenje/ izuzeće sudije ili tužioca iz postupanja u određenom predmetu.

Nosilac pravosudne dužnosti neće postupati u predmetima u kojima se u svojstvu stranke, punomoćnika, vještaka ili svjedoka pojavljuju njegovi srodnici po krvi u pravoj liniji, bez obzira na stepen, a u pobočnoj do četvrtog stepena srodstva, dok se kod srodstva po tazbini isključuje zaključno sa drugim stepenom srodstva pobočne linije.

Vidjeti komentar uz pojam „član porodice”.

Bliski lični odnosi

Bliski lični odnosi uključuju, ali se na njih ne ograničavaju, porodične odnose, prošla ili sadašnja prijateljstva, pa i neprijateljske odnose. Dakle, i kod činjenice da sudija nema nikakvih predrasuda u odnosu na konkretnu osobu, ako se radi o bivšim relacijama ili trenutnoj relaciji koja može izazvati dilemu u odnosu na karakter tog odnosa, a zatim i u nepristrasnost suđenja, ta situacija mora biti podložna, prije svega, samokontroli i eventualnom isključenju iz suđenja. Bitno je da, u pravilu, već u situaciji pokretanja spora, postupajući sudija ili tužilac može da ocijeni da se radi o takvoj vrsti bliskih i ličnih odnosa koji su preporuka za isključenje iz postupanja.

Ova sintagma se može odnositi i na često korištenu sintagmu „druga bliska lica”.⁴⁵

***Etički kodeksi**, tačka 4.6: „Sudija/tužilac neće dozvoliti da njegovi porodični, društveni i drugi odnosi nedolično utiču na vršenje sudijske/tužilačke funkcije.”*
Tačka 4.6.a: „Sudija/tužilac treba se suzdržavati od posjećivanja onih mjesta za koja postoji sumnja da su mjesta odvijanja kriminalne aktivnosti ili da ih posjećuju lica koja bi mogla biti uključena u kriminalne aktivnosti.”

---

45 Vidjeti Smjernice za sprečavanje sukoba interesa u pravosuđu, tačke 1.1. – 1.5.

Čast

Čast se obično razumije kao osjećanje sopstvene vrijednosti (čast u užem smislu – subjektivna čast), a ugled kao uvažavanje i poštovanje ličnosti i ljudskog dostojanstva od drugih članova društvene zajednice.⁴⁶ Pojam časti u širem smislu obuhvata i ugled.

U literaturi se pojam časti definiše kao skup nematerijalnih vrijednosti koje čovjek posjeduje kao ljudsko biće i kao član društvene zajednice. Ove vrijednosti mogu biti lični kvaliteti i osobine koji su stečeni u okviru profesije, neke socijalne funkcije ili u nekim društvenim aktivnostima. U tom smislu se govori o naučnoj i umjetničkoj časti, ljekarskoj i sudskoj, sportskoj i novinarskoj.

Čast je dostojanstvo koje se zasniva na etičkim i moralnim načelima koja opredjeljuju na postupanje na način da se stekne poštovanje drugih zbog moralne ispravnosti i da se sačuva samopoštovanje.⁴⁷

Mišljenje broj 12 KVES-a, stav 39⁴⁸: „Kao najvažniji poslenici u pravosudnom sistemu, oni (sudije i tužioci) u svakom trenutku moraju čuvati čast i dostojanstvo svoje profesije, te se u svim situacijama ponašati na način dostojan njihove funkcije.”

Rječnici⁴⁹ čast definišu kao: skup moralnih načela kojim se neko rukovodi u svojim postupcima i osjećanje potrebe za uvažavanjem moralnih principa, dostojanstvo zasnovano na etičkim načelima, moralna ispravnost, poštenje, čestitost.

46 Živanović, Toma. „O uvredi i kleveti“, Beograd, 1927.

47 U obligacionom pravu je, na osnovu člana 200. Zakona o obligacionim odnosima, povreda časti i ugleda predviđena kao osnov za naknadu pričinjene nematerijalne štete.

48 Mišljenje „Sudije i tužioci u demokratskom društvu“, poznato i kao Deklaracija iz Bordoa, zajednički su usvojili KVES i KVET.

49 Rečnik srpskoga jezika, izd. 2011, Matica srpska, Novi Sad, str. 1474.

Čestitost

Čestitost se u društvenom životu procjenjuje kao izuzetna vrlina, koja se ogleda kroz sposobnost da se u svakom društvenom kontekstu pojedinac pojavljuje i djeluje kao poštena i vrijedna osoba koja nije sklona zavjerama, podmetanjima i prljanju imena drugih, osoba koja svoje zadatke obavlja prema svojim najboljim sposobnostima, moralno, časno, pošteno.⁵⁰

U pravnoj etici možemo razmišljati samo o sudijama/tužiocima koji pošteno obavljaju svoju dužnost, poštujući pravila postupka i radeći svakodnevno na razvoju sopstvenog znanja i vještina, a istovremeno ostavljajući utisak, kako u sredini u kojoj rade tako i van nje, lica koje je van uticaja i domašaja neprimjerenih zahtjeva.

Član porodice

Porodični zakoni definišu pojam porodice, ali opseg porodice nije ograničen na blisko krvno srodstvo, nego je bitno da uz stepen srodstva postoji zajednica života između srodnika i sudije.⁵¹

Odredbe procesnih zakona o izuzeću sudija/tužilaca iz rada na određenim predmetima odnose se i na osobe koje ne čine porodicu u smislu posebnih zakona, ali jesu srodnici po krvi ili tazbini.

Činjenica da neko lice ima status člana porodice ili srodnika ima izuzetan uticaj na ocjenu o primjerenosti ponašanja sudije u i van sudnice, u toku i van redovnog radnog vremena, dok obavlja neke druge dužnosti i aktivnosti, a radi razmatranja da li koristi prestiž sudijske funkcije ili ima neprikladne veze u cilju obezbjeđivanja bilo

50 Ibid, str. 1479.

51 Vidjeti „bliski srodnik“.

kakve materijalne ili nematerijalne koristi za sebe ili svog srodnika ili člana porodice.

Porodični zakon Republike Srpske⁵² članom 2 propisuje da je porodica životna zajednica roditelja i djece i drugih srodnika, dakle, ne ograničava se na stepen srodstva, nego traži životnu zajednicu, kao uslov za ocjenu da se radi o porodici. Na identičan način porodicu definiše Porodični zakon Brčko distrikta BiH.

Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine⁵³ preciznije traži dva uslova, jer propisuje da je porodica životna zajednica roditelja i djece i drugih krvnih srodnika, srodnika po tazbini, usvojioca i usvojenika i osoba iz vanbračne zajednice, ako žive u zajedničkom domaćinstvu. Dva su kumulativna uslova: prvi da je srodnik, a drugi da žive u zajedničkom domaćinstvu.

Etički kodeksi, tačka 4.5: „Sudija/tužilac neće dozvoliti da njegovi finansijski interesi, kao i finansijski interesi članova njegove uže porodice negativno utiču na dignitet funkcije koju obavlja.” Tačka 4.6: „Sudija neće dozvoliti da njegovi porodični, društveni i drugi odnosi nedolično utiču na vršenje sudijske funkcije.”

Smjernice za sprečavanje sukoba interesa u pravosuđu⁵⁴ (u daljnjem tekstu: **Smjernice o sukobu interesa**) odredbama od 1.1. do 1.5. upućuju na dosljedno primjenjivanje pravila o izuzeću, kontakte sa licima u i van pravosuđa, u predmetima u kojima su stranke njegovi članovi porodice ili drugo blisko lice ili u kojima ta lica imaju finansijski ili neki drugi interes i druga pitanja koja utiču na sukob interesa ili stvaraju percepciju sukoba interesa.

Smjernice o sukobu interesa fusnotom 9 navode: „U smislu odredbi ovih smjernica, pod članovima porodice podrazumijevaju se srodnici nosilaca pravosudne funkcije, utvrđeni odredbama o izuzeću procesnih zakona.” Isti akt u tački 1.1. navodi: „Nosilac pravosudne funkcije treba dosljedno primjenjivati

52 Porodični zakon Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 17/2023)

53 Porodični zakon Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“ br. 35/05 i 31/14)

54 Smjernice o sukobu interesa je donio VSTS u julu 2016.

pravila o izuzeću u predmetima u kojima se član njegove porodice ili drugo blisko lice pojavljuje kao stranka”.

Bangalorški principi daju liste definicija, pa prema ovom aktu: „Porodica sudije podrazumijeva bračnog partnera sudije, sinove, kćerke, snahe, zetove i sve bliže rođake ili osobe koje su u vezi ili koje su zaposlene kod sudije, odnosno koje žive u sudijinom domaćinstvu. Bračni partner sudije podrazumijeva partnera sudije ili neku drugu osobu bilo kojeg pola, koja je u bliskoj vezi sa sudijom”.

Deontologija

Deontološka etika ili deontologija (grč. *deon*: obaveza ili dužnost) je teorija po kojoj se odluke primarno i isključivo trebaju donositi uzimajući u obzir vlastite dužnosti kao i prava drugih. Naziva se i naukom o dužnostima. Deontologija se može definisati kao skup dužnosti koje stručnjacima nameće njihov poziv i izlaže jasna načela koja usmjeravaju težnju ka ispravnosti u radu. Ogleda se u obavezujućim pravilima popraćenim sankcijama, čije kršenje može za posljedicu imati pokretanje disciplinskog postupka. Deontologija propisuje pravilno ponašanje sudija i tužilaca kako bi korisniku omogućila da ima povjerenja u pravosudni sistem. Samo jasno identifikovan i zakonski definisan deontološki prestup može poslužiti kao osnova za disciplinsku sankciju.

Deontologija se definiše i kao grana etike koja definiše principe koji se odnose na profesiju, poput advokata ili novinara, a vjerovatno je da se prva ili među prvima oblikovala medicinska deontologija. Neka od deontoloških pravila nadmašila su generacije, poput Hipokratove zakletve od prije skoro 2500 godina.

Magna karta sudija, član 18: „Postupci sudija treba da budu vođeni deontološkim principima, koji se razlikuju od disciplinskih pravila. Njih će izraditi same sudije i oni će biti uključeni u njihovu obuku.”

Dignitet sudijskog položaja

Jedno od osnovnih načela sudijske profesije predstavlja dignitet, što znači preduzimanje sudijskih radnji ili dužnosti dostojanstveno, primjereno, časno, ponosno. U odnosu na sudije i tužioce mora da postoji svijest o činjenici da se radi o malom broju pripadnika pravne

profesije koji imaju čast da obavljaju ovu dužnost. Dignitet znači obavljanje dužnosti dostojanstveno, suzdržljivo⁵⁵, svjesno i savjesno, ali i ponašanje u bilo kojoj sredini sa punom sviješću da svaka neprilična radnja može uticati na ocjenu dostojanstva i digniteta pravosuđa.

***Etički kodeksi**, tačka 4.1: „Sudija, kao predmet stalnog nadzora javnosti, slobodno i voljno prihvata ograničenja koja mu nameće funkcija koju obavlja.“ Tačka 4.3: „Sudija, kao i svaki drugi građanin, ima pravo na slobodu izražavanja, misli, svijesti, vjeroispovijesti, udruživanja i okupljanja, ali da se u ostvarivanju tih prava uvijek ponaša na takav način da očuva dignitet sudijskog položaja, nepristrasnost i nezavisnost pravosuđa.“*

***Etički kodeksi** nadalje u odjeljku IV predviđaju da sudija/tužilac mora djelovati moralno, dostojanstveno i u skladu sa dignitetom funkcije koju obavlja, te mora slobodno i voljno prihvatiti ograničenja koja mu nameće ta funkcija. Ponašanje i način djelovanja sudije/tužioca mora učvrstiti povjerenje javnosti u integritet sudstva. Sudija/tužilac ne smije dozvoliti da njegovi lični interesi, interesi njemu bliskih osoba, kao ni njegove društvene i porodične veze, negativno utiču na ugled funkcije koju obavlja. Sudija/tužilac, kao ni njemu bliske osobe, ne smije koristiti ugled pravosuđa za ostvarenje ličnih ciljeva. Sudija/tužilac, članovi njegove porodice, kao ni sudsko osoblje ne smiju prihvatiti poklon ili bilo koju vrstu usluge ili koristi ako to može uticati na sudsku funkciju. Sudija/tužilac može učestvovati u aktivnostima koje nisu direktno povezane sa obavljanjem funkcije ako te aktivnosti ne umanjuju dignitet funkcije ili se na drugi način ne miješaju u njeno izvršavanje.*

Iz **Komentara Bangalorških principa**: „Sudija mora prihvatiti da su njegove aktivnosti u određenoj mjeri ograničene: Sudija mora očekivati da će stalno biti pod lupom javnosti i da će biti predmet komentara, te se stoga mora pomiriti sa ograničenjima u bavljenju određenim aktivnostima, što običnom građaninu može djelovati kao opterećenje. Sudija bi se tako trebao ponašati dobrovoljno i samoinicijativno, čak i kada se na ove aktivnosti ne gleda negativno kada se

55 Anić, Vladimir; Goldstein, Ivo. Rječnik stranih riječi, 2. izd., Novi liber, Zagreb, 2000, str. 299.

njima bave drugi članovi zajednice ili osobe drugačijih zanimanja. Ovo se odnosi i na profesionalno i na lično ponašanje sudije. Zakonitost ponašanja sudije, iako je relevantna, nije jedini pokazatelj primjerenosti njegovog postupanja.⁵⁶

Diskriminacija i oblici diskriminacije

Diskriminacijom se smatra svako različito postupanje, uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti, utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojem licu ili grupi lica i onima koji su s njima u rodbinskoj ili drugoj vezi na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, starosne dobi, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i pola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, polnih karakteristika, kao i svake druge okolnosti koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u svim oblastima života.

Može se pojaviti kod pravnih i fizičkih lica, u javnom ili privatnom sektoru, u svim oblastima, a naročito kod: zaposlenja, članstva u profesionalnim organizacijama, obrazovanja, obuke, stanovanja, zdravstva, socijalne zaštite, dobara i usluga namijenjenih javnosti i javnim mjestima, te obavljanja privrednih aktivnosti i javnih usluga.

Propisi u BiH koji se bave pitanjem diskriminacije su: Zakon o zabrani diskriminacije BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 59/09 i 66/16), ali i svi zakoni iz oblasti rada, koji uređuju pitanje zabrane diskriminacije u procesu zapošljavanja i ostvarivanja prava po osnovu rada.

⁵⁶ Komentar Bangalorških principa, stav 144.

Zakon o zabrani diskriminacije poznaje neposrednu i posrednu diskriminaciju, pa je neposredna diskriminacija (član 3.) svako različito postupanje po osnovama određenim članom 2. ovog zakona, odnosno svako djelovanje ili propuštanje djelovanja kada je neko lice ili grupa lica dovedena ili je bila ili bi mogla biti dovedena u nepovoljniji položaj za razliku od nekog drugog lica ili grupe lica u sličnim situacijama. Posredna diskriminacija podrazumijeva svaku situaciju u kojoj naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa, ima ili bi imala učinak dovođenja nekog lica ili grupe lica u odnosu na osnove definisane u članu 2. stavu (1) ovog zakona u nepovoljan ili manje povoljan položaj u odnosu na druga lica.

Zakoni predviđaju i ostale oblike diskriminacije, kao što su uznemiravanje, seksualno uznemiravanje, mobing, segregacija i izdavanje naloga drugom za vršenje diskriminacije.

Zakon o zabrani diskriminacije predviđa i izuzetke od principa jednakog postupanja u članu 5.

UDLJP, član 2: „Svatom pripadaju sva prava i slobode proglašene u ovoj Deklaraciji bez ikakvih razlika u pogledu rase, boje, pola, jezika, vjeroispovijesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, imovine, rođenja ili drugih okolnosti. Dalje, neće se praviti nikakva razlika na osnovu političkog, pravnog ili međunarodnog statusa zemlje ili teritorije kojoj neko lice pripada, bilo da je ona nezavisna, pod starateljstvom, nesamoupravna, ili da joj je suverenost na ma koji drugi način ograničena.”

a) Diskriminacija - mobing

Mobing predstavlja specifičnu formu nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu, koje podrazumijeva ponavljanje radnji kojima jedno ili više lica psihički zlostavlja i ponižava drugo lice, a čija je

svrha ili posljedica ugrožavanje njegovog ugleda, časti, dostojanstva, integriteta, degradacija radnih uslova ili profesionalnog statusa.

Obilježja mobinga su: da se radnja dešava na radnom mjestu, da se vrši sistemski u dužem vremenskom periodu, da predstavlja radnju zlostavljanja i ponižavanja te da ima za cilj ugrožavanje ugleda i ljudskog dostojanstva.

Pojednostavljena definicija mobinga je zlostavljanje na radnom mjestu koje se ponavlja u dužem vremenskom periodu i ima negativne posljedice za zaposlenog.⁵⁷ Sam izraz potiče od engleske riječi *mob* – ološ, rulja, odnosno *mobbish*, što znači prostački, grub, vulgaran, od čega je izvedena riječ „mobing“ koja znači prisilno, vulgarno, manirom ološa.

Radnje mobinga su širokog spektra i ogledaju se u sljedećem: ogovaranju i ismijavanju, širenju tračeva, klevetanju, neargumentovanom kritikovanju rada ili lošijem ocjenjivanju rada, pojačanoj kontroli rada i prisustva na radu žrtve ili ignorisanju njenog prisustva, uskraćivanju prava žrtvi na izražavanje mišljenja, prekidanju u govoru ili ignorisanju, davanju besmislenih radnih zadataka ispod profesionalnog nivoa ili nedavanju radnih zadataka uopšte („sindrom praznog stola“), ili davanju zadataka sa kratkim rokovima ili previše zadataka („sindrom punog stola“), stalnom kritikovanju rada, komuniciranju povišenim tonom, optuživanju za propuste koji se nisu dogodili ili su namješteni, isključivanju žrtve iz društvenog života u radnoj sredini, ugrožavanju pauze i odmora, fizičkim prijetnjama, prijetnjama otkazom, seksualnim napadima, ucjenama i nasrtanjima.⁵⁸

57 Mobing kao termin prvi je upotrijebio švedski psiholog dr. Heinz Leymann osamdesetih godina prošlog vijeka, proučavajući određena ponašanja na radnom mjestu. Izraz je pozajmio iz etiologije Konrada Lorenza, koji je mobingom nazivao ponašanje nekih vrsta životinja koje se udružuju protiv svog člana, napadaju ga i istjeruju iz zajednice te dovode do smrti.

58 Rad objavljen na Koledžu Suda BiH, 2019, autorica sutkinja Vesna Trifunović.

Zakon o zabrani diskriminacije u BiH⁵⁹, koji je stupio na snagu 6. 8. 2009. godine, postavio je pravni okvir za zaštitu od mobinga, propisujući u članu 4. stavu 3. mobing kao oblik nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu, koje podrazumijeva ponavljanje radnji koje imaju ponižavajući efekat na žrtvu, čija je svrha ili posljedica degradiranje radnih uslova ili profesionalnog statusa zaposlenog.

Zakon o radu u institucijama BiH⁶⁰ mobing označava kao nedozvoljeno ponašanje. U odredbi člana 86. e) stavovi 1. i 5. mobing definišu kao specifičnu vrstu ponašanja na radnom mjestu kojim jedno ili više lica sistematski, u dužem vremenskom periodu, psihički zlostavlja ili ponižava drugo lice sa ciljem ugrožavanja njegovog ugleda, časti, ljudskog dostojanstva i integriteta.

b) Diskriminacija - seksualno uznemiravanje

Prema Zakonu o zabrani diskriminacije, seksualno uznemiravanje je svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja polne prirode, čiji je cilj ili efekat povreda dostojanstva lica, posebno kada se njime stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Spada u „ostale oblike diskriminacije”.

U Krivičnom zakoniku Republike Srpske⁶¹, polno uznemiravanje je predviđeno kao krivično djelo (član 170.). U radnom zakonodavstvu zaštita se pruža u odnosu na lica koja traže zaposlenje, ali i licima u radnom odnosu.

59 Zakon o zabrani diskriminacije u BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 59/09)

60 Zakon o radu u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 60/10).

61 Krivični zakonik Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ br. 64/2017 i 104/2018 – odluka Ustavnog suda, 15/2021 i 89/2021).

U osnovi seksualnog uznemiravanja je svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja prema drugoj osobi, koje je uslovljeno njenim polom ili rodom, a koje predstavlja povredu njenog dostojanstva i stvaranje neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja.

Smjernice za prevenciju seksualnog i rodno zasnovanog uznemiravanja u pravosudnim institucijama u BiH⁶² u tački 1.2. definišu verbalno seksualno uznemiravanje kao riječi, odnosno zvukove koje osoba iskaže, odnosno izrazi (usmeno ili pisanim putem), a neki od primjera koji se navode su: zahtijevanje dodira, zagraljaja, upućivanje seksualnih prijedloga, upućivanje uvredljivih viceva, komentarisane nečije privlačnosti, pisanje seksualno eksplicitnih ili sugestivnih (SMS i email) poruka ili pisama itd. Neverbalno ponašanje definišu kao ponašanja, odnosno izraze koji ne obuhvataju riječi odnosno zvukove, na primjer izraze lica, pokrete tijelom ili simbole – gestikulacije i insinucije ili izlaganje pornografskim sadržajima (uključujući i *online*) itd. Fizičko uznemiravanje definišu kao svako seksualno ponašanje osobe koje uključuje kontakt sa tijelom osobe koja je izložena neželjenom ponašanju, počev od dodira seksualne prirode, zagrljaja, poljubaca, do fizičkog nasrtanja i napada.

c) Diskriminacija - uznemiravanje

Svako neželjeno ponašanje kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba i stvoriti zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje, ili kojim se postiže takav učinak, definisano je kao uznemiravanje. Uznemiravanje je jedan od „ostalih oblika diskriminacije“.

62 Smjernice za prevenciju seksualnog i rodno zasnovanog uznemiravanja u pravosudnim institucijama u BiH, VSTS BiH, februar 2015, str. 7.

Da bi se smatralo oblikom diskriminacije, uznemiravanje mora biti zasnovano na nekom od osnova iz člana 2. Zakona o diskriminaciji. Neželjeno ponašanje zasnovano je na razlikama u odnosu na: rasu, boju kože, jezik, vjeru, etničku pripadnost, invaliditet, starosnu dob, nacionalno ili socijalno porijeklo, veze s nacionalnom manjinom, političko ili drugo uvjerenje, imovno stanje, članstvo u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanje, društveni položaj i pol, seksualnu orijentaciju, rodni identitet, polne karakteristike, kao i na svakoj drugoj okolnosti koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogući ili ugrozi priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi prava i sloboda u svim oblastima života.

Disciplina, disciplinski postupak

„Disciplinski postupak je neuspjeh deontologije. To je skup zaslužnih kazni koje se provode u slučaju odstupanja u ponašanju i nepridržavanja deontološkim pravilima koji su okarakterizirani kao disciplinski prijestup. Intervenira nakon počinjenog prijestupa i to točno i precizno. Deontologija i disciplina su dakle blisko povezane. Međutim ne treba izgubiti iz vida da deontološka pravila imaju preventivnu svrhu, dok disciplinska ima jasnu kaznenu namjenu.”⁶³

Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom savjetu⁶⁴ (u daljnjem tekstu: **Zakon o VSTS-u**) propisao je osnivanje Kancelarije disciplinskog tužioca, disciplinske prekršaje i disciplinske mjere, pokretanje i vođenje postupka, sastav disciplinskih komisija, žalbeni postupak i nadležnosti. Dodatna pravila uređena su **Poslovníkom o radu VSTS-a**⁶⁵.

63 Marie-Christine Tarrare, magistrat, inspecteur des services judiciaires, i prof. dr. sc. Žarko Puhovski. "Etika i deontologija državnih odvjetnika", Filozofski fakultet u Zagrebu

64 Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom savjetu („Službeni glasnik BiH“ br. 25/04, 93/05, 15/08 i 48/07)

65 Objavljen na web stranici VSTS-a.

„Nepravilno je povezivati kršenje odgovarajućih profesionalnih standarda sa prekršajima koji mogu za posljedicu imati disciplinske sankcije. Profesionalni standardi, koji su navedeni u prvom dijelu ovog mišljenja, predstavljaju najbolje prakse, koje sve sudije treba da nastoje da razviju i čijem ostvarivanju sve sudije treba da teže. Dalji razvoj ovih standarda bio bi otežan, a njihova svrha pogrešno shvaćena, ako bi se oni izjednačili sa prekršajima za koje se mogu izreći disciplinske sankcije. Da bi se opravdao disciplinski postupak, prekršaj mora da bude ozbiljan i flagrantan na način koji ne može postojati samo zato što je došlo do propusta u primjeni profesionalnih standarda u obliku smjernica kao što su razmatrane u prvom dijelu ovog mišljenja.”⁶⁶

Magna karta sudija u odjeljku „Etika i odgovornost”, članovi 18-22, navodi: „Postupci sudija treba da budu vođeni deontološkim pravilima koja se razlikuju od disciplinskih pravila. Njih će izraditi same sudije i ona će biti uključena u njihovu obuku. U svakoj državi, statutom ili osnovnom poveljom koja se primjenjuje na sudije, definiše se povreda radne dužnosti koja može dovesti do disciplinskih sankcija, kao i disciplinski postupak. Sudije krivično odgovaraju prema uobičajenom pravu za krivična djela počinjena van sudske funkcije. Sudijama se ne može pripisati krivična odgovornost za nenamjerne propuste u vršenju svojih funkcija. Pravni lijek za pravosudne greške trebalo bi da leži u odgovarajućem sistemu žalbi. Bilo koji pravni lijek za druge nedostatke u primjeni pravde leži isključivo protiv države. Nije pogodno da sudija bude izložen, u odnosu na navodno vršenje sudskih funkcija, bilo kakvoj ličnoj odgovornosti, čak i putem naknade državi, osim u slučaju namjernog propusta.”

„Standardi i načela ljudskih prava propisuju da tužioci imaju odgovornost u vršenju svojih dužnosti i da se protiv njih može voditi disciplinski postupak. U demokratskom sistemu zasnovanom na vladavini prava, oslobađajuća presuda ne treba da vodi disciplinskom postupku protiv tužioca koji je bio zadužen za predmet.”⁶⁷

66 Komentar Bangalorških principa, stav 60.

67 Mišljenje broj 9 KVET-a, stav 85. i 86.

Dobronamjernost

Dobronamjernost označava prijateljsko postupanje, izražavanje dobrih namjera, kao i želje da se učini nešto dobro.

Ova osobina se u pravosuđu ne može i ne smije konfrontirati sa obavezom ispravnog postupanja. Obaveza sudija je da primjenjuju propise, postupaju po pravilima postupka i donose odluke poštujući sva propisana prava stranaka u postupku. Sudija je svjestan razlika u pravilima postupka, pogotovo između građanskog i krivičnog prava, pa ga stroga pravila postupka ograničavaju da ne pruža pomoć strankama tamo gdje to nije propisano, da ne savjetuje ukoliko mu to nije obaveza i da svoju nepristrasnost izražava u svakoj fazi postupka i u svakoj situaciji. Samo dosljedna primjena propisa, stručan pristup i poštovanje principa javnosti postupka daju osnov za tvrdnju da se radi o dobronamjernosti.

Mnogo je primjera u praksi koji ukazuju na dobru namjeru sudija, ali su postupci loši, jer utiču na utisak o povredi principa nepristrasnosti, npr. sudija pozove punomoćnika stranke telefonom da provjeri zašto kasni na ročište; ili sudija pozove punomoćnika i uputi ga da podnese žalbu, jer je odluka u čijem je donošenju učestvovao nezakonita. Ovo su primjeri iz naše disciplinske prakse koji ukazuju da se ovakvim ponašanjem vrijeđa ugled pravosuđa u očima razumnog posmatrača, narušavajući princip nepristrasnosti.

Dodatne aktivnosti nosilaca pravosudne dužnosti

Postoje aktivnosti koje nosilac pravosudne dužnosti može obavljati i koje nisu zabranjene, ali je preporučljivo prije obavljanja takvih dužnosti oprezno i svestrano razmotriti da li se radi o sukobu interesa, odnosno da li može doći do sukoba interesa ili može postojati percepcija sukoba interesa, a samim tim može doći i do povrede principa nezavisnosti i nepristrasnosti. To su dodatne aktivnosti nosilaca pravosudne funkcije. Prepoznaju se kao: poslovne i finansijske aktivnosti, obrazovne i stručne aktivnosti, prethodne i nove dužnosti, te učešće u tijelima koja formira izvršna i zakonodavna vlast.⁶⁸

Iz Etičkih kodeksa, tačka 4.9: „Sudija/tužilac može učestvovati u aktivnostima koje nisu direktno povezane sa obavljanjem sudijske/tužilačke funkcije ukoliko takve aktivnosti ne umanjuju dignitet funkcije ili se na drugi način ne miješaju u izvršavanje te funkcije u skladu sa Kodeksima, kao na primjer: (a) pisati, predavati, podučavati i učestvovati u naučnim, kulturnim i stručnim aktivnostima vezanim za pravo, pravni sistem te provođenje pravde; (b) učestvovati na javnim raspravama koje se odnose na pravo, pravni sistem i provođenje pravde; (c) biti član vladinih komisija, odbora i savjetodavnih tijela, ako takvo članstvo nije u suprotnosti s javnim utiskom o nepristrasnosti i političkoj neutralnosti sudije.“

68 Vidjeti i principe Etičkih kodeksa: „Stručnost i odgovornost prema poslu“ (marljivost).

Dosljednost

Dosljednost je neraskidivo povezana sa obavezom ispravnog postupanja. Naime, etički principi obavezuju na jednak tretman stranaka u postupku, u smislu omogućavanja strankama da uživaju sva procesna prava i jednak tretman, i istovremeno, naravno, onemogućavajući zloupotrebu procesnih prava. Iz istih činjeničnih situacija treba da proistekne i istovjetna odluka. Dosljednost se ogleda u stavu koji je čvrst i jasan, ne zavisi od strana u sporu, niti od mišljenja subjekata van spora, kao ni pritisaka javnosti.

Ako se promijeni mišljenje sudije, vijeća ili zauzeti sudski stav, zahtjev pravičnosti je da se u sudskoj odluci ta promjena obrazloži i pojasni, da se daju jasni i potpuni razlozi za promjenu mišljenja ili stava, jer bi u suprotnom to imalo za posljedicu nedosljednost sudske prakse i nesigurnost u pravdu. **Mišljenje broj 11 KVES-a**, zaključci, tačka m): „Sudske odluke u pravilu moraju biti obrazložene. Njihov kvalitet zavisi uglavnom od njihovog obrazloženja. Obrazloženje može podrazumijevati tumačenje pravnih načela, vodeći uvijek računa da bude obezbijeđena pravna sigurnost i konzistentnost. Međutim, kada sud odluči da odstupi od prethodne sudske prakse, to treba jasno da navede u svojoj odluci. Sudska odluka i način obrazlaganja, upotreba jezika, predmet je ovog mišljenja u cijelosti.”

Dostojanstvo, dostojanstveno

Lični kvaliteti, ponašanje i ukupan dojam koji sudija ostavlja na poslu i obavljajući dodatne aktivnosti, ali i u trenucima opuštanja, utiču na ocjenu o dostojanstvu profesije koju obavlja i pravosuđa u cjelini, a samim tim i na povjerenje javnosti u rad pravosuđa.

Ponašanje nosioca dužnosti koje je odmjereno i pristojno, koje ne ostavlja prostora za neprimjerene gestove na javnim mjestima, traži suzdržavanje od iskazivanja osjećanja, pogotovo bijesa i ljutnje na radnom mjestu, ali i prevelikog opuštanja van radnog vremena i radnog mjesta, granice su postavljene dignitetom profesije koju obavlja.

Rječnik⁶⁹ definiše dostojanstvo (često sa dopunama: ljudsko, čovječije) kao društvene, etičke i druge vrijednosti čovjeka, njegovo osjećanje morala, časti, ponosa, odnosno poštovanje koje neko izaziva svojim moralnim i drugim vrijednostima; ugled, autoritet; čast.

Kodeksom sudijske etike propisano je da sudija promoviše visoke standarde sudijskog ponašanja u cilju jačanja povjerenja javnosti u pravosuđe (tačka 1.5.), i na istovjetan način je propisano Kodeksom tužilačke etike (tačka 1.4.).

„Ponašanje i postupanje sudije mora opravdati povjerenje javnosti u integritet pravosuđa. Pravda ne samo da mora biti zadovoljena, već tako mora biti i u očima javnosti. Lični postupci sudije utiču na pravosuđe u cjelini. Povjerenje u pravosudni sistem ne zasniva se samo na stručnosti i marljivosti nosilaca pravosudnih funkcija, već i na njihovom integritetu i moralnoj ispravnosti. Sudija ne samo da mora biti ‘dobar sudija’, već i ‘dobra osoba’, premda se stavovi o tome šta predstavlja dobru osobu mogu razlikovati u različitim dijelovima društva. Iz perspektive javnosti, sudija ne samo da se obaveza da će služiti idealima pravde i istine na kojima počiva vladavina prava i demokratija, već i da će ih utjeloviti. Shodno tome, lični kvaliteti, ponašanje i imidž sudije utiču na pravosudni sistem u cjelini, a samim tim i na povjerenje javnosti u rad pravosuđa. Javnost zahtijeva da ponašanje sudije bude daleko primjerenije od ponašanja ostalih građana i da se sudije pridržavaju standarda ponašanja koji su mnogo stroži od onih kojih se društvo kao cjelina mora pridržavati. Javnost, zapravo, očekuje od sudije ponašanje kojem se nema šta prigovoriti. Na neki

69 Rečnik srpskoga jezika, izd. 2011, Matica srpska, Novi Sad, str. 297.

način, funkcija sudije, a to je da sudi drugima, nameće obavezu sudijama da budu izvan okvira razumnog prosuđivanja drugih u stvarima koje na bilo koji razuman način mogu uticati na sudijsku ulogu i funkciju.“⁷⁰

„Tužiocima moraju da zasluže povjerenje javnosti pokazujući u svim okolnostima besprijekorno ponašanje. Oni moraju postupati prema ljudima pravično, jednako, uz poštovanje i ljubazno, i moraju se u svakom trenutku pridržavati najviših profesionalnih standarda i čuvati čast i dostojanstvo svoje profesije, uvijek se ponašajući sa integritetom i pažnjom.“⁷¹

---

70 Komentar Bangalorških principa, stav 109.

71 Mišljenje broj 9 KVET-a, stav 97.

Etika

Etika (nastala od grčke riječi *ethos* – običaj) je dio filozofije koji proučava i procjenjuje moralne vrijednosti (šta je dobro ili šta nije, šta treba ili ne treba da se desi), porijeklo i načela moralnosti. Etika definiše obaveze i vrijednosti koje nije moguće sve sistematizovati, jer se radi o nauci koja proučava moralne vrijednosti, a one se mijenjaju u vremenu i društvu, smisao i ciljeve moralnih normi, sa aspekta dobrog i preporučenog ponašanja čovjeka. Za povredu etičkog pravila nema sankcije propisane zakonom.

To su mjere samokontrole koje svaki nosilac pravosudne dužnosti mora njegovati i usvojiti ako želi u očima prosječnog i razumnog posmatrača biti doličan i podoban za obavljanje funkcije. Etičko pravilo može dobiti obilježja prekršaja i u tom slučaju već ne govorimo o povredi pravila etike, nego, u pravilu, o disciplinskom prekršaju, dakle ponašanju koje predstavlja povredu zakonske norme, sa zapriječenom sankcijom.

Pravila koja uspostavlja etika nisu obavezna pravila ponašanja, već smjernice kojima je cilj povećati profesionalnost, a u slučaju nosilaca pravosudnih dužnosti, poboljšati njihovu sposobnost kvalitetnog suđenja.

Rječnik bosanskoga jezika⁷² definiše etiku kao filozofsku disciplinu koja se bavi proučavanjem morala, a njen je zadatak ne samo da opiše moral i njegove osnovne komponente nego i da zauzme kritičko stanovište prema postojećoj moralnoj praksi.

Mišljenje broj 3 KVES-a, stav 40: „Etika nosilaca pravosudnih dužnosti odražava zahtjeve i ideale pravilnog i profesionalnog ponašanja koja se postavljaju pred sudije i tužioce, kako od njih samih tako i od javnosti koja im

72 Str. 275.

je povjerila ta ovlaštenja. Etika pretpostavlja određeno obilježje društvenog ponašanja koje karakterišu blagonaklonost i poštenje: mješavinu zahtjeva prema samom sebi i blagosti prema drugima.”

Prema zaključcima **KVES-a iz Mišljenja broj 1 (2002)**, etičke norme „izražavaju sposobnost profesije da razmatra svoju ulogu u okviru vrijednosti povezanih s očekivanjima javnosti i dodijeljenim ovlaštenjima. To su norme samokontrole, pri čemu je nužno prepoznati da se zakon ne primjenjuje automatizmom, već da njegova primjena proizlazi iz realne sposobnosti procjene i da sudijama donosi odgovornost naspram sebe samih i naspram građana”.

a) Etika – normativna

Normativna etika uključuje otkrivanje moralnih normi koje regulišu ispravno i neispravno ponašanje. „Zlatno pravilo” je klasičan primjer normativnog načela: Ponašaj se prema drugima onako kako želiš da se oni ponašaju prema tebi. (Pošto ne želim da mi neko ukrade auto, bilo bi pogrešno da ja ukradem bilo čiji auto. Pošto bih želio da me ljudi nahrane ako gladujem, onda bih trebao da nahranim ljude koji gladuju.) Rezonovanjem na ovaj način teoretski mogu odrediti da li je bilo koji mogući postupak ispravan ili neispravan. Tako bi, imajući u vidu „zlatno pravilo”, takođe bilo neispravno lagati, uznemiravati, nanijeti zlo, napasti ili počinuti ubistvo.

„Zlatno pravilo” je primjer normativne teorije koja uspostavlja jedno načelo po kojem sudimo sva djela.

b) Etika – primijenjena

Primijenjena etika je grana etike koja se bavi analizom specifičnih kontroverznih moralnih pitanja kao što su pobačaj, prava životinja ili eutanazija. Da bi se neko pitanje moglo smatrati pitanjem primijenjene etike mora zadovoljiti dva osnovna uslova: a) mora biti kontroverzno i b) mora biti suštinski moralno. Svakog dana u medijima se raspravlja o čitavom nizu osjetljivih pitanja kao što su: prava LGBT zajednice, prisilna hospitalizacija duševnih bolesnika, kapitalistička nasuprot socijalističke poslovne prakse, privatizacija ili ušteda energije, zaštita okoline itd. Iako su sva ta pitanja kontroverzna i bitno utiču na društvo, to nisu sve moralna pitanja. Neka od njih su samo pitanja socijalne politike. Da bi neko pitanje bilo pitanje primijenjene etike ono mora biti više od pitanja socijalne politike, mora biti i pitanje morala.

c) Etika – pravna

Pravna etika je skup pravila ponašanja pripadnika pravne struke, koja se primjenjuju u obavljanju profesionalnih aktivnosti pravnika, advokata, sudija, tužilaca, notara i dr.

Pojavila se prije svega kao nastojanje da se standardizuju ponašanja advokata, od kojih se očekuje i zahtijeva visok stepen profesionalizma u obavljanju ove profesije. Teorijska etika izučava standarde, kriterije i pravila i dobrog i lošeg u vezi sa ponašanjem koje pojedinci treba da prihvate i izgrade, dok primijenjena ili pravna ili profesionalna etika jeste samo ponašanje u skladu sa etičkim pravilima i standardima u okviru javnog i privatnog života.

Na pravnim fakultetima u BiH tendencija je uvođenje pravne etike kao obaveznog predmeta, što je posljedica ocjene o važnosti postojanja standarda u profesiji, koje svaki građanin u bilo kojoj državi može da očekuje od pripadnika određene profesije, u ovom slučaju pravne. U okviru predmeta će se proučavati pitanja morala, običaja i etike, odnosa između ove tri komponente, etički principi i mjesto etike u demokratskom društvu, odnos pravosuđa i etike, te kakve su perspektive etike u pravosuđu i među pravnicima.

d) Etika – moral, sličnosti i razlike

Ako se ima u vidu da se etika bavi proučavanjem pojmova dobra i zla, da nije uokvirena nijednom specifičnom kulturom, već nastoji da razlikuje ono što je ispravno od onoga što nije, a da moral obuhvata one norme koje je utvrdilo određeno društvo i koje utiču na ponašanje njegovih članova, kao i da se radi o vrijednostima koje su povezane sa socijalnim kontekstom i tradicijom pojedinaca koji pripadaju tom društvu, onda su najvažnije razlike između ova dva koncepta sljedeće:

- „Moral je povezan s najprikladnijim vrijednostima i ponašanjem u određenom kontekstu ili društvu. Riječ je o primjeni ovih koncepata u praksi kako bi se ovo društvo uravnotežilo.
- Etika definira ispravno ponašanje ili se ne temelji na općim načelima. Ne fokusira se na njihovo određivanje s obzirom na određeno društvo. Etika je više povezana s teorijskim dijelom ovih vrsta pojmova.
- Etika vuče korijene iz individualnosti. Različiti pojedinci razmišljaju o temama kao što su dobro i zlo. Kasnije i sami provode ta razmišljanja u svom životu. To nije nešto obvezno

što moraju primijeniti u praksi, to je neobvezno, budući da su to individualna razmišljanja.

- Moral je rašireniji koncept grupe, jer su to društveno prihvaćene vrijednosti i utječu na sve ljude koji čine to specifično društvo kojem pripadaju.
- Etika je individualna vrijednost, svojstvena promišljanju, i osoba koja je provodi u praksi može je primijeniti u svom životu. To su racionalne vrijednosti ili uvjerenja koja se mogu primijeniti u praksi ili ne.
- Moral je nešto što pojedinci koji pripadaju društvu ne mogu odabrati. To je nešto utvrđeno i društveno prihvaćeno. Loše ponašanje može rezultirati kaznom.
- Etika je opće načelo, misao, promišljanje bez primjene na bilo koji određeni kontekst. Moral se može razlikovati ovisno o društvu u kojem se pojedinac nalazi.”⁷³

---

73 <https://hr.economy-pedia.com/11040784-difference-between-ethics-and-morals> (pristupljeno 23. marta 2023.).

Finansiranje sudova i tužilaštava

Stabilno finansiranje sudova i tužilaštava je jedna od garancija za obezbjeđenje nezavisnosti pravosuđa. Države su, kao garant nezavisnosti pravosuđa, dužne obezbijediti odgovarajuća finansijska sredstva koja će omogućiti sudovima i tužilaštvima da funkcionišu u skladu sa standardima navedenim u članu 6. EKLJP.

KVES prihvata stanovište da je finansiranje sudova usko povezano sa pitanjem nezavisnosti sudija, u smislu da određuje uslove u kojima sudovi obavljaju svoju funkciju: „Štaviše, postoji očigledna veza između, sa jedne strane, finansiranja i upravljanja sudovima i, sa druge strane, Evropske konvencije o ljudskim pravima, pristup pravdi i pravo na pravično suđenje nisu garantovani na odgovarajući način ako predmet ne može biti razmotren u razumnom roku od strane suda koji raspolaže odgovarajućim sredstvima i resursima koji mu omogućavaju efikasan rad. Razumijevajući da budžet usvajaju parlamenti, KVES nadalje ukazuje da je neophodno obezbijediti da se potrebe sudija saslušaju i razumiju.”⁷⁴

„Javni tužioci moraju imati na raspolaganju dovoljno sredstava radi obavljanja različitih zadataka u situaciji novih nacionalnih i međunarodnih opasnosti i izazova, uključujući one koje donosi razvoj tehnologija i procesi globalizacije.

Javnim tužilaštvima se mora obezbijediti mogućnost da procijene svoje potrebe, pregovaraju o svojim budžetima i odluče kako da koriste opredijeljena sredstva.

Radi pripreme svojih budžeta, javna tužilaštva treba da se oslanjaju na precizne i temeljne indikatore zasnovane na krivičnim ili drugim relevantnim statističkim podacima.”⁷⁵

---

74 Ibid, stavovi 2. 3. i 10.

75 Mišljenje broj 7 (2012) KVET-a o upravljanju resursima za potrebe javnih tužilaštava; Preporuke

Finansijski interes

Imati finansijski interes nije ni nezakonito ni neetično. Upravo obrnuto, svaki rad i svaki posao koji u osnovi ima bilo koji oblik zakonitog radnog odnosa, pa i rad sudije, preduslov je za sticanje finansijske koristi, dakle postoji finansijski interes.

Kada se, međutim, u pitanjima etike govori o finansijskom interesu, onda se razmatra pitanje da li sudija/tužilac ima nedopušten pravni interes, dakle da li preduzima radnje koje nisu u skladu sa pravilima postupka, propušta pravovremeno djelovanje radi pogodovanja bliskim licima, a pri tom te radnje preduzima u cilju sticanja nedopuštenog finansijskog interesa ili obezbjeđivanja sticanja finansijske koristi za članove porodice ili bliska lica.

Iz Etičkih kodeksa, tačka 4.5: „Sudija/tužilac neće dozvoliti da njegovi finansijski interesi, kao i finansijski interesi članova njegove uže porodice, negativno utiču na dignitet funkcije koju obavlja.“ Tačka 4.11: „Sudija/tužilac i članovi njegove uže porodice neće tražiti niti prihvatati poklone, oporuke, pozajmice i druge usluge vezane za postupanje ili propuštanje u obavljanju sudijske funkcije, niti će to svjesno dozvoliti sudskom osoblju ili drugima koji su pod njegovim nadzorom.“

„Finansijski interes“ odnosi se na vlasništvo nad pravnim interesom ili udjelom u kapitalu, koliko god mali bio, odnosno obavljanje poslova direktora, savjetnika ili aktivnog učesnika u poslovima institucije ili organizacije.⁷⁶

„Šta ne predstavlja ‘ekonomski interes’: Ekonomski interes ne obuhvata nikakve udjele, odnosno interese koje sudija ima, na primjer, u zajedničkim ili uzajamnim investicijskim fondovima, deponovana sredstva koja sudija ima u finansijskim institucijama, društvima za uzajamnu štednju ili kreditnim unijama, ili državne vrijednosnice u vlasništvu sudije, osim ako bi postupak mogao značajno uticati na vrijednost tih udjela ili interesa. Izuzeće sudije nije

⁷⁶ Komentar Bangalorških principa, stav 142.

neophodno ako je sudija klijent banke, osiguravajućeg društva, kompanije za kreditne kartice i sličnih institucija koje su stranka u postupku, pod uslovom da u toku nije neki spor, odnosno da se ne vrši neka specijalna transakcija u kojoj učestvuje sudija. Činjenica da su vrijednosni papiri u vlasništvu obrazovne ustanove, dobrotvorne ili organizacije civilnog društva u kojoj su supružnik, roditelj ili dijete sudije direktor, službenik, savjetnik ili član, ne znači da sudija ima ekonomski interes u toj organizaciji, što može zavisiti od okolnosti. Slično tome, u predmetima u kojima su finansijske implikacije vrlo neizvjesne i upitne u vrijeme donošenja odluke, primjena testa ne bi trebala rezultovati izuzećem. Ipak, u takvim slučajevima, bilo bi poželjno da sudija obavijesti strane u postupku o tim okolnostima i da se to evidentira u zapisnik na javnoj sjednici suda, kako bi o tome bile obaviještene i strane u postupku, a ne samo njihovi pravni zastupnici. Laici su više sumnjičavi i imaju manje povjerenja od pravnika koji su po struci sudijine kolege.“⁷⁷

Finansijski izvještaj (imovinski karton)

U finansijskom izvještaju (kolokvijalni izraz je „imovinski karton“) nosioci pravosudnih dužnosti navode svoje imovno stanje, kao i imovinska prava članova porodice koji s njima žive u zajedničkom domaćinstvu, obaveze po osnovu nepokretne i raznih vrsta pokretne imovine (automobili, antikviteti, skupocjena umjetnička djela, dionice, krediti, štednja i dr.), te naknade koje su primili za aktivnosti i poslove obavljene van dužnosti sudije, odnosno tužioca, uključujući iznose koje su naplatili.

Finansijski izvještaj uključuje informacije o bračnom drugu i djeci s kojom žive u istom domaćinstvu, a koji posjeduju dionice ili učestvuju u rukovođenju privatnim ili javnim preduzećima i udruženjima, uključujući političke partije.

⁷⁷ Ibid, stav 99.

Ova vrsta izvještaja je jedan od načina obezbjeđenja uslova za praćenje eventualne korupcije među nosiocima pravosudne dužnosti. Praćenjem tokova novca i stanja imovine može se doći do podataka o tzv. „neobjašnjenom bogatstvu”.

Obaveza podnošenja finansijskog izvještaja zasniva se na odredbama člana 86. **Zakona o VSTS-u** „Izveštavanje VSTS-a o aktivnostima“. Namjerno davanje lažne, obmanjive ili nedovoljne informacije u finansijskim izvještajima predstavlja disciplinski prekršaj iz člana 56. stav (1) tačka 19. i člana 57. stav (1) tačka 19. Zakona o VSTS-u.

Smjernice o sukobu interesa u tački 1.4. odjeljka B propisuju da nosilac pravosudne funkcije treba informisati rukovodioca pravosudne institucije o finansijskim poteškoćama koje mogu uticati na stvarnu i percipiranu nepristrasnost u njegovom radu i odlučivanju.

Građanska prava sudije i tužioca

Sudija je građanin i sva prava koja su propisana za ostale građane primjenjuju se i za nosioce pravosudne dužnosti. Ako je i postojala, ovu dilemu je otklonio OPUN pozivom na UDLJP. Svi građani uživaju pravo na slobodu izražavanja, uvjerenja, udruživanja i okupljanja, pa je ovo i neotuđivo pravo sudija i tužilaca.

Sudije imaju pravo da osnivaju udruženja sudija ili druge organizacije i da stupaju u njih da bi branili svoje interese, unapređivali profesionalno obrazovanje i štitili nezavisnost sudstva.

Kod drugih oblika udruživanja, nosilac pravosudne funkcije treba imati u vidu aktivnosti koje su apsolutno zabranjene, a to su: udruživanje, ali i učešće u aktivnostima, kao i prešutno odobravanje oblika organizovanja i rada koje može naštetiti nepristrasnosti i nezavisnosti pravosuđa, privlačenje članova, davanje pravnih savjeta, ex parte komunikacija, komentarisanje pojedinačnih sudskih predmeta ili čak rada drugih sudija ili tužilaca, korištenje ugleda pozicije sudije ili tužioca radi ostvarivanja koristi, te preduzimanje aktivnosti koje bi zahtijevale njegovo izuzeće u sudskim ili tužilačkim postupcima.

Iz Etičkih kodeksa, tačka 4.3: „Sudija/tužilac, kao i svaki drugi građanin, ima pravo na slobodu izražavanja, misli, svijesti, vjeroispovijesti, udruživanja i okupljanja, ali da se u ostvarivanju tih prava uvijek ponaša na takav način da očuva dignitet sudijskog položaja, nepristrasnost i nezavisnost pravosuđa.“ Tačka 4.10: „Sudija/tužilac može formirati ili biti član udruženja sudija, ili drugih organizacija koje zastupaju interese sudija/tužilaca.“

Smjernice o sukobu interesa detaljno uređuju pitanje članstva u udruženjima građana, propisuju da nosilac pravosudne funkcije može biti član neprofitne građanske organizacije, ali ne može imati funkciju pravnog i finansijskog

savjetnika, niti učestvovati u aktivnostima prikupljanja sredstava za rad te organizacije. Smjernice navode: „Pretpostavka za pristupanje bilo kojem obliku organizovanja građana je oprez. Sudija/tužilac je dužan da pažljivo razmotri ciljeve te organizacije, njene aktivnosti, izvore finansiranja, rukovodstvo i raznolikost članstva, njihove interese, veze sa vladinim tijelima, pravosudnim institucijama i političkim organizacijama, te posebno povede računa da ta organizacija ne vrši diskriminaciju po bilo kom osnovu.”

„Svi građani uživaju pravo na slobodu izražavanja, uvjerenja, udruživanja i okupljanja. Ipak, sudija je dužan da se u ostvarivanju tih prava uvijek ponaša tako da čuva dostojanstvo svog poziva i nepristrasnost i nezavisnost sudstva.“⁷⁸

---

78 OPUN, član 10.

Imunitet sudija i tužilaca

Imunitet sudija i tužilaca odnosi se na aktivnosti zbog kojih protiv tužilaca i sudija ne može biti pokrenuto pitanje krivične ili građanske odgovornosti. To su aktivnosti koje se, u pravilu, odnose na mišljenje izraženo u odlukama, odnosno radnje preduzete u dobroj vjeri i u skladu sa zakonom, pa i ako takva odluka bude u žalbenom postupku preispitivana i ocijenjena nezakonitom, poput ukidanja odluke o pritvoru, npr.

Opšteprihvaćeno pravilo je da sudija odgovara za krivično djelo koje je nastalo u obavljanju dužnosti, ako je tako propisano zakonom. Sudije koje u izvršavanju svojih službenih dužnosti počine ono što bi se u bilo kojim okolnostima smatralo krivičnim djelom (npr. da prihvate mito), ne mogu tražiti imunitet od uobičajenog krivičnog procesa.

Zakon o VSTS-u pruža ličnu zaštitu sudijama i tužiocima od odgovornosti u krivičnom i građanskom postupku za izneseno mišljenje u okviru obavljanja svojih dužnosti. Tako odredba člana 87. ovog zakona propisuje: „Sudija ili tužilac ne može biti krivično gonjen, uhapšen ili zadržan u pritvoru, niti može odgovarati u građanskom postupku za mišljenja koja daje ili za odluke koje donesi u okviru svojih službenih dužnosti.” Posjedovanje imuniteta, prema istoj zakonskoj odredbi, neće spriječiti ili odgoditi istragu u krivičnom ili građanskom postupku koja se o nekoj stvari, u skladu sa zakonom, vodi protiv sudije ili tužioca.

OPUN, član 16: „Ne dirajući u disciplinske postupke, pravo na pravni lijek ili obeštećenje od države, u skladu s nacionalnim zakonom, sudije treba da uživaju lični imunitet od građanskih tužbi za naknadu štete za nepropisne radnje ili propuste u vršenju sudijske dužnosti.”

Integritet i etika, razlike i sličnosti

Ne postoji opšta međunarodna definicija pojma „integritet“.

Međutim, postoje neke uopštene formulacije: „iskrenost i pouzdanost državnih službenika u izvršavanju njihovih zadataka”⁷⁹, „primjena vrijednosti, principa i normi u svakodnevnom poslovanju organizacija javnog sektora”⁸⁰, „iskrenost, istinitost i sloboda od korumpirajućih uticaja”.⁸¹

Prema sudskim odlukama, pojam „integritet” označava „moralnu ispravnost, čestitost i postojano pridržavanje etičkog kodeksa”.

Osobi nedostaje integritet ako nije u stanju da prepozna razliku između onoga što je pošteno i nepošteno, prema uobičajenim standardima.⁸²

U tom kontekstu, postavlja se pitanje kako se pojam „integritet” razlikuje od pojma „etika”. Ustvari, oba pojma mogu biti zamjena jedan za drugi. Integritet se može definisati pozivanjem na „profesionalne etičke standarde”. Istovremeno, profesionalna etika se često definiše uključivanjem integriteta.

*Na primjer, **Bangalorski principi** sudijskog ponašanja kao treći princip navode „Integritet”, ističući da je „integritet od suštinske važnosti za pravilno vršenje pravosudne funkcije”. Stoga, nije moguće razgraničiti gdje jedan pojam započinje, a*

79 United Nations Public Administration Network (UNPAN), citirano iz: D’Alterio, ICON (2017), Knjiga 15 broj 4, 1013., <https://academic.oup.com/icon/article/15/4/1013/4872577>

80 OECD, Government at a Glance 2009 //Vlada ukratko 2009//, 105, citirano iz: D’Alterio, ICON (2017), Knjiga 15 broj 4, 1014.

81 Citirano iz: D’Alterio, ICON (2017), Knjiga 15 broj. 4, 1014.

82 Kao jedan primjer: Ujedinjeno Kraljevstvo, Hoodless & Blackwell protiv FSA (2003), https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5752915ded915d3c89000004/G_A_Hoodless_S_M_Blackwell.pdf

drugi završava, ili ako na kraju krajeva nisu ni sinonimi, barem funkcionalno. Dakle, oba pojma vrednuju se prema jednom te istom skupu pokazatelja.⁸³

Interesno povezano lice

Svako lice koje je sa sudijom/tužiocem u poslovnim, finansijskim ili drugim bliskim ličnim odnosima koji bi mogli uticati na zakonitost, nepristrasnost i transparentnost rada je interesno povezano lice. Pri tom, treba imati u vidu da „interes“ ne označava kamatu ili neki drugi ekonomski pojam, niti uopšte mora biti imovinske prirode, već interes označava potrebu da se nekom učini neki ustupak kako bi to lice imalo neku korist koja ne mora biti finansijske prirode, npr. dati mu prioritet u radu iako ne ispunjava uslove.

Odjeljak A u **Smjernicama o sukobu interesa** bavi se pitanjem poslovnih aktivnosti sudija, pa bi, prema tački 1.4., nosilac pravosudne funkcije trebao izbjegavati sve poslovne transakcije, uključujući promet roba i usluga, u vrijednosti većoj od 5.000 KM, sa strankama u postupku koji vodi, kao i dvije godine nakon okončanja tog postupka. Jedna od smjernica (tačka 1.5.) preporučuje da rukovodilac pravosudne institucije ne bi trebao u postupku direktnog sporazuma nabavljati robu ili usluge za potrebe institucije od subjekata u kojima članovi porodice nosilaca pravosudnih funkcija i ostalih zaposlenih u toj pravosudnoj instituciji mogu imati finansijski interes.

„Dužnost sudije da smanji konflikt interesa koji proističu iz finansijskih aktivnosti: Isto tako, sudija ne smije dopustiti da njegove finansijske aktivnosti utiču na njegovu dužnost da predsjedava suđenjima pred sudom. Iako se izuzeće sudija ponekad neće moći izbjeći, svaki sudija mora smanjiti mogućnost nepotrebnih sukoba interesa koji se javljaju kada sudija zadrži svoje finansijske interese u

⁸³ Tekst preuzet iz priručnika „Procjena integriteta kandidata za pravosudne funkcije u BiH“, USAID-ov projekt Pravosuđe protiv korupcije u BiH, septembar 2021.

organizacijama i drugim tijelima koja se redovno pojavljuju pred sudom, tako što će se riješiti takvih interesa.”⁸⁴

„Niko ne smije biti sudija u vlastitom predmetu: Osnovni princip je da niko ne smije biti sudija u vlastitom predmetu, odnosno u predmetu u kojem ima neki interes. Ovaj princip, na način na koji se razvijao u pravosuđu, ima dvije dosta slične, ali ne i identične implikacije. Kao prvo, može se primjenjivati bukvalno: ako je neki sudija zapravo i stranka u postupku ili ako je u finansijskom smislu zainteresovan za njegov ishod, onda taj sudija zaista postupa kao sudija u vlastitom predmetu, što predstavlja dovoljan osnov za izuzeće. Kao drugo, ovaj princip se takođe može primijeniti i na predmete u kojima sudija nije stranka u postupku, niti je u finansijskom smislu zainteresovan za njegov ishod, ali se ponaša na način koji daje povoda za sumnju da u svom postupanju nije nepristrasan, na primjer ako je prijatelj sa jednom od stranaka u postupku. Ovaj potonji slučaj, strogo govoreći, ne predstavlja primjenu principa da niko ne smije biti sudija u vlastitom predmetu iz razloga što stvarna ili percipirana pristrasnost sudije u normalnim okolnostima ne donosi nikakvu korist njemu lično, nego drugoj osobi.”⁸⁵

Izazovi za integritet nosioca pravosudne dužnosti

Integritet nosioca pravosudne dužnosti je na konstantnoj provjeri i konstantnom udaru. Koja sve ponašanja i koje sve situacije mogu biti od uticaja na integritet sudije ponekad je teško prepoznati. Smjernice o sukobu interesa i Smjernice za javne istupe su pokušale objektivizirati situacije u kojima se pojavljuje sukob interesa i koje predstavljaju moguću opasnost za povredu integriteta.

⁸⁴ Komentar Bangalorških principa, stav 68.

⁸⁵ Ibid, stav 78.

Kao izazove, ovi dokumenti su naveli sljedeće: ponašanje u ili izvan pravosudne institucije koje utiče na ugled pravosudne funkcije, interpretacija integriteta u privatnom životu, porodično okruženje i prijatelji, korištenje prestiža pravosudne funkcije, pokloni i ponude, nepotizam i protežiranje, odnos pravosuđe – politika, edukativna uloga s ciljem podsticanja institucionalne i operativne nezavisnosti pravosuđa, javni i medijski istupi te pravo udruživanja.

Izuzeće i isključenje

Instituti procesnog prava omogućavaju sudijama i tužiocima da traže da budu isključeni ili izuzeti iz postupanja u svim situacijama kada je to zakonom predviđeno, ali i kada nalaze da bi njihovo postupanje moglo uticati na postupak i odluku, te na povjerenje javnosti u takvo suđenje.⁸⁶

Odluka Ustavnog suda BiH, AP 1986/06: „Ustavni sud, prije svega, ističe da je postojanje procedure za osiguranje nepristrasnosti suda u postupku, odnosno pravila koja se tiču isključenja ili izuzeća sudija u određenim slučajevima relevantan faktor koji se mora uzeti u obzir. Prema pravnoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, postojanje ovakvih pravila u relevantnom zakonu pokazuje zakonodavčevu namjeru i nastojanje da otkloni razumnu sumnju u nepristrasnost sudija ili sudova, odnosno predstavlja pokušaj da se nepristrasnost osigura eliminiranjem uzroka koji bi mogli rezultirati takvom sumnjom. U skladu sa navedenim, propust da se poštuju pravila o izuzeću sudija može značiti da je postupak vodio sud čija nepristrasnost se može dovesti u sumnju (vidi Evropski sud: Mežnarić protiv Hrvatske, presuda od 15. jula 2005. godine, stav 27).”

⁸⁶ Vidjeti pojmove „bliski srodnik“ i „porodica“.

Javnost

Javnost (engl. *public*) u pravnom poimanju predstavlja društvenu zajednicu u njenoj ukupnosti, ali može predstavljati i grupu ljudi koji imaju iste interese, ili grupu koja nema vidljiv zajednički interes, ali prati javna dešavanja ili manifestovanje vlasti u odnosu na pitanja koja su u sferi interesovanja te grupe. Pod javnošću se podrazumijeva bilo koje lice, građanin, bez obzira na vrstu i stepen obrazovanja, kao i na to da li ima ili nema namjeru baviti se pravom, koje ima potpuno pravo da očekuje pravedne i zakonite postupke i odluke, jednakost u postupanju prema pojedincima i jednakost u pristupu pravdi. Javnost ima više pojavnih oblika, poput književne javnosti ili stručne javnosti, i ako se tako formuliše, onda govorimo o suženim segmentima javnosti.

Rječnici javnost definišu kao: svojstvo onoga što je javno, ukupnost onih koji oblikuju opšte mišljenje društvene zajednice.⁸⁷ Mogu se izdvojiti četiri uslova koja moraju da budu zadovoljena da bi se određeni fenomen posmatrao kao mišljenje javnosti: 1. postojanje određene društvene problematike, 2. postojanje značajnog broja individua koje izražavaju mišljenje o tome, 3. bar neka od tih mišljenja su izraz postignutog konsenzusa i 4. ovaj konsenzus mora direktno ili indirektno da vrši uticaj na društvenu problematiku.⁸⁸

Kao grana vlasti, sudska vlast u demokratskom društvu podložna je kritici javnosti. Više o odnosu pravosuđa i javnosti vidjeti u okviru obrazloženja sintagme „Povjerenje javnosti“.

87 Halilović, Senahid; Palić, Ismail; Šehović, Amela. Rječnik bosanskoga jezika, Filozofski fakultet u Sarajevu, 2010, str. 460.

88 <https://www.britannica.com/topic/public-opinion/The-Middle-Ages-to-the-early-modern-period> (pristupljeno 23. oktobra 2023.)

Javna ličnost

Pod pojmom javne ličnosti podrazumijeva se ličnost koja obavlja javnu funkciju, ličnost koja je od značaja za javnost, čija djela imaju šire i značajnije posljedice, čije ponašanje se prati i prosuđuje, čije izjave imaju široki odjek, imajući u vidu u kojoj sferi društvenog rada i organizovanja djeluje. U odnosu na nosioce pravosudne funkcije, dokumenti koji se bave pitanjima etike definišu ih kao javne ličnosti, s obzirom na to da se radi o osobama koje obavljaju javne dužnosti.

„Iznalazeći odgovarajuću ravnotežu između, na primjer, potrebe da se sudski postupak zaštiti od iskrivljavanja i pritiska, političkog, medijskog ili drugog, i interesa da se u javnosti otvoreno govori o pitanjima javnog interesa i slobode medija, sudija mora prihvatiti da je javna ličnost i da ne smije biti ni previše podložan, ni previše osjetljiv. U demokratiji je kritika javnih dužnosnika uobičajena. U zakonskim granicama, sudija ne treba očekivati da bude pošteđen kritike njegovih odluka, obrazloženja i načina na koji vodi postupak.“⁸⁹

„Sudije moraju da prihvate činjenicu da su oni javne ličnosti i ne smiju da budu previše podložni uticajima ili previše osjetljivi.“⁹⁰

Smjernice za javne istupe su na stanovištu da su sudije i tužioci javne ličnosti, jer obavljaju javnu funkciju. Tačka 25: „Nosioci pravosudne funkcije trebaju biti svjesni da ih ‘razuman posmatrač’ vidi kao javnu ličnost zbog toga što obavljaju javnu funkciju i zbog toga što pravosudna funkcija istorijski uživa značajan ugled. Nosioci pravosudne funkcije trebaju znati da javnost rijetko ili nikako ne pravi razliku između njih kao privatnih i javnih lica. Ovo je naročito potrebno imati u vidu kod istupanja u javnosti u društvenim prilikama, uključujući i društvene mreže.“ Tačka 29: „Nosioci pravosudne funkcije takođe trebaju uvijek biti svjesni činjenice da i u onim odnosima i aktivnostima koje smatraju privatnim

⁸⁹ Komentar Bangalorških principa, stav 38.

⁹⁰ Mišljenje broj 1 KVES-a, stav 63.

imaju obavezu doličnog ponašanja, uključujući i izjave koje daju, imajući u vidu ograničenja koja voljno prihvataju zbog funkcije koju obavljaju.”

Javni interes

Javni interes je pravni standard poput „prava na pravično suđenje” ili „suđenja u razumnom roku”, što znači da definicija zavisi od vrste spora, vrste pitanja koje inicira i posljedica koje određeno rješenje može izazvati, kao i procjene, u svakom konkretnom slučaju, da li rješenje određene situacije može povrijediti javni interes.

„Na pitanje što je javni interes, mogli bismo dati nekoliko odgovora, ali možemo reći da je to ‘opći interes’ jednog društva, pa prema tome i interes dotične države i pravnog poretka, koji bi trebao biti iznad pojedinačnih, osobnih ili užih interesa.”⁹¹ „Javni interes je objektivnog, generalnog i načelnog karaktera. Mora biti jasan i razumno prihvatljiv. Nije nužno u opreci s individualnim interesima. Moguće je suostvarivanje javnog i partikularnog interesa i kada su (djelomice) suprotstavljeni, a za realizaciju toga suostvarivanja od primarne je važnosti načelo razmjernosti i provjera pretežnosti interesa.”⁹²

Javni istupi sudija i tužilaca

Nema dileme oko shvatanja da su sudije i tužioci najpozvaniji da ozbiljna pitanja pravosuđa i pitanja od javnog interesa javno komentarišu, ali uvijek na primjeren način, uz jasan zahtjev očuvanja digniteta suda i sudija, te tužilaštva. Pored toga, nosilac pravosudne

91 O javnom interesu u gospodarskoj sferi, Ekonomski leksikon, LZ Miroslav Krleža i Masmedia, Zagreb, 1995, str. 359.

92 Alen Rajko, „Javni interes u hrvatskom upravnom postupovnom pravu“, *Informator*, <https://informator.hr/strucni-clanci/javni-interes-u-hrvatskom-upravnom-postupovnom-pravu> (pristupljeno 23. marta 2023.)

dužnosti je pozvan da radi na „podizanju nivoa pravne kulture i kultivisanju javnog mnijenja uopšte, jer takve aktivnosti povratno djeluju na veće povjerenje u pravosuđe, respekt prema vladavini prava i bolje razumijevanje složenosti pravosudne profesije. Širenje pravne kulture podrazumijeva svaku aktivnost koju preduzima sudija ili tužilac kako bi se javnost informisala o pitanjima koja neposredno utiču na rad sudova, integritet pravosuđa i suštinske aspekte dostizanja pravde“⁹³.

„Širenje pravne kulture obuhvata i objavljivanje akademskih članaka, stručnih priloga i pravnih komentara. To se može činiti u svim prigodnim prilikama, u širem krugu zainteresovanih građana, neformalnim panelima sa studentima prava, aktivistima nevladinih organizacija itd.“⁹⁴

„Mediji, kao i sudije i javni tužioci, dužni su da poštuju osnovna načela kao što su pretpostavka nevinosti, pravo na pravično suđenje, pravo na privatni život lica u postupku, kao i da izbjegavaju povredu načela i izgleda nepristrasnosti sudija i javnih tužilaca uključenih u predmet.“⁹⁵

a) Javno istupanje – rizici

Sloboda izražavanja, kao pravo zagantovano svakom pojedincu EKLJP-om, zagantovano je i sudijama i tužiocima. Međutim, specifičnost ovih dužnosti, zahtjevi principa nezavisnosti i nepristrasnosti, te integriteta nosilaca pravosudne dužnosti, stavljaju pred sudiju/tužioca zadatak da razvije specifičan osjećaj koji će mu pomoći da izbjegne situaciju koja može kompromitovati njegovu ličnost ili instituciju koju predstavlja, pa i pravosuđe u cjelini. Nosilac

93 Priručnik, str. 97.

94 Ibid, str. 97., tekst preuzet iz „Izveštaja eksperata za sudijsku i tužilačku etiku“, publikacija USAID-ov Projekt razvoja sektora pravosuđa II, mart 2012.

95 Mišljenje broj 4 KVET-a, stav 72.

pravosudne dužnosti treba dosljedno da izbjegava učešće u javnoj polemici koja može imati aktuelnopolitičke, personalno-društvene ili lične konotacije, ili još gore, aludirati na predmet koji je u toku i na taj način pokazati svoje svrstavanje ili predrasude o tom postupku, što svakako utiče na percepciju i povjerenje javnosti.

Dakle, učešće sudije ili tužioca u javnim debatama koje se tiču prava i pravosuđa je uvijek poželjno, ali je i tada potreban oprez za svaku izgovorenu riječ, a u svrhu očuvanja osnovnih etičkih principa u pravosuđu.⁹⁶

„Nosioci pravosudnih funkcija treba da pohađaju specijalizovanu obuku o komunikaciji i sa medijima i javnosti uopšte. Ova obuka bi trebala obraditi pitanja suzdržanosti, doličnosti i umjerenosti, te rizika javnog istupanja u odnosu na nepristrasnost i nezavisnost nosioca pravosudne funkcije i pravosuđa u cjelini. Obuka o komunikaciji bi takođe trebala obuhvatati sadržaje za izgradnju prezentacijskih i komunikacijskih vještina kao i sadržaje vezane za ulogu pravosudnih institucija u informisanju javnosti o radu pravosuđa.”⁹⁷

„U svakom slučaju, sudije treba da se izražavaju prvenstveno kroz svoje odluke; razboritost i izbor riječi su važni kada sudije daju izjave za medije o predmetima koji su u toku ili za koje još uvijek nije donijeta odluka u skladu sa zakonom. Javni tužioci treba da budu oprezni kada komentarišu postupke provedene od strane sudije, ali svoje neslaganje sa presudom mogu uobličiti u žalbi, ako je to primjereno.”⁹⁸

96 Pitanje javnog komentaranja zakona od strane nosioca pravosudne dužnosti, a u postupku donošenja zakona, bilo je predmet razmatranja u presudi ESLJP *Baka protiv Mađarske*, donesenoj 23. juna 2016., po predstavi broj 20261/12.

97 Smjernice za javne istupe, tačka 20.

98 Mišljenje broj 4 KVET-a, stav 75.

b) Javni istupi i odgovornost prema društvu

Postoji obaveza sudske vlasti kao cjeline i svakog sudije kao pojedinca da odgovori na zahtjeve koje postavlja javnost, na način koji ne ugrožava nezavisnost i nepristrasnost. Javnost očekuje da joj pravda bude dostupna, da bude efikasna i da joj se pruži kvalitetna zaštita. Otuda i potreba da sudska vlast odgovara javnosti, i to putem redovnog izvještavanja druge dvije vlasti o broju predmeta, kvalitetu odluka, potrebama pravosuđa, problemima koji se javljaju, disciplinskim postupcima.

Sudovi moraju biti otvoreni za javnost putem dostavljanja saopštenja o pitanjima koja su od interesa za javnost i u mjeri u kojoj izvještavanje ne ograničava nezavisnost pravosuđa, pravila propisana u odnosu na prava na zaštitu ličnih interesa pojedinaca, ranjivih grupa, zaštićenih podataka ili istraga u krivičnom postupku.

Smjernice za javne istupe⁹⁹ propisuju princip suzdržanosti prilikom istupanja u javnosti, ukazujući na to da nosilac pravosudne dužnosti mora biti svjestan ograničenja njegove slobode izražavanja radi legitimnog interesa očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva, da nosilac pravosudne funkcije treba da bude svjestan da njegova lična izjava može ostaviti utisak da predstavlja stavove pravosuđa u cjelini, da prilikom istupanja u javnosti mora voditi računa o informacijama i vrijednosnim sudovima koji se iznose, da treba da procijeni da li su to istupanje i njegov sadržaj u javnom interesu, tj. da li se odnose na pravo, pravni sistem i pravosuđe, te da li istupanjem u javnosti nosilac pravosudne funkcije doprinosi stručnoj debati.

---

⁹⁹ Objavljene na stranici VSTS-a, a sadrže i opšta pravila za istupanje u javnosti, van suda, ali i za istupanje u kontaktima sa medijima, gostovanje u govornim i drugim emisijama te korištenje društvenih mreža.

c) Javni istupi i odgovornost prema medijima

Odgovornost prema medijima ima dva aspekta: odnos institucija pravosuđa prema medijima i odnos pojedinca, nosioca pravosudne dužnosti, prema medijima.

Prvi odnos zahtijeva otvaranje sudova prema javnosti, između ostalog i putem medija, što znači da je na pravosuđu da iznađe modalitete i granice iznošenja informacija, naravno u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom.¹⁰⁰ „Cilj je da se poboljša razumijevanje njihovih (sudijskih) pojedinačnih uloga, da se javnost informiše o prirodi, nadležnostima, ograničenjima i složenosti sudijskog rada, da se isprave moguće faktičke greške u izvještajima o određenim slučajevima.”¹⁰¹

Drugi odnos je odnos sudije pojedinca i medija, koji je omeđen nevidljivom granicom iza koje stoji obaveza suzdržanosti, a u interesu zaštite principa nepristrasnosti i nezavisnosti. Princip je da sudije iskazuju svoje mišljenje putem svojih sudskih odluka i ne treba da ih obrazlažu na konferencijama za štampu ili da javno, u medijima, komentarišu predmete iz svoje nadležnosti.¹⁰²

Ipak, imajući u vidu i obavezu sudija/tužilaca da djeluju edukativno i jačaju u javnosti razumijevanje pravosuđa, sudija/tužilac može, vodeći računa da sudska funkcija ima prioritet nad svim ostalim aktivnostima, učestvovati u aktivnostima koje nisu direktno povezane sa sudijskom funkcijom ako one ne umanjuju dignitet

100 Vidjeti npr. Preporuku Rec(2003)13 o pružanju informacija preko medija u vezi sa krivičnim postupcima.

101 Mišljenje broj 7 (2005) KVES-a o sudstvu i društvu, stav 33.

102 Vidjeti Mišljenje broj 7 KVES-a, stav 34.

sudijske dužnosti. To podrazumijeva, između ostalog, pisanje, predavanje, podučavanje i učestvovanje u naučnim, kulturnim i stručnim aktivnostima u vezi sa pravom i provođenjem pravde te članstvo u vladinim komisijama i tijelima ako ono nije u suprotnosti sa javnim utiskom o nepristrasnosti, dakle, učestvovanje u stručnim raspravama o pravu i pravnom sistemu i pravosuđu u cjelini.¹⁰³ Za očekivati je aktivnije učešće sudija u javnom prostoru u skorijoj budućnosti, što zahtijeva izuzetno sudijsko razumijevanje principa doličnosti i suzdržanosti.

„Prilikom učešća u stručnim raspravama o pravu, pravnom sistemu i pravosuđu, nosioci pravosudne funkcije se trebaju pridržavati principa doličnosti i umjerenosti, te voditi računa o očuvanju integriteta, nezavisnosti i nepristrasnosti pravosuđa u odnosu na druge grane vlasti. Nosioc pravosudne funkcije uvijek treba procjenjivati da li će svojim istupima u javnosti doprinijeti edukaciji ili boljoj informisanosti javnosti o pravu, pravnom sistemu i pravosuđu, te da li se pitanja o kojima govori odnose samo na njega pojedinačno ili na čitavu profesionalnu zajednicu. U tradicionalnim ili društvenim medijima, kao i u stvarnim i virtuelnim forumima, nosioci pravosudne funkcije trebaju komunicirati u cilju akademskog zastupanja određenih rješenja, a nikako u pogledu bilo kojeg pojedinačnog slučaja iz prakse ili određene osobe.”¹⁰⁴

KVES preporučuje, u slučaju kada predmet ili rad sudije postane predmet osporavanja od medija ili političkih aktera putem medija, da se sudije suzdrže od komentaranja ili reakcija putem istih ili drugih sredstava. U tom slučaju KVES smatra da bi bilo poželjno da nacionalni sudovi, uz pomoć lica ili organa poput savjeta sudstva ili udruženja sudija, na pogodan način, brzo i efikasno odgovore na takve napade.¹⁰⁵

103 Etički kodeksi, tačke 4.9. c) u vezi sa tačkom 1.2. a)

104 Smjernice za javne istupe, tačke 14-18.

105 Vidjeti Mišljenje broj 7 (2005) KVES-a, stav 55.

d) Javni istupi i odnos prema društvenim mrežama

„Usljed razvoja savremenih tehnologija koje se koriste za različite vrste komunikacije, linija između privatnog i javnog prostora postaje sve tanja, a samim tim raste i rizik za ugrožavanje digniteta, integriteta, nepristrasnosti i nezavisnosti pravosudne funkcije. U kontekstu društvenih medija, potreba za suzdržanošću nosilaca pravosudne funkcije postaje još veća, a rizici vezani za istupanje u tradicionalnijim kontekstima se ne umanjuju.

Nosioci pravosudne funkcije trebaju biti svjesni da korištenje društvenih medija od strane nosilaca pravosudne funkcije podliježe istim etičkim principima i pravilima koji se odnose na druga ponašanja i istupanja u javnosti. Korištenje društvenih medija od strane nosilaca pravosudne funkcije uvijek treba biti takvo da ne dovodi u pitanje dignitet i integritet pravosudne funkcije i pravosuđa, te nezavisnost i nepristrasnost nosioca pravosudne funkcije.“¹⁰⁶

„Ovo se naročito odnosi na komentarisanja postupaka koji su u toku, kao i završenih predmeta, komunikaciju *ex parte*, učešće u stručnim raspravama i edukativnim aktivnostima, učešće u političkim partijama i raspravama o drugim kontroverznim pitanjima, kao i komunikaciju i ponašanje nosilaca pravosudne funkcije u javnosti uopšte.“¹⁰⁷

Smjernice za javne istupe ukazuju na to da nosioci pravosudnih funkcija treba da paze na to da ne koriste prestiž svoje funkcije za promovisanje vlastitih ili interesa drugih lica (fizičkih ili pravnih).

¹⁰⁶ Smjernice za javne istupe, tačka 31.

¹⁰⁷ Ibid, Uvod

Kodeks sudijske etike i Kodeks tužilačke etike

Etički kodeksi sadrže pravila profesionalnog ponašanja, koja sudije i tužioci treba da prihvate kao opšta pravila ponašanja koja se primjenjuju dok obavljaju ovu dužnost, u sudnici i van nje, ali i dok obavljaju vanposlovne, privatne ili javne aktivnosti, vodeći računa o dostojanstvu funkcije koju vrše. Kodeksi sadrže čitav niz opštih pravila, odnosno principa koji treba da predstavljaju putokaz i cilj kojem treba stremiti dok se obavlja dužnost sudije/tužioca. To nisu disciplinska pravila, nego pravila samokontrole, dobre prakse i preporuka za ponašanje koje može biti prihvatljivo za sudiju/tužioca, i treba da budu neophodna alatka za redovno unapređenje ličnih kapaciteta, sposobnosti i vještina za profesionalno i odgovorno obavljanje dužnosti sudije ili tužioca.

Oba kodeksa usvojio je VSTS, a objavljeni su u „Službenom glasniku BiH“ br. 13/06, 24/15 i 94/18.

Mišljenje broj 3 KVES-a, stav 48: „(...) treba prihvatiti da je načelno nemoguće sastaviti potpun spisak svih unaprijed određenih aktivnosti koje bi bile zabranjene za sudije; prihvaćena načela treba da služe kao instrumenti samoregulisanja za sudije, odnosno, kao opšta pravila koja se primjenjuju na njihove aktivnosti. Nadalje, iako postoji i međusobno preklapanje i preplitanje, načela ponašanja treba da budu odvojena od disciplinskih pravila koja se primjenjuju na sudije u smislu da nepoštovanje nekog načela ne treba da samo po sebi predstavlja disciplinski prekršaj ili građanski ili krivični prestup.”

Mišljenje broj 3 KVES-a, stav 60: „(...) nepravilno je povezivati kršenja odgovarajućih profesionalnih standarda sa prekršajima koji mogu za posljedicu imati disciplinske sankcije. Profesionalni standardi koji su navedeni u prvom dijelu ovog mišljenja (nezavisnost, nepristrasnost, jednakost; prim. aut.) predstavljaju najbolje prakse, koje sve sudije treba da nastoje da razviju i čijem ostvarenju treba sve sudije da teže. Dalji razvoj ovih standarda bio bi otežan, a njihova svrha pogrešno shvaćena, ako bi se oni izjednačili sa prekršajima za koje se mogu izreći disciplinske sankcije. Da bi se opravdao disciplinski postupak, prekršaj mora da bude ozbiljan i flagrantan, na način koji ne može postojati samo zato što je došlo do propusta u primjeni profesionalnih standarda.“

Kompetentnost

Kompetencije predstavljaju znanja, vještine i iskustvo.

Kompetentnost je sposobnost da se ispune zahtjevi posla kojim se neka osoba bavi. Etimologija kaže da izraz „kompetentnost“ potiče od latinske riječi *competens* koja znači nadležan ili mjerodavan, formalno ili stvarno osposobljen (kvalifikovan) za neki posao.

Može se koristiti i kao sinonim za nekog ko je kvalifikovan za neku oblast ili posao, sposoban, stručan. U svijetu socijalnog rada, kompetentnost se određuje kao relevantno obrazovanje i sposobnost da se obavljaju radna zaduženja i postižu ciljevi socijalnog rada u skladu sa etičkim kodeksom profesije.¹⁰⁸ Pravne

nauke imaju drugačiji pristup pojmu kompetentnosti, jer se ovdje ona odnosi na kapacitet da se razumije zahtjev i pravno pitanje, da se poznaje proces i postupi razumno, prema pravilima struke, uz pravilnu i stručnu primjenu materijalnog propisa.¹⁰⁹

108 <https://velikirecnik.com/?s=> (pristupljeno 3. marta 2023.).

109 Vidjeti Dio I, princip 5. „Stručnost i doličnost“

Mišljenje broj 4 KVES-a o odgovarajućoj početnoj i naprednoj (stalnoj) obuci za sudije (2005), stav 5: „I konačno, obuka je preduslov da sudstvo bude poštovano i vrijedno takvog poštovanja. Povjerenje koje građani polažu u pravosudni sistem biće još jače, ako sudije budu raspolagale temeljnim i sveobuhvatnim znanjem, koje ne obuhvata samo poznavanje prava već i sva važna pitanja od društvenog značaja, kao vještine potrebne za postupanje u sudnici i lične vještine i razumijevanje koje im omogućava da upravljaju predmetima i postupaju sa svim učesnicima u postupku na adekvatan i dovoljno senzitivan način. Obuka je, ukratko, od suštinskog značaja za objektivno, nepristrasno i kompetentno obavljanje sudijskih funkcija, kao i za zaštitu sudija od neprimjerenog uticaja.”

OPUN, član 13: „Napredovanje sudija, gdje god takav sistem postoji, treba da se zasniva na objektivnim faktorima, naročito na sposobnostima, integritetu i iskustvu”.

Preporuka Rec(94)12 Komiteta ministara Savjeta Evrope takođe je nedvosmislena: „Sve odluke koje se tiču profesionalne karijere sudija treba da se zasnivaju na objektivnim kriterijima, a izbor sudija i njihovo napredovanje treba da se zasniva na zaslugama, uz uzimanje u obzir kvalifikacija, integriteta, sposobnosti i efikasnosti.”

Komunikacija

Komunikacija znači prenošenje informacija između dva ili više lica i izražena je formulom: „Šaljem-vam-poruku-ovdje-i-sada”. Može da bude verbalna i neverbalna, paralingvistička (mucanje, kašljanje, režanje, štucanje) i ekstralingvistička (mimika, gestovi i govor tijela). Za proces ispitivanja u bilo kom sudskom postupku, komunikacione vještine su značajne za efikasno i profesionalno vođenje postupka.

Osnovni princip komunikacije u sudskim postupcima jeste jednakost stranaka u postupku, bez diskriminacije ili privilegovanog položaja, uz puno poštovanje pravila postupka i etičkih principa. U tom smislu riječi, ali i neverbalni signali treba da su pod potpunom kontrolom, jer suvišna riječ se ne može povući, ali ni pogrešan gest se ne može izbrisati.

U Uvodu **Smjernica za javne istupe**¹¹⁰, u tački 29, naglašava se: „Komunikacija u javnom prostoru bez pridržavanja visokih standarda sudijske i tužilačke etike može izrazito naškoditi integritetu pravosuđa i povjerenju javnosti u nezavisan, nepristrasan i profesionalan rad nosilaca pravosudne funkcije i pravosuđa kao cjeline. Nosioci pravosudne funkcije takođe treba uvijek da budu svjesni činjenice da i u onim aktivnostima i odnosima koje smatraju privatnim, imaju obavezu doličnog ponašanja, uključujući i izjave koje daju, imajući u vidu ograničenja koja voljno prihvataju, zbog funkcije koju obavljaju.”

---

110 Poseban značaj u vrijeme ovakvog tehnološkog razvoja ima komunikacija putem medija. Smjernice za javne istupe daju niz preporuka koje se odnose na postupanje i ponašanje prilikom istupanja u javnosti i odnos prema medijima, te predstavljaju dragocjen akt kao putokaz ili podsjetnik sudijama i tužiocima. Usvojio ih je VSTS u novembru 2022. godine.

Komunikacija *ex parte*

Jednostrana komunikacija je svaka komunikacija u vezi sa postupkom sa bilo kojom strankom ili njenim zastupnikom u postupku koji se vodi pred pravosudnom institucijom bez prisustva druge strane, i zato se naziva *ex parte* komunikacijom. Osnovni koncept pravednog suđenja zasniva se na mogućnosti da stranka istovremeno odgovori na argumente suprotne strane.

„Nosioci pravosudne funkcije treba da posmatraju i komunikaciju *ex parte* kao vid komentarisanja postupaka koji su u toku, odnosno odavanje informacija vezanih za taj predmet, povrh jasne definicije ovakve komunikacije. Ovo se odnosi i na komunikaciju *ex parte* na društvenim mrežama, koja bi trebala biti odmah prekinuta kao i u stvarnom životu.”¹¹¹

Ex parte komunikacija je dozvoljena u slučaju hitnosti, administrativnih pitanja i pitanja zakazivanja radnji u postupku, bez adresiranja suštinskih pitanja, ali samo ako nosilac pravosudne funkcije razumno prosudi da nijedna od strana u postupku neće imati proceduralne, suštinske ili taktičke koristi od ove komunikacije, te ako nosilac pravosudne funkcije odmah obavijesti sve strane o *ex parte* komunikaciji i da im mogućnost da se o tome izjasne.¹¹²

„*Ex parte* komunikacije se moraju izbjegavati. Princip nepristrasnosti generalno zabranjuje privatne kontakte između sudije i bilo koje od strana ili njihovih pravnih zastupnika, svjedoka ili porotnika. Ako sud dobije takvu privatnu komunikaciju, važno je da osigura da druge strane u postupku budu u cijelosti i bez odlaganja o tome obaviještene, te da se sačini zabilješka u zapisniku. Pristrasnost je stanje ili način razmišljanja, stav ili gledište.”¹¹³

---

111 Smjernice za javne istupe, tačka 12.

112 Ibid, tačke (2.1.) (2.2.) (2.3.)

113 Komentar Bangalorških principa, stav 64.

Korištenje ugleda sudijske funkcije

Obavljanje dužnosti od sudije/tužioca zahtijeva da se odrekne nekih „prava“ koja pripadaju drugim građanima, da svoj život i ponašanje prilagodi zahtjevima kvaliteta koje javnost očekuje: dostojanstvu i dignitetu. Korištenje ugleda ili prestiža sudijske funkcije ne služi, u pravilu, za ostvarivanje finansijske koristi, već da bi sudija/tužilac lakše i brže ostvario neka prava do kojih bi po redovnom toku stvari došao, ali malo sporije, komplikovanije, uz više truda i vremena. To otvara pitanja moralnosti.

Ponašanje i postupanje sudije moraju opravdati povjerenje javnosti u integritet pravosuđa. Pravda ne samo da mora biti zadovoljena, već tako mora biti i u očima javnosti. Lični postupci sudije utiču na pravosuđe u cjelini.

Primjer: Sudijske legitimacije služe za identifikaciju pri ulasku u prostore gdje se obavlja dužnost ili u prostore gdje je potrebna identifikacija radi obavljanja dužnosti. U praksi se dešava da se identifikaciona legitimacija stavi uz saobraćajnu ili vozačku dozvolu kako bi prilikom policijske kontrole, u slučaju prekršaja, sudija/tužilac izbjegao svu prekršajnu proceduru.

***Iz Etičkih kodeksa:** Sudija neće koristiti prestiž sudijske funkcije, niti dozvoljavati drugima da ga koriste u privatne interese, niti smije koristiti svoj položaj za promociju poslovnih subjekata, promociju investiranja u poslovne poduhvate te prikupljanje sredstava za aktivnosti poslovnih subjekata, ali ni koristiti svoj uticaj među kolegama i u društvu da bi osigurao zaposlenje člana svoje porodice kod bilo kojeg pravnog ili fizičkog lica, a posebno u drugoj pravosudnoj instituciji, što podrazumijeva i davanje preporuka. Sudija ne smije na bilo koji način učestvovati u aktivnostima člana porodice na prikupljanju sredstava u njegovim poslovnim, političkim, građanskim*

i drugim aktivnostima. Sudija treba upozoriti članove svoje porodice da u svojim poslovnim, finansijskim i drugim aktivnostima ne koriste njegovo ime i ugled.¹¹⁴

Smjernice za javne istupe naglašavaju u tački 28: „Nosioци pravosudnih funkcija trebaju paziti na to da ne koriste prestiž svoje funkcije za promovisanje vlastitih ili interesa drugih lica (fizičkih ili pravnih). Ovdje naročito treba voditi računa o funkcijama/mogućnostima ‘lajkovanja’, ‘praćenja’, ‘dijeljenja’ i ‘komentarisanja’ koje pružaju društvene mreže i mediji.“

„Javnost zahtijeva da ponašanje sudije bude daleko primjerenije od ponašanja ostalih građana i da se sudije pridržavaju standarda ponašanja koji su mnogo stroži od onih kojih se društvo kao cjelina mora pridržavati. Javnost, zapravo, očekuje od sudije ponašanje kojem se nema šta prigovoriti. Na neki način, funkcija sudije, a to je da sudi drugima, nameće obavezu sudijama da budu izvan okvira razumne prosudbe drugih u stvarima koje na bilo koji razuman način mogu uticati na sudijsku ulogu i funkciju.“¹¹⁵

Korupcija

Korupcija, prema zakonskoj definiciji, označava svaku zloupotrebu moći povjerene javnom službeniku ili licu na političkom položaju na državnom, entitetskom, kantonalnom nivou, nivou Brčko distrikta BiH, gradskom ili opštinskom nivou, koja može dovesti do privatne koristi. Korupcija posebno može uključivati direktno ili indirektno zahtijevanje, nuđenje, davanje ili prihvatanje mita ili neke druge nedopuštene prednosti, ili njenu mogućnost, kojima se narušava odgovarajuće vršenje bilo kakve dužnosti ili ponašanja očekivanih od primaoca mita. Korupcija je i povreda zakona, drugog propisa,

114 Etički kodeksi, pravilo 4.7.

115 Komentar Bangalorških principa, stav 109.

kao i nepravilnosti u radu i prevare koje ukazuju na postojanje korupcije.¹¹⁶

„Sudijska korupcija obuhvata nečasno, protivpravno i/ili neetično ponašanje sudije kojim ostvaruje ličnu korist i/ili korist za treće lice.”¹¹⁷

„Uzroci stvarne korupcije u sudstvu kreću se u rasponu od nedozvoljenog uticaja koji potiče izvan sudske vlasti do faktora u okviru sistema sudstva, a grupišu se u nekoliko kategorija: strukturni, ekonomski, društveni i lični. Djelotvorno sprečavanje korupcije u pravosudnom sistemu u značajnoj mjeri zavisi od političke volje u datoj državi da obezbijedi institucionalne, infrastrukturne i organizacione garancije. Čini se da najjaču zaštitu u prevenciji korupcije nudi razvoj i njegovanje istinske kulture sudijskog integriteta. **KVES** se snažno protivi provjerama koje prevazilaze opšteprihvaćene provjere kaznene evidencije i finansijskog statusa sudija. U zemljama u kojima takve provjere postoje, treba ih provoditi u skladu sa objektivnim kriterijima. Kandidatima treba omogućiti pravo pristupa svakoj informaciji dobijenoj na taj način.

Koliko god da su važni sveobuhvatni okvir i etičke smjernice, njihova djelotvornost zavisi od spremnosti svakog sudije da ih primijeni u svakodnevnom radu. Sudije kao nosioci javne funkcije imaju obavezu da prijave nadležnim pravosudnim organima krivična djela koja otkriju u vršenju svojih dužnosti, a naročito koruptivne radnje svojih kolega.“¹¹⁸

116 Definiciju korupcije sadrži Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 100/2013), član 2. tačka a).

117 Mišljenje broj 12 (2018) o sprečavanju korupcije među sudijama, stav 9.

118 Mišljenje broj 21 KVES-a, tačke c, d i f, stavovi 45. i 46.

Kronizam

Kronizam je pojam koji označava dodjeljivanje istaknutih položaja prijateljima bez obzira na njihove kvalifikacije. Ako se kvalifikacija posmatra u formalnom smislu, ovakve pojave u pravosuđu ne bi mogle doći do izražaja, barem za nosioce pravosudnih dužnosti. Međutim, ako pod kvalifikacijama smatramo osposobljenost za obavljanje dužnosti, onda se kronizam može posmatrati u odnosu na objektivne kriterije za izbor nosilaca pravosudnih dužnosti i njihovo napredovanje.

Jedno od interesantnijih pitanja je davanje preporuka za saradnike u procesu imenovanja za sudije ili u postupku napredovanja sudija. Načelno se davanje preporuka ne zabranjuje, izuzev ako je srodnik ili blisko povezano lice u pitanju, ali se i ne ohrabruje. Ostaje zahtjev da se, i u slučaju davanja preporuka, ne podlegne pristrasnosti, ili još neprimjerenije, da se preporuke daju po inerciji, a pri tom ne odražavaju istinski utisak sudije ili tužioca o kvalitetima primaoca preporuke.

Iz Etičkih kodeksa, tačka 4.7: „Sudija/tužilac neće koristiti prestiž sudijske funkcije, niti dozvoljavati drugima da ga koriste u privatne interese.”

Legitimitet i legalitet sudske vlasti

---

a) Legitimitet

Pojam legitiman i legitimnost etimološki potiču od latinske riječi *legitimus*, što znači zakonit, zakonski, pravedan, pravilan¹¹⁹. U odnosu na sudsku vlast, njena legitimnost je zasnovana, u pravilu, na ustavu svake demokratske države.¹²⁰ Suštinski, legitimitet predstavlja pravo sudova da vode postupke i odlučuju u predmetima, a sudovi ovo pravo crpe iz zakona, kojim je određen i okvir njihovog djelovanja, nadležnosti, pravila postupka i pravila ponašanja.

„Sljedstveno tome, pojam legitimiteta neodvojiv je od pojma legaliteta (i *vice versa*) i tiče se utemeljenosti, moralne opravdanosti i valjanosti pravnog i, šire posmatrano, političkog poretka. U najopštijem smislu pojam legitimiteta vezan je za problem opravdanja države sa moralnog stanovišta, što dalje implicira nužnu povezanost ovog pojma sa fenomenima moći, vlasti i države, sa jedne strane, i kategorijom ljudske slobode, morala i vrijednosti, sa druge.“¹²¹

---

119 Vujaklija, Milan. Leksikon stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd, 1980, str. 499.

120 Baveći se pitanjima odnosa tri stuba vlasti, KVES u svom Mišljenju broj 18, stav 16, ovu vrstu legitimiteta prepoznaje kao „početni legitimitet“, smatrajući da ako postoji podjela vlasti, postoji i osnovni uslov za sudski legitimitet.

121 <https://www.ips.ac.rs/publications/odnos-legitimiteta-i-legaliteta-filozofski-i-pravni-aspekt/> (pristupljeno 2. maja 2023.)

b) Legitimitet – funkcionalni

Funkcionalni legitimitet se mora zaslužiti radom najvišeg mogućeg kvaliteta koji poštuje visoke etičke standarde¹²². O ovim standardima KVES govori u svakom pojedinačnom mišljenju, razmatrajući pitanja obuke sudija, pravičnog suđenja u razumnom roku, kvaliteta sudskih odluka, djelotvorne primjene nacionalnog i međunarodnog prava, djelotvornog izvršenja sudskih odluka, informacione tehnologije, specijalizacije sudija i vrednovanja njihovog rada.

Primjenom ovih načela, sudije pojedinci, a i sudstvo kao cjelina, trebalo bi da dostignu opšti cilj donošenja presuda najvećeg mogućeg kvaliteta u skladu sa visokim etičkim standardima. Kao funkcionalni legitimitet, KVES ustvari označava sposobnost sudstva da odgovori na zahtjev javnosti da ima nezavisno, stručno i odgovorno pravosuđe.¹²³

---

122 Mišljenje broj 18 KVES-a, stav 17: „Položaj sudske vlasti i njen odnos sa drugim granama vlasti u modernoj demokratiji“

123 Ibid, stav 16-34.

c) Legalitet

Legalitet, ako je sud legitiman i osnovan od države na zakonom uređen način, te ako su mu nadležnosti određene zakonom, predstavlja obavezu sudije/tužioca da postupi samo kada je to zakonom propisano i na zakonom određen način.

Ako je sud legitiman, onda ima mogućnost da vodi postupak legalno. Latinski: legalitas, zakonito, znači vođenje postupka ili preduzimanje radnji samo na način propisan zakonom, ponašanje koje je u skladu sa pravilima¹²⁴. Načelo legaliteta, odnosno zakonitosti, jeste pravno načelo po kome, kod krivičnih djela za koja se goni i sudi po službenoj dužnosti, krivični postupak mora početi čim se za to steknu dovoljni stvarni i pravni razlozi.

Načelo legaliteta, zakonitosti, znači da niko ne može biti kažnjen za djelo koje prije nego je učinjeno nije zakonom bilo propisano kao krivično djelo i za koje nije bila propisana kazna. Uobičajeno se izražava poznatom latinskom formulacijom *nullum crimen, nulla poena sine lege* (nema krivičnog djela, ni kazne bez zakona).

Domašaj načela legaliteta ne završava i ne odnosi se samo na krivični postupak. Njegov domašaj je u svakoj fazi svih procesnih zakona, jer sud i tužilaštvo ne postupaju po svojoj volji, nego kada i kako je propisano zakonom. Samo radnja preduzeta u skladu sa zakonom predstavlja legalno preduzetu radnju, samo sudsko vijeće koje je formirano na način propisan zakonom može donijeti legalnu odluku; legalnost predstavlja zaštitu pojedinca od samovoljnog postupanja i predvidivost u smislu načina vođenja postupka.

124 Vujaklija, Milan. Leksikon stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd, 1980, str. 500.

Međunarodni standardi odgovornosti sudija

Međunarodni standardi odgovornosti sudija su razmatrani i uspostavljeni u više dokumenata, imajući u vidu značaj postojanja pravila na osnovu kojih se sudije mogu razriješiti i značaj zakonom uspostavljenog organa koji će obezbijediti nepristrasnost i nezavisnost kod odlučivanja. Polazeći od principa da je zadatak države da obezbijedi uslove za nezavisnost sudske vlasti, da otkloni neprimjerene pritiske zakonodavne i upravne vlasti na sudstvo, da obezbijedi finansijske uslove, razmatrajući pitanje sudske odgovornosti, međunarodni standardi podržavaju sljedeće stavove: „Sudija se može razriješiti dužnosti samo nakon zakonito provedenog postupka. Sudije moraju uživati lični imunitet u građanskim parnicama za naknadu štete, usljed neprimjerenih postupaka ili grešaka u vršenju sudijske dužnosti, što ne isključuje mogućnost provođenja disciplinskog postupka protiv sudije, pravo žalbe na takvu odluku sudije ili pravo na naknadu štete od države zbog takve sudijske odluke. Država je dužna ustanoviti jasna pravila razrješenja. Odluku o tome da li određeno ponašanje predstavlja opravdan razlog za razrješenje mora donijeti nepristrasno tijelo nakon zakonito provedene rasprave.“¹²⁵

Zakon o VSTS-u propisuje uslove za razrješenje, kao i žalbeni postupak u disciplinskoj proceduri, a zatim i pravo na razmatranje žalbe pred Sudom BiH.¹²⁶

¹²⁵ Mišljenja broj 1 i broj 3; Mišljenje broj 18 KVES-a, stav 37.

¹²⁶ Vidjeti član 60, ali i Poslovnik o radu VSTS-a („Službeni glasnik BiH” br. 55/13, 96/13, 46/14, 61/14, 78/14, 27/15, 46/15, 93/16, 48/17, 88/17, 41/18, 64/18, 12/21, 26/21, 35/21, 68/21 i 1/22).

OPUN sadrži brojne odredbe o disciplinskom postupku i razrješenju sudija. Načelo 17 navodi: „Optužba ili prigovor protiv sudije zbog obavljanja profesionalne dužnosti moraju biti razmotreni u kratkom roku uz poštovanje propisane procedure. Sudija ima pravo na pravično suđenje. Razmatranje žalbe u početnom stadiju neće biti otvoreno za javnost osim ako sam sudija ne zatraži drugačije.“

Načela od 18 do 20 **OPUN-a** govore o razlozima razrješenja s dužnosti i nabrajaju dozvoljene razloge za takvo razrješenje: „Sudija se može razriješiti ili udaljiti s dužnosti samo zbog nesposobnosti da obavlja svoju dužnost ili zbog ponašanja koje ga čini nedostojnim obavljanja te dužnosti.“ Nadalje, predviđena je obaveza zakonodavca da omogući sudiji žalbu na eventualne disciplinske sankcije: „Odluke donesene u disciplinskom postupku, postupku razrješenja ili udaljenja s dužnosti moraju biti podvrgnute nezavisnoj ocjeni.“

Evropska povelja o zakonu za sudije¹²⁷ uključuje detaljne odredbe o ovim pitanjima, posebno u pogledu sastava tijela koje bi trebalo upravljati ili učestvovati u postupku, u pogledu proceduralnih prava koje imaju sudije u postupku, kao i u pogledu zahtjeva da sankcija bude proporcionalna počinjenom djelu. „Neizvršavanje dužnosti izričito definisanih zakonom povlači za sobom primjenu sankcije, i to na prijedlog, preporuku ili uz pristanak suda odnosno tijela sastavljenog od najmanje polovine izabranih sudija, prema postupku koji određuje saslušanje stranaka, a u kojem sudija protiv kojeg se postupak vodi ima pravo na zastupanje. U zakonu je tačno određen raspon sankcija, a njihova primjena temelji se na načelu proporcionalnosti. Odluka izvršnog tijela, suda, odnosno tijela koje donosi sankciju, može se pobijati na višoj sudskoj instanci.“

---

127 Usvojena od Savjeta Evrope između 8. i 10. jula 1998., predstavlja sveobuhvatan dokument sa preporukama za obezbjeđenje i očuvanje digniteta pravosuđa (dostupno na stranici Savjeta Evrope).

Moral

Moral predstavlja skup vrijednosti i normi ili pravila kojima se prosuđuje i reguliše ljudsko ponašanje. Moral se odnosi na naša djelovanja, postupke, odnose i ponašanja prema kojima odlučujemo kako ćemo postupiti u odnosu na druge ljude. Niko se ne rađa kao dobar ili zao, nego je moral društveno i historijski uslovljen, usvaja se odgojem i življenjem u određenoj sredini. Suprotno, etika je filozofsko razmišljanje o moralu, filozofija morala. Etika je nauka o moralu koja nastoji objasniti šta je moral, kako nastaje i kako se razvija, ali i utvrditi norme moralno ispravnog djelovanja, bez direktnog pozivanja na političke, religijske i druge norme.

Moral (nevidljiv, a sveprisutan) se odnosi na običaje, navike i posebno pravila ponašanja koja su prihvaćena i uobičajena u nekom društvu, skup dobrih običaja koji omogućavaju povoljan i skladan opstanak pojedinca i društva. Pretpostavlja određeno obilježje društveno poželjnog ponašanja. Moral je razvojnog karaktera i nepostupanje po moralnoj normi, samo po sebi, ne predstavlja osnov za izricanje bilo kakvih kazni. Moralna pitanja se odnose na univerzalna obavezna ponašanja, kao što je, na primjer, dužnost ne lagati, koja nisu ograničena na jedno ili neko posebno društvo.

Nedozvoljena komunikacija sa trećim licima

Svaka komunikacija kojom se prenosi informacija trećem licu o pitanjima koja su u vezi sa obavljanjem pravosudne dužnosti i radom na predmetima, smatra se nedozvoljenom komunikacijom. Sudije, tužioci i zaposleni u tužilaštvu i sudu dužni su čuvati u tajnosti sve što u toku svog rada saznaju o učesnicima u postupku i o pravnim i činjeničnim okolnostima njihovog predmeta, te su dužni čuvati kao pouzdateljive podatke koji nisu dostupni javnosti.¹²⁸

Iz Etičkih kodeksa, tačka 2.4: „Sudija, kao ni tužilac, ne daje bilo kakav komentar u javnosti ili privatno, kako u vezi s predmetom u kojem postupa, ili u kojem bi mogao postupati, tako ni u vezi s predmetima drugog sudije, a koji bi opravdano mogao izazvati sumnju u njegovu nepristrasnost ili bi mogao predstavljati neprimjeren uticaj.”

„Suština je u suzdržanosti, pa ni sudija ni tužilac ne bi smjeli javno ili privatno komentarisati završene ili predmete koji su u toku. Nosilac pravosudne funkcije se u obavljanju svoje dužnosti može konsultovati o pravnim ili praktičnim pitanjima sa drugim nosiocima pravosudnih funkcija ili zaposlenicima. Druženje nosioca pravosudne funkcije sa drugim članovima pravne struke, uključujući advokate i notare, dozvoljeno je, ali nosilac pravosudne funkcije treba izbjegavati direktan kontakt sa licima uključenim u njihove predmete ili sa licima koja se pojavljuju kao stranke u postupcima koji se vode pred pravosudnom institucijom u kojoj rade.”¹²⁹

128 Zakonima o sudovima propisano na istovjetan način (član 54. Zakona o sudovima Federacije BiH, član 85. Zakona o sudovima Republike Srpske i član 63. Zakona o sudovima Brčko distrikta BiH).

129 Smjernice o sukobu interesa, tačke 3.2. i 3.3.

Nedozvoljeni spoljni uticaji

Ova sintagma se često koristi i u nacionalnim i u međunarodnim dokumentima, u dijelu pojašnjenja principa nezavisnosti i mogućih spoljnih djelovanja, na način da se vrši nedoličan pritisak na sudstvo i sudije. Nedozvoljeni spoljni uticaji mogu da dođu od zakonodavne ili izvršne vlasti, ali i od različitih interesnih grupa ili udruženja građana, kao i od medija. Nedozvoljeni spoljni uticaji mogu da dođu i od kolega, ali i od bliskih lica iz porodice ili van nje.

KVES¹³⁰: „Sloboda od nedozvoljenih spoljnih uticaja predstavlja široko prihvaćen opšti princip (vidjeti OPUN, stav 2.)”

Preporuka Rec(94)12, Princip I (2) d. navodi: „Zakon treba da predvidi sankcije za lica koja pokušavaju na takav način da dođu do sudije. Kao opšti principi, sloboda od nedozvoljenih spoljnih uticaja i potreba za sankcijama u ekstremnim slučajevima nisu u suprotnosti.”

KVES¹³¹: „Iako je sloboda štampe važno načelo, sudski postupak mora biti zaštićen od nedozvoljenih spoljnih uticaja. Shodno tome, sudije treba da pokažu opreznost u odnosima sa medijima i da vode računa o očuvanju nezavisnosti i nepristrasnosti, suzdržavajući se od korištenja ličnih odnosa sa novinarima i davanja neopravdanih komentara o predmetima u kojima postupaju (...) u državama gdje su sudije uključene u krivične istrage, preporučuje se da sudije nastoje da pomire pravo javnosti na informaciju sa neophodnom suzdržanošću u predmetima u kojima postupaju.”

Baveći se analizom utvrđivanja neprimjerenog uticaja, **Bangalorški principi** navode: „Moglo bi biti teško utvrditi šta čini neprimjereni uticaj. Iznalazeći odgovarajuću ravnotežu između, na primjer, potrebe da se sudski postupak zaštititi od iskrivljavanja i pritiska, političkog, medijskog ili drugog, i interesa da

130 Mišljenje broj 1, stav 63.

131 Mišljenje broj 3, stav 40.

se u javnosti otvoreno govori o pitanjima javnog interesa i slobode medija, sudija mora prihvatiti da je javna ličnost i da ne smije biti ni previše podložan, ni previše osjetljiv. U demokratiji je kritika javnih dužnosnika uobičajena. U zakonskim granicama sudija ne bi trebao očekivati da bude pošteđen kritike njegovih odluka, obrazloženja i načina na koji vodi postupak.“

„Dužnost izbjegavanja neprimjerenog uticaja: Sudijina porodica, prijatelji i kolege u zajednici, te u civilnim i stručnim organizacijama sa kojima se redovno druži, komunicira o pitanjima ili problemima od zajedničkog interesa i s kojima gaji uzajamno povjerenje, u poziciji su da nedolično utiču ili da ostavljaju dojam da nedolično utiču na sudiju u obavljanju njegove sudijske funkcije. Oni to mogu činiti za sopstvenu korist ili kao trgovci uticajem za stranke i advokate. Sudija mora da vodi računa da na njegovo ponašanje odnosno presude koje donosi ne utiču ovi odnosi čak ni podsvjesno.“¹³²

Nepotizam

Nepotizam je posebna vrsta sukoba interesa. Iako izraz ima širu upotrebu, njegovo značenje odražava situaciju u kojoj lice upotrebljava svoja ovlaštenja kako bi ostvarilo određenu prednost za srodnika ili interesno povezano lice. Zabrana nepotizma se odnosi prvenstveno na sprečavanje zloupotrebe svog položaja, a da bi se omogućila korist za srodnika ili interesno povezano lice.

Etički kodeksi, tačke 4.b – 4.d: „Sudija/tužilac ne smije koristiti svoj uticaj među kolegama i u društvu da bi osigurao zaposlenje člana svoje porodice kod bilo kojeg pravnog ili fizičkog lica, a posebno u drugoj pravosudnoj instituciji, što podrazumijeva i davanje preporuka, niti smije na bilo koji način učestvovati u aktivnostima člana porodice na prikupljanju sredstava u njegovim poslovnim, političkim, građanskim

¹³² Komentar Bangalorških principa, tačke 30. i 143.

i drugim aktivnostima. Sudija/tužilac treba upozoriti članove svoje porodice da u svojim poslovnim, finansijskim i drugim aktivnostima ne koriste njegovo ime i ugled.“

Smjernice o sukobu interesa tačkom 1.2. preciziraju i objektiviziraju moguće situacije, pa upućuju na to da „nosilac pravosudne funkcije ne bi trebao kontaktirati druge nosioce pravosudnih funkcija, službenike agencija za provođenje zakona, državne službenike i namještenike i ostala službena lica, tražeći ili nudeći informacije o predmetima u kojima su stranke članovi njegove porodice ili druga bliska lica, niti tražiti da postupaju u njihovu korist“, a zatim tačkama od 2.1. do 2.5. propisuju moguće situacije u kojim sudija ne treba da učestvuje, poput zapošljavanja članova porodice ili davanja preporuka za članove porodice i sl.

Neprikladne veze

Sudijama i tužiocima se zabranjuju neprikladne veze. Ova zabrana se ne smije posmatrati kroz prizmu vlastite, lične i subjektivne percepcije o vlastitoj sposobnosti da se u svakoj situaciji ponašaju kao profesionalci i da sude nepristrasno. Sudije moraju izraz „prikladnost“ posmatrati kroz vizuru javnosti i spriječiti svaku mogućnost da učestvuju u skupovima ili obavljaju aktivnosti koje na javnost mogu ostaviti utisak neprikladnosti.

Nosilac pravosudne dužnosti mora biti svjestan da se od njega očekuje prikladno i dostojanstveno ponašanje, u svakom trenutku, na bilo kojem mjestu, u sudnici ili van nje, te da je potreba očuvanja ličnog integriteta istovremeno u funkciji očuvanja ugleda pravosuđa u javnosti.

Iz Etičkih kodeksa: „Nosilac pravosudne funkcije bi se trebao suzdržavati od posjećivanja onih mjesta za koja postoji sumnja da su mjesta odvijanja kriminalne aktivnosti ili da ih posjećuju lica koja bi mogla biti uključena u kriminalne aktivnosti“.¹³³

„Nosilac pravosudne funkcije bi trebao voditi računa da ni u privatnim razgovorima ne daje neprimjerene izjave, odnosno izjave kojima se može dovesti u pitanje njegova nepristrasnost ili dignitet pravosudne funkcije. Ovo uključuje i iznošenje podataka o karakteristikama drugih nosilaca pravosudnih funkcija jer bi to moglo uticati na pravičnost postupka.“¹³⁴

„Neprilični kontakti: Sudija mora biti svjestan potrebe da izbjegava kontakte koji mogu navesti ljude na pretpostavku da postoji poseban odnos između njega i nekoga koga bi sudija iz nekog razloga mogao favorizovati. Na primjer, sudija mora izbjegavati da ga voze policajci ili advokati i, kada koristi javni prevoz, mora izbjegavati sjedenje pored stranke ili svjedoka.“¹³⁵

„Tužiocima treba da u svakom trenutku poštuju najviše etičke i profesionalne standarde. Naročito, oni ne treba da postupaju u predmetima u kojima njihovi lični interesi ili njihovi odnosi sa licima koja imaju interes u predmetu mogu ugroziti njihovu punu nepristrasnost.“¹³⁶ Tužiocima ne treba da se upuštaju u bilo koju aktivnost ili pravni posao ili da stiču bilo koji položaj ili funkciju, bili plaćeni ili neplaćeni, koji su nespojivi sa obavljanjem tužilačke funkcije ili ih odvrćaju od pravilnog vršenja njihovih dužnosti.¹³⁷

133 Etički kodeksi, tačka 4.6.a

134 Smjernice o sukobu interesa, tačka 3.3.

135 Komentar Bangalorskih principa, stav 113.

136 Konferencija vrhovnih javnih tužilaca Evrope, VI sesija, Evropske smjernice o etici i ponašanju javnih tužilaca – „Smjernice iz Budimpešte“, KVET (2005)05, 31. maj 2005., tačka II

137 Preporuka Rec(2000)10 Komiteta ministara Savjeta Evrope o kodeksima ponašanja za javne službenike, 11. maj 2000., § 15, tačke 1., 2. i 3.

Nespojive dužnosti

Sudija ne smije obavljati bilo kakvu dužnost koja je nespojiva s njegovom dužnošću ili dužnost za koju se može smatrati da ometa ispravno i nepristrasno vršenje dužnosti sudije ili tužioca ili koja može imati uticaj na nezavisnost ili ugled sudijske ili tužilačke dužnosti, dovesti u sumnju njegovu sposobnost da postupa nepristrasno ili štetiti ugledu sudijske ili tužilačke dužnosti.

Ova zabrana proističe iz člana 82. **Zakona o VSTS-u** „Opšta zabrana vršenja nespojivih dužnosti”. U sljedećim odredbama propisana je zabrana obavljanja bilo kakve dužnosti u organima političkih stranaka, odnosno udruženjima povezanim sa političkim partijama. Član 83. istog zakona donosi zabranu obavljanja svih javnih dužnosti, dužnosti iz pravne oblasti i drugih dužnosti koje mogu ometati vršenje dužnosti sudija i tužilaca, uključujući članstvo u upravnim ili nadzornim odborima javnih ili privatnih preduzeća.

Smjernice o sukobu interesa kao nespojive dužnosti navode i: obavljanje drugih službi ili poslovnih aktivnosti nosioca pravosudne dužnosti koje nisu u skladu sa obavljanjem pravosudnih dužnosti zbog sukoba interesa, kao i rukovođenje privatnim i javnim preduzećima i drugim pravnim licima.

Nespojivost sudijske i drugih profesionalnih aktivnosti

Radi se o profesionalnim aktivnostima koje mogu biti od uticaja na obavljanje sudijske dužnosti. To nisu nezakonite aktivnosti, ali jesu sve aktivnosti koje u jednom momentu mogu izazvati potrebu izuzimanja iz rada ili kod javnosti mogu ostaviti uticaj povrede principa nepristrasnosti i nezavisnosti.

Mišljenje broj 3 KVES-a, stav 37: „Sudija sve svoje aktivnosti mora obavljati na način da izbjegne sukob interesa ili zloupotrebu ovlaštenja. Zbog toga se od sudija zahtijeva da se suzdrže od bilo kakvih profesionalnih aktivnosti koje mogu da ih udalje od njihovih sudijskih dužnosti ili da utiču na njih da sudijska ovlaštenja primjenjuju na pristrasan način.”

Mišljenje broj 3 KVES-a, stav 39: “Pravila profesionalnog ponašanja treba da zahtijevaju od sudija izbjegavanje bilo kakve aktivnosti koja bi mogla da kompromituje dostojanstvo njihove funkcije i da minimizuje rizik od sukoba interesa radi održavanja povjerenja javnosti u sudski sistem. KVES prihvata odredbe Evropske povelje o zakonu za sudije prema kojima se sloboda sudije da obavlja aktivnosti van svog sudijskog mandata ‘ne smije ograničavati, osim ukoliko su ove djelatnosti nespojive sa povjerenjem u sudiju, odnosno njegovu nepristrasnost i nezavisnost ili njegovu obavezu da u predmetima postupa sa pažnjom i u razumnom roku.’”

Objektivnost

Pojam koji predstavlja nezavisan opis činjenica ili stvarnosti, koje posmatrač ili osoba koja ih opisuje ne mijenja. Srodni pojmovi su nezavisnost i nepristrasnost, a svi skupa podrazumijevaju isključivanje osjećaja i predrasuda. Kad je neki iskaz ili stav objektivan on treba da bude i potkrijepljen činjenicama, stvaran i dokaziv. Korijen riječi „objektivan“ leži u novolatinskoj riječi *objectivus* i u bukvalnom prevodu znači predmetni, stvarni.

Ako se nekome pripiše svojstvo objektivnosti, to znači da važi za sva razumna bića i da je opštevažeće i nepristrasno. Često se ovaj pojam koristi u međunarodnim dokumentima u sintagmi „objektivni kriteriji“ kad se govori o izboru sudija i tužilaca.

Kriteriji za imenovanje nosilaca pravosudne dužnosti u BiH određeni su Zakonom o VSTS-u, u članu 43.

Mišljenje broj 1 KVES-a, stav 25, govori o „objektivnim kriterijima“ kod izbora i napredovanja sudija i tužilaca, te ukazuje na to da je cilj da do imenovanja i napredovanja sudija dolazi na osnovu „zasluga, kvalifikacija, integriteta, sposobnosti i efikasnosti, koji ne mogu biti drugačiji nego uopšteni. Ono što je zapravo od ključnog značaja jeste njihov istinski sadržaj i efekat u svakoj konkretnoj državi“.

KVES u istom aktu preporučuje da organi kojima je u državama članicama povjereno imenovanje i unapređenje sudija, ili u tome imaju savjetodavnu ulogu, objave i provedu objektivne kriterije kako bi se osiguralo da izbor i napredovanje sudija budu zasnovani na zaslugama, imajući u vidu kvalifikacije, sposobnost i efikasnost.

Odgovornost sudija i tužilaca

Odgovornost građanina može biti krivična, građanska, prekršajna ili disciplinska.

Sudija /tužilac, kao nosilac funkcije u pravosuđu, ne može biti oslobođen krivične i prekršajne odgovornosti ako u obavljanju svog posla, službe, učini krivično ili prekršajno djelo. Nema imuniteta. Dakle, sudije koje u izvršavanju svojih službenih dužnosti počine ono što bi pod bilo kojim okolnostima predstavljalo krivično djelo (npr. prihvate mito), ne mogu se pozivati na imunitet od krivičnog gonjenja.

U odnosu na građansku odgovornost, prevladava stav da se sudske greške mogu ispravljati putem žalbe, izuzev ako se radi o greškama koje su posljedica lošeg i neodgovornog rada.¹³⁸

Disciplinska odgovornost i disciplinski prekršaji, postupak i mjere koje se mogu izreći propisani su Zakonom o VSTS-u.

U nekim zemljama čak i dobronamjerni prekršaji i greške sudija mogu predstavljati krivično djelo. Ipak, dok postojeća praksa ne isključuje u potpunosti krivičnu odgovornost sudija za nenamjerne greške u vršenju dužnosti, KVES ne smatra da je uvođenje takve odgovornosti generalno prihvatljivo, niti da ga treba podsticati. „Sudija ne bi trebao raditi pod prijetnjom novčane kazne, a još manje zatvora, čije postojanje podsvjesno može uticati na njegovo presuđivanje.¹³⁹ U zaključku 75 Mišljenja broj 3, KVES ističe: „Sudija ne treba da bude izložen krivičnoj odgovornosti za nenamjerne propuste učinjene u vršenju dužnosti.”

138 U Švedskoj i Austriji, sudije (koje se svrstavaju među ostale državne službenike) u nekim slučajevima mogu biti kažnjene (npr. novčanom kaznom) za ozbiljan nemar.

139 Ibid, tačka 53.

U odnosu na građansku odgovornost, **Evropska povelja o zakonu za sudije** u članu 5.2. priznaje mogućnost da država pokrene postupak u slučaju finansijske odgovornosti sudije, kad pri izvršavanju svojih zadataka i svoje dužnosti učini ozbiljnu ili neoprostivu grešku, grešku koju sudija ne bi obično učinio da je bio odgovoran u radu i razumno svjestan, ali odgovornost ograničava pod sljedećim uslovima: zahtjev se mora odnositi na „naknadu štete učinjene na nezakonit način” i mora se raditi o „teškom i neoprostivom nepoznavanju” vlastitih profesionalnih obaveza.

U odnosu na građansku odgovornost, **KVES** smatra da se sudske greške trebaju rješavati putem žalbe „bez obzira da li se radi o jurisdikciji ili procesu, razjašnjavanju ili primjeni zakona ili primjeni dokaza. Ostale sudske greške, koje se ne mogu ispraviti na ovaj način (uključujući npr. i prekomjerno odlaganje), trebaju, u najgorem slučaju, voditi do tužbe nezadovoljnog parničara protiv države”.¹⁴⁰ Takođe, KVES jasno izražava razliku između lošeg vladanja i nemara: „Da bi se opravdalo pokretanje disciplinskog postupka, loše vladanje mora biti ozbiljno i očigledno, i to takvo da se ne može jednostavno pripisati nepoznavanju profesionalnih normi.”¹⁴¹

Mišljenje broj 3 KVES-a, zaključak 76: „U pogledu građanske odgovornosti, KVES smatra da, imajući u vidu načelo nezavisnosti: i) pravni lijek za sudijsku grešku (u pogledu nadležnosti, materijalnog prava ili postupka) treba da leži u odgovarajućem žalbenom postupku (sa ili bez dozvole suda), ii) pravni lijek za druge propuste u vršenju sudske vlasti (uključujući, na primjer, odugovlačenje u rješavanju predmeta) leži samo u zahtjevu protiv države, iii) sudija ne treba da bude izložen, u pogledu vršenja svoje funkcije, nikakvoj ličnoj odgovornosti, čak ni u smislu regresa prema državi, osim u slučaju namjerne greške.”

---

140 Mišljenje broj 3 KVES-a, stav 57.

141 Ibid, stav 60.

Poklon

Poklon je svaki privatni poklon, ali da bi bio razmatran sa stanovišta etike u pravosuđu, poklon treba da je u direktnoj ili indirektnoj vezi sa obavljanjem službene dužnosti, daje se i prima u svrhu pogodovanja tačno određenom rezultatu postupka.

Poklon može biti novčani ili u novčanoj protuvrijednosti, npr. u obliku hartija od vrijednosti, plemenitih metala, umjetnina, te u formi nekretnina ili pokretne imovine, između ostalog. Druge koristi (pogodnosti i usluge) mogu da uključuju putovanja, stipendije, gostoprimstva, popuste, pozajmice i kredite, nasljedstva, besplatne usluge, oprost duga itd.

Iz Etičkih kodeksa, tačka 4.11: „U skladu sa zakonskim propisima koji regulišu dužnost prijavljivanja poklona, sudija/tužilac može primiti simboličan poklon, nagradu ili korist, u skladu sa prilikom u kojoj se oni daju, pod uslovom da se taj poklon, nagrada ili korist ne mogu opravdano smatrati za pokušaj uticanja na sudiju u obavljanju sudijske/tužilačke funkcije, ili na drugi način stvarati utisak u javnosti o pristrasnosti sudije.“

„Zajednička karakteristika poklona i drugih koristi u kontekstu sukoba interesa nosilaca pravosudnih funkcija jeste da se oni daju odnosno primaju u direktnoj ili indirektnoj vezi sa obavljanjem pravosudne dužnosti. Izazovi vezani za ovakve poklone i koristi mogu se odnositi i na njihovu neformalnu prirodu, odnosno na činjenicu da davanje i primanje poklona i drugih koristi ne podrazumijeva formalni ugovor, niti se na njihovu vrijednost plaća porez. Pravi se razlika između privatnih poklona i drugih koristi, npr. porodice ili bliskih prijatelja, koji nisu vezani za obavljanje dužnosti u pravosuđu, te onih koji se vežu, ili se čini da se vežu, za obavljanje pravosudne dužnosti. U poklone spadaju i sitni/simbolični pokloni, te protokolarni pokloni. Vrijednost poklona koji se

daje odnosno prima u direktnoj ili indirektnoj vezi sa obavljanjem pravosudne dužnosti je nevažna, s obzirom na apsolutnu zabranu primanja poklona.“¹⁴²

Politički odnosi

Politički odnosi podrazumijevaju članstvo u političkoj stranci ili odnose između članova iste političke stranke ili koalicije. Sudija ne može biti član političke stranke, ali ni svojim držanjem pokazivati naklonost ili učestvovati u manifestacijama političkih stranaka.¹⁴³

„Nosioци pravosudne funkcije ne treba da učestvuju u političkim ili drugim kontroverznim diskusijama u bilo kojoj javnoj sferi, uključujući društvene mreže. Nosioци pravosudne funkcije trebaju biti oprezni kad se radi o ‘kontaktima’ na društvenim mrežama sa političkim kandidatima i nosiocima političkih funkcija, kao i povezivanjima sa stranicama političkih stranaka.

Nosioци pravosudne funkcije treba da vode računa kada daju izjave o kontroverznim društvenim pitanjima u bilo kojem kontekstu, imajući u vidu zaštitu načela nepristrasnosti pravosuđa, te uvijek pretpostavljaju i da njihovo javno izrečeno mišljenje, odnosno vrijednosni stav, koje može biti tumačeno kao predrasuda ili predubjeđenje, može zahtijevati njihovo izuzeće u određenom postupku, što se direktno veže na pravilno obavljanje pravosudnih dužnosti.”¹⁴⁴

142 Smjernice o sukobu interesa, Definicije, str. 17.

143 Etički kodeksi, pravila 2.2.3.

144 Smjernice o javnim istupima, zaključci 22 i 23

Povjerenje javnosti

Povjerenje javnosti je osnovni element savremenog koncepta sudske/tužilačke funkcije.

Kao princip nije izričito propisan ni u Bangalorškim principima sudijskog ponašanja, ni u Etičkim kodeksima, ali se pojavljuje kao svjetiljka kroz svako etičko pravilo, pa tako u pravilu 3.1 **Bangalorških principa** stoji: „Sudija će voditi računa da njegovo ponašanje bude besprijekorno u očima razboritog posmatrača.“ Sudstvo i pravosuđe postoje radi zaštite interesa javnosti, pa je ključni uslov i cilj postojanja pravosuđa izgradnja povjerenja javnosti u pravosuđe.

Iz **Etičkih kodeksa**: „Sudija/tužilac se ponaša na način da afirmiše povjerenje javnosti u integritet pravosuđa. Sudija, kao i svaki drugi građanin, ima pravo na slobodu izražavanja, misli, svijesti, vjeroispovijesti, udruživanja i okupljanja, ali da se u ostvarivanju tih prava uvijek ponaša na takav način da očuva dignitet sudijskog položaja, nepristrasnost i nezavisnost pravosuđa.“ (tačke 4.2. i 4.3.)

Etički kodeksi, između ostalog, propisuju obavezu sudija i tužilaca da odgovarajućim ponašanjem jačaju povjerenje javnosti, te da obavljajući vanposlovne aktivnosti uvijek vode računa da takve aktivnosti ne umanjuju dignitet funkcije ili se na drugi način ne miješaju u njeno izvršavanje u skladu sa Etičkim kodeksima.

Ovo naročito proizlazi iz **Bangalorških principa**, i to iz uvodnih načela koja ukazuju na to da je „povjerenje javnosti u pravosudni sistem i u moralni autoritet i integritet sudske aparata od najveće važnosti u modernom demokratskom društvu (...) i da je od suštinske važnosti da sudije, pojedinačno i kolektivno, poštuju i časno obavljaju sudsku funkciju kao javni mandat, te se trude da promovišu i održavaju povjerenje javnosti u pravosudni sistem“.

Vodeća pravila i **Etičkih kodeksa** i **Bangalorških principa** su sljedeća: „Sudija/tužilac će voditi računa da njegovo ponašanje u sudu i van njega održava i jača povjerenje javnosti, advokata i stranaka u nepristrasnost sudske aparata. Sudija/tužilac će voditi računa da njegovo ponašanje bude besprijekorno u očima razboritog

posmatrača. Svojim ponašanjem sudija/tužilac je dužan potvrditi povjerenje javnosti u integritet pravosudnog aparata. Cilj nije da presuda bude izrečena, već da javnost smatra da je pravda istinski zadovoljena."

U kanadskim etičkim principima, pod pojmom javnosti se podrazumijeva razborita, nepristrasna i dobro informisana osoba čije povjerenje treba sačuvati.

Povreda principa integriteta i doličnog ponašanja, ako se analiziraju radnje izvršenja disciplinskih prekršaja iz tačaka 4, 5, 6, 11, 12, 16, 19, 22 i 23, članova 56. i 57. Zakona o VSTS-u BiH, u osnovi je ovih disciplinskih prekršaja.

KVES u Mišljenju broj 3 ističe: „Povjerenje u pravosuđe je utoliko značajnije zbog rastuće mondijalizacije sporova i cirkulacije presuda... Sudiji su nametnuti zadaci kako bi se garantovala njegova nepristrasnost i efikasnost njegove intervencije."

Međunarodni standardi jasno govore o „povjerenju“, „dojmu“ odnosno „utisku“: „Sudije, kao dio društva kojem služe, ne mogu učinkovito suditi bez povjerenja javnosti.“¹⁴⁵ Sa sudijama koje ostavljaju pogrešan utisak ili dojam, takvo povjerenje javnosti u pravosuđe je nemoguće, da i ne spominjemo sud specijalizovan za predmete korupcije. Stoga su „dojam“ i „utisak“ lajtmotiv međunarodnih standarda koji se odnose na sudijski integritet. Na primjer, u Bangalorškim principima ponašanja sudija (2002.), nekoliko puta se koristi izraz „ostaviti dojam“ ili „dojam“ (npr. princip 4. „Dolično ponašanje i dojam o doličnom ponašanju ključni su za izvršavanje svih aktivnosti sudije“).

Na sličan način, **u Mišljenju broj 3 (2002) KVES-a**, u tački 50 iii i xii, navedeno je da sudije „u svakom trenutku trebaju zauzimati pristup koji je nepristrasan i ostavlja dojam nepristrasnosti“ i da se „trebaju ... suzdržavati od bilo kakvog političkog djelovanja koje bi moglo [...] naškoditi njihovom imidžu nepristrasnosti“.

¹⁴⁵ Preporuka Savjeta Evrope Rec(2010)12, stav 20; vidjeti i stavove 18., 30. i 72.

„Povjerenje javnosti je ključno. Sudska nezavisnost pretpostavlja potpunu nepristrasnost sudije. Kada odlučuje o sporu između bilo kojih strana, sudija mora biti slobodan od bilo kakve povezanosti, sklonosti ili predrasude koja utiče, ili bi se moglo percipirati kao da utiče, na njegovu sposobnost nezavisnog odlučivanja u predmetu. U tom smislu, sudska nezavisnost je razrada temeljnog principa da 'niko ne može biti sudija u vlastitom predmetu'. Taj princip također ima značaj koji nadilazi sve strane u nekom postupku, jer društvo u cjelini mora moći vjerovati pravosuđu.“¹⁴⁶

Povjerljivi podaci

Povjerljivi podaci predstavljaju sve informacije koje proizlaze iz vršenja dužnosti sudija/tužilaca, obavljanja redovnih poslova i zadataka, upravljanja predmetima i koji se odnose kako na stranke u postupku, tako i na treća lica. Tako prikupljeni podaci se ne smiju otkrivati ni koristiti u nedozvoljene svrhe. Tajnost ovih informacija i podataka obavezuje sudiju čak i u slučaju prestanka radnog odnosa u instituciji.

Sudije, stručni saradnici, viši stručni saradnici i radnici suda dužni su da čuvaju kao službenu tajnu sve što u toku svog rada saznaju o učesnicima u postupku i o pravnim i činjeničnim okolnostima njihovog predmeta, te su dužni da ih čuvaju kao povjerljive podatke koji nisu dostupni javnosti.¹⁴⁷

Zakon o slobodi pristupa informacijama¹⁴⁸, član 3. stav 1.d): „lična informacija' je svaka informacija koja se odnosi na fizički subjekt koji se može neposredno ili posredno identifikovati s činjenicama, naročito uključujući: identifikacioni

146 Komentar Bangalorških principa, stav 35.

147 Članovi 85. i 86. Zakona o sudovima Republike Srpske, članovi 63. i 64. Zakona o sudovima Brčko distrikta BiH i članovi 54. i 55. Zakona o sudovima Federacije BiH na istovjetan način regulišu pitanje povjerljivosti i čuvanja službene, odnosno poslovne tajne.

148 „Službeni glasnik BiH“ br. 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13

broj, fizički, mentalni, privredni, etnički, vjerski, kulturni ili socijalni identitet te osobe”.

„Lični podaci su privatna stvar svakog pojedinca i kao takvi uživaju posebnu zaštitu. Zabrana odavanja povjerljivih informacija odnosi se na informacije koje sudija/tužilac ili uposlenik suda pribavi obavljanjem dužnosti, kako iz predmeta po kojima postupa tako i iz drugih predmeta koji su mu dostupni; zabrana se odnosi i na lične prilike stranaka, s posebnim akcentom da se ti podaci ne smiju koristiti radi ostvarivanja lične koristi.“¹⁴⁹

Poslovni odnosi, aktivnosti

Poslovni odnosi, odnosno poslovne aktivnosti, podrazumijevaju odnose između pravnih i fizičkih lica u obavljanju bilo kakvih ekonomskih, finansijskih i drugih poslova i transakcija. Radi se o ličnim poslovnim odnosima, koji, naravno, nisu zabranjeni ni sudijama, ali uz ograničenje poslovanja u mjeri koja je potrebna da se spriječi uticaj na nepristrasnost i individualnu nezavisnost sudije.

Kao sukob interesa kroz poslovne aktivnosti, Smjernice o sukobu interesa definišu sljedeće:

1. Obavljanje druge službe ili poslovnih aktivnosti koje su nespojive sa obavljanjem pravosudnih dužnosti nosioca pravosudne funkcije.
2. Rukovođenje privatnim i javnim preduzećima i drugim pravnim licima nespojivo je sa vršenjem pravosudne funkcije.
3. Korištenje vlastitog položaja za promociju poslovnih subjekata, promociju investiranja u poslovne poduhvate te prikupljanje sredstava za aktivnosti poslovnih subjekata.

---

149 Smjernice o sukobu interesa, odjeljak 1.

4. Reklamiranje poslovnih subjekata kroz rad u pravosuđu među osobljem u i van pravosuđa.
5. Promovisanje poslovne aktivnosti članova porodice.

Pored toga, nosilac pravosudne funkcije treba da izbjegava sve poslovne transakcije, uključujući promet roba i usluga, u vrijednosti većoj od 5.000 KM, sa strankama u postupku koji vodi, kao i dvije godine nakon okončanja tog postupka.

„Sudija mora prihvatiti da su njegove aktivnosti u određenoj mjeri ograničene. Sudija mora očekivati da će stalno biti pod lupom javnosti i da će biti predmet komentara, te se stoga mora pomiriti sa ograničenjima u bavljenju određenim aktivnostima, što običnom građaninu može djelovati kao opterećenje. Sudija bi se tako trebao ponašati dobrovoljno i samoinicijativno, čak i kada se na ove aktivnosti ne gleda negativno kada se njima bave drugi članovi zajednice ili osobe drugačijih zanimanja. Ovo se odnosi i na profesionalno i na lično ponašanje sudije. Zakonitost ponašanja sudije, iako je relevantna, nije jedini pokazatelj primjerenosti njegovog postupanja.“

Pravda

U svim rječnicima pojam pravde je jednostavno definisan kao društveno stanje u kojem svako dobija ono što mu po zakonu pripada; kao pravednost i pravičnost. Pravednost, odnosno pravičnost objašnjavaju se kao ono što je zasnovano na pravdi i u skladu s njom. Boginja pravde nosi povež preko očiju, ukazujući na dostupnost pravde za sve, bez diskriminacije. Desi se u jednom momentu razvoja društva da postojeći propis postane nedovoljan ili čak da ga je potrebno ukloniti iz pravnog života, pa tada dolazi do relativnog sukoba između zakona i pravde.

Stoga i pravičnost predstavlja izvedenicu od imenice pravda, ali sadržaj i značenje ovog pojma u pravu podrazumijeva poštovanje etičkih principa, postupanje u skladu sa zakonom, iskreno, pošteno, časno i sa puno znanja, s punim uvjerenjem da se samo na taj način može obezbijediti dostizanje istine za učesnike u sudskom postupku.

Pravičan pravosudni sistem zahtijeva neophodnost poštovanja prava na pravično suđenje, ravnopravnost stranaka u postupku („jednakost oružja“), kao i poštovanje nezavisnosti suda, načela podjele vlasti i obavezujuće snage pravosnažnih sudskih odluka.

Mišljenje broj 12 KVES-a i Mišljenje broj 4 KVET-a, koja su poznata kao **Deklaracija iz Bordo**a, u tački 2. pozivaju se na često citirani zahtjev iz presude ESLJP-a *De Cubber protiv Belgije* od 26. oktobra 1984., serija broj 86, stav 26: „*Pravda se ne treba samo provesti, već se mora vidjeti da se ona provodi.*”

OPUN, član 6: „U skladu s načelom nezavisnosti sudstva, sudije imaju pravo i obavezu da vode računa o tome da se sudske radnje provode pravedno i da prava svih stranaka budu poštovana.”

Predrasuda

Predrasuda je unaprijed formiran sud o nekome ili nečemu ili o konkretnoj situaciji. To su pretežno negativni stavovi koji su uglavnom formirani prijevremeno, bez prikupljanja odgovarajućih informacija i koji nisu utemeljeni na adekvatnim znanjima i iskustvima. Bivaju naučene ili se formiraju kroz odrastanje, obrazovanje, odgoj i društvo.

Rječnik definiše predrasudu kao pogrešno mišljenje, uvjerenje i sl. o nekome ili nečemu koje nije zasnovano na činjenicama, preubjeđenje.¹⁵⁰ To su najčešće neopravdana pojednostavljenja i osiromašenja svojstava i osobina pripadnika neke socijalne grupe ljudi.¹⁵¹

„Pristrasnost ili predrasuda definiše se kao naginjanje, sklonost ili predispozicija prema jednoj ili drugoj strani ili određenom rezultatu: Kada se to primijeni na sudske postupke, predstavlja predispoziciju da se o pitanju ili zahtjevu odluči na određen način, zbog čega sudski um nije u potpunosti otvoren za ubjeđivanje. Utiče na prosudbu i sudiju onemogućava da vrši svoju funkciju nepristrasno u konkretnom predmetu.“¹⁵²

„Nosioци pravosudne funkcije trebaju voditi računa kada daju izjave o kontroverzним društvenim pitanjima u bilo kojem kontekstu, imajući u vidu zaštitu načela nepristrasnosti pravosuđa, te uvijek pretpostavljaju i da njihovo javno izrečeno mišljenje, odnosno vrijednosni stav, koje može biti tumačeno kao

150 Rečnik srpskoga jezika, izd. 2011, Matica srpska, Novi Sad, str. 993.

151 Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021 (pristupljeno 23. oktobra 2023.)

152 Mišljenje broj 18 KVES-a, stav 57 poziva se na praksu: *R v Sussex Justices, ex parte McCarthy*, King's Bench Division of the High Court of Justice of England and Wales [1924] 1 KB 256 at 259, per Lord Chief Justice Hewart, i: *R v Bertram* [1989] OJ No. 2133 (QL), citat sudije Coryja u *R v S*, Vrhovni sud Kanade [1997] 3 SCR 484, tačka 106.

predrasuda ili predubjeđenje, može zahtijevati njihovo izuzeće u određenom postupku, što se direktno veže na pravilno obavljanje pravosudnih dužnosti.”¹⁵³ „Nosilac pravosudne funkcije uvijek treba ostavljati utisak distanciranog lica, koje je otvorenog uma, bez predrasuda, predubjeđenja i nepristrasno, te koje ima jednak pristup prema svima. Ovo podrazumijeva i suzdržanost od bilo kakve političke aktivnosti te komentarisanja kontroverznih društvenih tema, kao i neophodnost postojanja balansa između društvenih aktivnosti i potrebe da bude uvijek percipiran kao nezavisni i nepristrasni nosilac pravosudne funkcije.”¹⁵⁴

Prejudicirati

Naziv potiče od riječi „preiudicium” (lat. *preiudicium*). Prema rječnicima, to je prethodni sud, prethodno rješenje, odluka donesena unaprijed, unaprijed doneseno mišljenje, predrasuda. Dakle, prejudicirati bi značilo unaprijed presuditi, unaprijed donijeti odluku, unaprijed stvoriti mišljenje o nečemu, praviti pretpostavke bez stvarnog osnova.

U sudstvu, prejudicirati znači povredu principa nepristrasnosti i nezavisnosti, povredu integriteta i povredu jednakosti stranaka u postupku. Prethodni sud je sud koji je donesen na osnovu prethodnih saznanja, možda iz medija, a možda i iz nekih drugih izvora, što je u suprotnosti sa zahtjevom da sud donosi zaključak na osnovu činjenica predmeta, bez favorizovanja, prejudikata i predrasuda.

¹⁵³ Smjernice za javne istupe, tačka 25.

¹⁵⁴ Ibid, tačka 26.

Profesionalizam sudija

U svakoj profesiji, profesionalizam i profesionalnost podrazumijevaju rad zasnovan na stručnosti i pravilima struke, bez ikakvih predrasuda i proizvoljnosti u postupanju, ukupnost osobina nosioca dužnosti koji postupa u skladu sa pravilima struke. Od sudija se zahtijeva visok nivo profesionalnosti, koji se ogleda u ovladavanju etičkim pravilima ponašanja, stalnom razvijanju sposobnosti shvatanja i primjene prava, kroz svakodnevan rad i učenje te putem redovnih obuka, ali i u razvijanju sopstvenih vještina u vođenju postupka, s ciljem da se strankama omogući zaštita njihovih prava u punom kapacitetu i bez diskriminacije u odnosu na druge.

Valja imati na umu da je profesionalac „onaj koji svoj posao obavlja savjesno, vješto i temeljito”¹⁵⁵, pa u ovom pojmu leži sva ukupnost sudijske dužnosti.

Profesionalizam sudija predstavlja osnovnu garanciju visokog kvaliteta sudske odluke. Ovo podrazumijeva visoki nivo pravne obučenosti sudija u skladu sa načelima definisanim u **KVES-u, Mišljenje broj 4** (Stalna i početna obuka) i **Mišljenje broj 9** (Obuka o pravu), kao i razvijenu kulturu nezavisnosti, etike i deontologije u skladu sa Mišljenjima broj 1 i 3.

Mišljenje broj 11 KVES-a, zaključci, tačka f): „Profesionalizam sudija je glavni garant kvaliteta odluka i važan dio okruženja koji utiče na sudske odluke. Profesionalizam podrazumijeva visok nivo pravne obučenosti sudija, kao i razvoj kulture nezavisnosti, etike i deontologije. Ovo zahtijeva od sudije da poznaje ne samo pravnu materiju nego i vanpravne pojmove.”

„Uloga sudije je da prati izvođenje dokaza, da svjedocima postavlja pitanja samo kada je potrebno razjasniti neko pitanje koje je zanemareno ili nejasno, da vodi brigu da se pravni zastupnici ponašaju primjereno i da se pridržavaju

¹⁵⁵ Anić, Vladimir; Goldstein, Ivo. Rječnik stranih riječi, izd. 2004, Novi liber, Zagreb, str. 1054.

pravila propisanih zakonom, da eliminiše ono što nije relevantno i da obeshrabri ponavljanja, da se smislenom intervencijom pobrine da je razumio argumente koje stranke iznose i da može procijeniti njihovu vrijednost, i da naposljetku odluči gdje leži istina. Ako izađe iz ovih okvira, on skida ogrtač sudije i navlači ogrtač zastupnika strane u postupku, a takva promjena mu ne pristaje. Takvi su naši standardi.“¹⁵⁶

Princip podjele vlasti i odnos prema nezavisnosti pravosuđa

Proklamovani princip podjele vlasti zasniva se na zahtjevu da tri stuba vlasti –zakonodavna, izvršna i sudska – djeluju svaki u okviru svojih ovlaštenja i stvaraju uslove za omogućavanje potpune nezavisnosti sudske vlasti, bez neprikladnih pritisaka ili nametanja stavova druge dvije vlasti. Načelo podjele vlasti je samo po sebi garant nezavisnosti sudstva. To međutim ne znači da iko, pa i sudstvo, može da postoji i djeluje samostalno, bez oslonca na druge dvije vlasti i da između njih ne smije da postoji saradnja. Upravo obrnuto, ukupnost i saradnja sve tri vlasti čine državu, s tim da svaka vlast djeluje u okviru svojih ovlaštenja.

„Nijedna sudska vlast, baš kao ni bilo koja druga vlast u demokratskoj državi, nije u potpunosti nezavisna. Sudska vlast se oslanja na druge da joj osiguraju sredstva i usluge, posebno na zakonodavnu vlast da osigura finansije i pravni okvir koji ona mora da tumači i primjenjuje. Iako je zadatak rješavanja predmeta u skladu sa zakonom povjeren sudskoj vlasti, javnost se oslanja na izvršnu vlast

¹⁵⁶ Komentar Bangalorških principa, stav 211, citat iz predmeta *Jones protiv Nacionalnog odbora za ugali*, Apelacioni sud Engleske i Velsa [1957], prema Lordu Denningu.

da će izvršiti sudsku odluku. Nedostaci u izvršavanju sudskih odluka podrivaju sudsku vlast i dovode u pitanje podjelu vlasti.”¹⁵⁷

Dok sve tri vlasti dijele odgovornost u pogledu obezbjeđivanja odgovarajuće podjele između njih, ni to načelo, kao ni načelo nezavisnosti sudstva, ne bi trebalo da isključi dijalog između državnih vlasti.

Magna karta sudija, član 1: „Pravosuđe je jedna od tri velike grane vlasti u svakoj demokratskoj državi. Njen zadatak je da garantuje samo postojanje vladavine prava i da na taj način obezbijedi pravilnu primjenu zakona na nepristrasan, pravedan, pravičan i efikasan način.”

Profesionalna tajna

Tajna koju neko doznaje u vezi sa svojim pozivom (ljekar, advokat, sveštenik i dr.) i koju ne smije odati bez odobrenja svog klijenta je profesionalna tajna. Šta se smatra službenom ili profesionalnom ili poslovnom tajnom reguliše se zakonom, ali i opštim aktima državnih organa, pravnih lica i institucija, kao i podaci i isprave koje su kao poslovnu tajnu odredili državni organi, pravna lica ili institucije. I predsjednik suda može odrediti šta se smatra poslovnom tajnom. Predsjednik suda može sudiju, stručnog saradnika, višeg stručnog saradnika, odnosno zaposlenog u sudu osloboditi obaveze čuvanja službene odnosno poslovne tajne ako u pojedinom slučaju za to postoje opravdani razlozi.¹⁵⁸

Profesionalna tajna korespondira u velikoj mjeri sa pravom na privatnost iz člana 8. EKLJP.

157 Iz izvještaja generalnog sekretara Savjeta Evrope za 2015. godinu, str. 14, 17 i 27. Mišljenje broj 18 KVES-a, stav 11.

158 Ova pitanja su u domaćoj legislativi regulisana sljedećim zakonima: član 86. Zakona o sudovima RS, član 55. Zakona o sudovima Federacije BiH, kao i član 64. Zakona o sudovima Brčko distrikta BiH.

ESLJP u više predmeta ističe da se pojam privatnog života odnosi na aspekte u vezi sa ličnim identitetom, kao što su ime osobe, njegova fotografija ili fizički i moralni integritet. Garancija koju daje član 8. EKLJP prvenstveno ima za cilj da osigura razvoj ličnosti svakog pojedinca u njegovim odnosima sa drugim ljudskim bićima, bez spoljnih uticaja. Stoga, čak i u javnom kontekstu postoji određena zona interakcije jednog lica sa drugima koja može potpadati pod polje privatnog života.¹⁵⁹

„Sudije su vezane profesionalnom tajnom u pogledu pretresa i u pogledu povjerljivih podataka koje saznaju tokom obavljanja svoje dužnosti izvan javne rasprave, i ne mogu biti primorane da svjedoče o tim pitanjima.”¹⁶⁰

---

159 *Von Hannover protiv Njemačke* (br. 2), 2012, tačka 95.

160 *OPUN*, tačka 15.

Privatni interes

U Preporukama zemljama članicama EU o pravilima ponašanja u javnim službama¹⁶¹, Komitet ministara Savjeta Evrope definiše sukob interesa kao „situaciju u kojoj javni funkcioner ima neki privatni interes koji je takve prirode da utiče ili postoji pretpostavka da utiče na nezavisno i objektivno obavljanje njegovih službenih dužnosti“. Privatni interes se definiše kao „bilo kakva korist“, što znači da obuhvata prenosive (nasljedne) ili materijalne i neprenosive prednosti.¹⁶²

Kad je riječ o sudijama i tužiocima, privatni interes uključuje, ali se na nju ne ograničava, bilo koju materijalnu i nematerijalnu korist za sudiju/tužioca, njegove bliske srodnike, lica ili organizacije sa kojim on ima ili je imao bliske lične, poslovne ili društvene odnose.

Nosilac javne funkcije nikada ne smije svom ličnom interesu ili interesu lica sa kojim je povezan dati prednost nad javnim interesom. Generalno pravilo je da sukob interesa postoji ako se može steći utisak da nosilac javne funkcije može dati povlašteni položaj nekom licu.¹⁶³

161 Preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope državama članicama Rec(2000)10 o pravilima ponašanja javnih službenika

162 Ibid, član 13, Sukob interesa

163 Smjernice o sukobu interesa, Međunarodni standardi i definicije sukoba interesa, str. 5.

Razuman posmatrač

Razuman posmatrač je svaka osoba prosječno informisana, sa ili bez formalnog pravnog obrazovanja, koja nema interesa u konkretnim predmetima, ali čiji utisak je vrlo bitan za ocjenu postojanja nepristrasnosti pravosuđa. Riječ je o pravnom standardu koji se procjenjuje u svakom pojedinačnom slučaju, s obzirom na to da nema objektivnih kriterija, ali se objektivizacija vrši sa stanovišta pravila o nepristrasnosti.

„Test neprimjerenosti odnosi se na to da li neko postupanje narušava sposobnost sudije da vrši svoje sudijske dužnosti s integritetom, nepristrasno, nezavisno i stručno, odnosno da li postoje izgledi da će takvo postupanje stvoriti, u očima razumnog posmatrača, utisak da je sposobnost sudije da vrši sudijsku funkciju narušena. Na primjer, tretiranje državnog službenika drugačije u odnosu na druge građane, čuvajući za njega mjesto na kojem želi da sjedi, stvara dojam kod običnog posmatrača da taj službenik ima povlašten pristup sudu i procesima odlučivanja.”¹⁶⁴

---

164 Komentar Bangalorških principa, stav 112.

Službena tajna

Pod službenom tajnom podrazumijevaju se podaci koji se dobiju u okviru obavljanja redovnog posla, a naročito: svi podaci koji su kao službena tajna određeni zakonom ili drugim propisom, svi podaci koji su kao službena tajna određeni opštim aktima državnih organa, pravnih lica i drugih institucija, podaci i isprave koji su posebno određeni kao službena tajna od državnih organa, pravnih lica i drugih institucija te podaci i isprave koje je kao službenu tajnu odredio predsjednik suda ili ovlašteni službenik suda. Obaveza čuvanja službene tajne traje i nakon prestanka rada u sudu. Predsjednik suda može sudiju, odnosno službenika suda, osloboditi obaveze čuvanja službene tajne ako u pojedinom slučaju za to postoje opravdani razlozi.

Ova definicija ne odnosi se na klasifikaciju informacija ili dokumenata po stepenu tajnosti od strane nacionalnih sigurnosnih agencija. Radi se o potpuno različitoj kategoriji informacija i isprava koje se štite.

Zakon o sudovima Federacije BiH u članu 55, Zakon o sudovima Republike Srpske u članovima 85. i 86, kao i Zakon o sudovima Brčko distrikta BiH u članovima 63. i 64, na identičan način definišu službenu tajnu, pa konstatuju da su to „svi podaci koji se dobiju u okviru obavljanja redovnog posla”.

Sukob interesa

Sukob interesa je situacija u kojoj dolazi do sukoba između javnog interesa i privatnog interesa lica koje vrši javnu funkciju. Sukob interesa mora biti shvaćen kao očekivana situacija kojom se može i mora upravljati, a to podrazumijeva pravovremeno prepoznavanje rizika koji u sebi nosi istovremena prisutnost javnih i privatnih interesa, čiji ishod može biti zloupotreba funkcije i nezakonito ili nečasno pribavljanje privatnih koristi za nosioca pravosudne funkcije ili bliske osobe.¹⁶⁵

Biti u sukobu interesa nije samo po sebi dokaz pogrešnog ponašanja. Tokom profesionalnog života ponekad se ne može izbjeći sukob interesa. Predmetom pravne materije sukob interesa postaje tek onda kada pojedinac pokuša i/ili uspije uticati na rezultate svojih profesionalnih postupaka ili odluka tako da one zadovoljavaju njegove privatne interese.

Smjernice o sukobu interesa su identifikovale specifične situacije koje mogu dovesti do sukoba javnog i privatnog interesa, i to su: obavljanje nespojivih dužnosti ili dodatnih aktivnosti koje utiču ili mogu biti od uticaja na obavljanje redovnih dužnosti, izvještavanje o imovini i prihodima, primanje poklona i drugih koristi, kontakti sa trećim licima i odavanje povjerljivih informacija, nepotizam i stalna obuka u oblasti prepoznavanja pojavnih oblika sukoba interesa i sprečavanja sukoba interesa.

U **Preporukama zemljama članicama EU o pravilima ponašanja u javnim službama**¹⁶⁶, Komitet ministara Savjeta Evrope definiše sukob interesa kao situaciju u kojoj javni funkcioner ima neki privatni interes koji je takve prirode

¹⁶⁵ Smjernice o sukobu interesa, Uvod

¹⁶⁶ Preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope državama članicama Rec(2000)10 o pravilima ponašanja javnih službenika, član 13. – Sukob interesa

da utiče, ili postoji pretpostavka da utiče, na nezavisno i objektivno obavljanje njenih tj. njegovih službenih dužnosti.

U pogledu definicije sukoba interesa vidjeti i tekst o pojmu „Privatni interes“ u ovom dokumentu.

„Mada preporuke ne definišu pojmove koji se koriste kako bi se opisao spektar osoba koje bi trebale podlijevati propisima o sukobima interesa, pretpostavlja se da porodica obuhvata srodnike prvog stepena, poput: roditelja, supružnika i djece; bliski srodnici opisuju krvnu rodbinu – tazijske veze do četvrtog stepena; osobe i organizacije od poslovne ili političke važnosti odnose se na političare, poslovne saradnike, preduzeća, neprofitne subjekte, sindikate, političke stranke, stručne organizacije itd. Evidentno je da su porodične, prijateljske, poslovne i političke veze vrlo jake i mogu navesti javnog funkcionera da prekrši svoje javne dužnosti. Takve snažne veze trebale bi stoga biti obuhvaćene propisima kojima je cilj spriječiti i suzbiti sukobe interesa.

Tri su pojavna oblika sukoba interesa: stvarni, prividni i potencijalni.”¹⁶⁷

a) Sukob interesa – stvarni

Stvarni sukob interesa ogleda se u postojanju privatnog interesa sudije/tužioca koji vodi postupak i opasnosti da taj interes može ugroziti javni interes da se postupak provede pravično i zakonito. Ovaj sukob interesa je stvaran, postoji, jer, prvo, postoji privatni interes sudije ili tužioca koji vodi postupak, i, drugo, taj privatni interes može da ugrozi obavljanje dužnosti.

Za ispravno shvatanje stvarnog sukoba interesa potrebno je razumjeti da za njegovu identifikaciju nije bitna činjenica da li je u konkretnoj situaciji došlo do povrede službene dužnosti, odnosno

¹⁶⁷ Smjernice o sukobu interesa, Međunarodni standardi i definicije sukoba interesa

nepriimjerenog uticaja, već samo da postoji sukob između privatnog i javnog interesa.

Ovo su očigledne i prepoznatljive situacije, na primjer kada u predmetu koji vodi sudija kao punomoćnik jednu stranku zastupa njegova kći, ili će kao svjedok biti saslušana njegova supruga ili drugi član porodice. Ili kada tužilac vodi istragu o nekom udruženju, a sekretar tog udruženja je njegov srođnik.

b) Sukob interesa – prividni

Riječ je o situaciji u kojoj se čini da bi privatni interes mogao nepriimjerenom uticati na obavljanje službenih dužnosti, ali to zapravo nije slučaj. Ipak, značajan je jer za posljedicu može imati gubljenje povjerenja javnosti u pravosuđe.

Identifikovanje prividnog sukoba interesa je veoma važno, ne samo zbog činjenice da ovaj sukob interesa često može prerasti u stvarni sukob interesa, nego i zbog njegovog mogućeg uticaja na gubljenje povjerenja javnosti u integritet pravosudne institucije i pravosuđa u cjelini.¹⁶⁸

Ovo su situacije kada postoji privid sukoba interesa; nekom dobro obaviještenom posmatraču se čini da postoji sukob interesa, ali njega u realnosti nema. Bitno je ovakav privid sukoba interesa prepoznati da bi se moglo njime upravljati, jer se može desiti da postane stvarni sukob interesa. Na primjer, članstvo nosioca pravosudne dužnosti u nekom udruženju, koje se može u budućnosti pojaviti kao stranka u postupku upravo pred tim sudijom.

---

¹⁶⁸ Ibid, str. 4.

c) Sukob interesa – potencijalni

Potencijalni sukob interesa je situacija kada je privatni interes zaposlenika specifične prirode i kada postoji vjerovatnoća da bi u budućnosti moglo doći do sukoba interesa.

Nesumnjivo je da u ovoj situaciji ne postoji stvarni sukob interesa, ali identifikovanje potencijalnog sukoba interesa je neophodno za sprečavanje stvarnog sukoba interesa u slučaju pokretanja postupka.

„Potencijalni sukob interesa nastaje kada su lični interesi sudije (ili osoba koje su mu bliske) u suprotnosti sa njegovom obavezom da nepristrasno presuđuje. Sudska nepristrasnost obuhvata nepristrasnost u odnosu na činjenice i percepciju nepristrasnosti u očima razumnog posmatrača. Test sukoba interesa u postupanju sudije mora se odnositi na sukobe između samih interesa sudije i dužnosti da nepristrasno odlučuje, ali i na okolnosti u kojima razumni posmatrač uočava (ili bi mogao uočiti) sukob. Na primjer, iako članovi porodice sudije imaju svako pravo da budu politički angažovani, sudija mora biti svjestan da političko djelovanje bliskih članova porodice može, koliko god to bilo pogrešno, negativno uticati na percepciju javnosti o njegovoj nepristrasnosti.“¹⁶⁹

d) Sukob interesa – upravljanje sukobom interesa

Svakodnevne su situacije koje mogu biti osnov za određeni oblik sukoba interesa. Osnovno pravilo je naučiti prepoznati sukob interesa, izbjeći ga ako je to moguće, a ako to nije moguće, onda je neophodno upravljati sukobom interesa.

¹⁶⁹ Komentar Bangalorških principa, stav 67.

Osnovna načela za upravljanje sukobom interesa su: zaštita javnog interesa, transparentnost u postupanju, lična odgovornost sudije ili tužioca za upravljanje sukobom interesa te stvaranje organizacione kulture koja ne toleriše sukob interesa.

Izbjegavanje sukoba interesa je, u osnovi, prihvatanje ograničenja i odricanje od privatnih interesa. Upravljanje sukobom interesa nastaje u situaciji kada je sukob interesa nemoguće izbjeći. Koraci koje treba preduzeti su sljedeći: objelodaniti sukob interesa, tražiti izuzeće i bez odlaganja prestati preduzimati radnje u postupku, izuzev onih koje ne trpe odlaganje, u skladu sa zakonom.

„Sukob interesa se ne definiše kao korupcija *per se*, ali slučajevi sukoba interesa mogu dovesti do koruptivnog ponašanja. Upravo sprečavanje sukoba između privatnog interesa pojedinca koji obavlja javnu funkciju i interesa same javne službe predstavlja jedan od ključnih preventivnih mehanizama za nastanak korupcije unutar javne službe, uključujući i pravosuđe. Sukob interesa je nemoguće spriječiti jednostavnom zabranom privatnog interesa nosilaca pravosudne funkcije, nego je potrebno, s jedne strane, uspostaviti propise i provodljive standarde ponašanja, te sistem nadzora koji bi osigurao poštovanje propisa, a s druge strane, nosioci pravosudnih funkcija moraju na sebe preuzeti odgovornost za identifikovanje i izbjegavanje sukoba interesa. Jačanje individualne odgovornosti i organizacione kulture koja ne toleriše sukob interesa spada u osnovna načela politika za sprečavanje sukoba interesa. U ovom smislu, od neprocjenjive je važnosti podstaći sve nosioce pravosudnih funkcija da preuzmu odgovornost za svoje djelovanje, kao i za dojam koji njihovo djelovanje stvara o pravosuđu u cjelini. Od nosilaca pravosudne funkcije se očekuje da se ponašaju sa najvišim stepenom integriteta, te daju pozitivan primjer ponašanja za druge javne službenike i javnost.”¹⁷⁰

Sprečavanje sukoba interesa u obavljanju javnih dužnosti u Bosni i Hercegovini regulisano je Zakonom o sukobu interesa u institucijama BiH, Zakonom o

170 Ibid, Uvod

sprečavanju sukoba interesa u organima vlasti Republike Srpske, Zakonom o sprečavanju sukoba interesa u organima vlasti Federacije BiH i Zakonom o sprečavanju sukoba interesa u institucijama Brčko distrikta BiH. Navedeni zakoni ne odnose se na nosioce pravosudnih funkcija. Sprečavanje sukoba interesa u bosanskohercegovačkom pravosuđu djelimično je uređeno Zakonom o VSTS-u BiH, etičkim sudijskim i tužilačkim kodeksima te procesnim zakonima i zakonima o sudovima.

Stalnost sudijske i tužilačke funkcije

Stalnost sudijske i tužilačke funkcije nesumnjivo predstavlja jednu od najvažnijih pretpostavki nezavisnosti pravosuđa. Stalnost podrazumijeva da se sudije biraju doživotno, odnosno do ispunjavanja starosne granice za odlazak u penziju, odnosno do razrješenja, ako je to određeno zakonom i u propisanom postupku. Pod stalnošću se podrazumijeva i nemogućnost premještaja sudija u drugo mjesto bez njihove saglasnosti, izuzev ako premještaj nije predviđen kao disciplinska mjera.

Zakon o VSTS-u članovima od 25. do 32. pruža visok stepen zaštite svim sudijama i tužiocima kada propisuje da se na ove funkcije biraju na neograničen mandat. Odgovarajuće zakonske odredbe za sudije i tužioce različitih nivoa imaju identičan tekst u pogledu ovog pitanja, i to sljedeće sadržine: „Sudije odnosno tužiocima se imenuju na mandat neograničenog trajanja, s tim što im mandat može prestati u slučaju da podnesu ostavku, navrše starosnu dob propisanu za obavezan odlazak u penziju ili budu razriješeni dužnosti iz razloga utvrđenih zakonom.”

„Pošto su sudije nadležne za konačne odluke o životu, slobodama, pravima, dužnostima i imovini građana... zakon jemči trajanje mandata sudija, njihovu nezavisnost, njihovu bezbjednost, odgovarajuću naknadu, uslove službe, penziju i starosnu granicu odlaska u penziju. Ako je propisan izbor na određeni period, preporuka je da sudija ne može do isteka mandata biti smijenjen, izuzev iz razloga propisanih zakonom.“¹⁷¹

„Osnovno načelo sudijske nezavisnosti je to da je stalnost funkcije zagantovana sve do trenutka kada je sudija po zakonu obavezan da se penzioniše ili do isteka vremenski ograničenog mandata.“¹⁷²

Standardi sudijskog ponašanja

„Standardi ponašanja koji se primjenjuju na sudije, proizlaze iz vrijednosti pravde, istine i slobode te predstavljaju preduslov za povjerenje u provođenje pravde.“¹⁷³ „To su pravila ponašanja koja su preporučena sudijama, a radi profesionalnog obavljanja ove dužnosti i jačanja povjerenja javnosti u djelotvoran sudski sistem. Ta pravila ponašanja su visoko na ljestvici poželjnih vrlina i osobina, i suprotno uobičajenom mišljenju, nisu sadržana samo u etičkim kodeksima, nego i brojna pravila i materijalnog i procesnog prava imaju svoju ulogu.“¹⁷⁴

Profesionalni standardi predstavljaju najbolje prakse koje sve sudije treba da nastoje da razviju i čijem ostvarivanju treba sve sudije da teže, što je već ranije u nekoliko navrata naglašeno.

171 OPUN, preambula i članovi 11. i 12.

172 Mišljenje broj 1 KVES-a, stav 57; vidjeti Preporuku Rec(94)12

173 Ibid, Mišljenje broj 3, stav 8.

174 U BiH je razrađen čitav niz dokumenata koji se bave profesionalnim sudijskim standardima, od Smjernica o sukobu interesa do Smjernica za javne istupe, i korišteni su za izradu ovog Pojmovnika.

KVES u Mišljenju broj 3, stav 45, ukazuje na to da su standardi profesionalnog ponašanja različiti od zakonskih i disciplinskih pravila, te ističe: „Standardi izražavaju sposobnost jedne profesije da odredi svoje funkcije u vrijednostima koje odgovaraju očekivanjima javnosti, kao protivteža ovlaštenjima koja su joj povjerena. To su samoregulacioni standardi u kojima se prepoznaje da primjena propisa nije prost mehanički postupak, uključuje i stvarnu diskrecionu moć i stavlja sudije u odnos odgovornosti prema građanima.”

Stereotip

Stereotipi su osnov za predrasude, sistem shvatanja koji utiče na stvaranje pogrešnih slika o ljudima i pojavama oko nas, koji se uporno i nametljivo ponavljaju.

Nastaju tako da grupi ljudi dajemo određene karakteristike, a zatim pri susretu s bilo kojim članom grupe očekujemo da će biti tipičan član te grupe i posjedovati sva njena obilježja. Nije zasnovan na činjenicama ili opravdanim razlozima. Stereotipima definišemo druge na osnovu onoga što bismo mi željeli da budu, a ne na osnovu njihovog stvarnog identiteta, a to je lijeni način komuniciranja, jer se ne želimo baviti već odavno formiranim mišljenjima, makar ona bila i negativna.

Negativnim stereotipom mi osuđujemo ili obezvređujemo druge. Stereotipi izazivaju neprijateljstvo i povređuju princip pravednosti (diskriminacija), otežavaju komunikaciju i dovode do povrede principa jednakog tretmana.

„Dužnost da se suzdrži od uvredljivih komentara – Sudija treba da se pobrine da je njegovo ponašanje takvo da svaki razumni posmatrač razumno vjeruje u njegovu nepristrasnost. Sudija treba da izbjegava komentare, izraze, gestikulacije ili postupke koji se mogu razumno protumačiti kao iskazivanje

bezosjećajnosti ili nepoštovanja. Primjeri toga su nerelevantni ili uvredljivi komentari zasnovani na rasnim, kulturološkim ili drugim stereotipima, te postupci koji impliciraju da te osobe pred sudom neće biti tretirane jednako kao i svi drugi građani i sa jednakim poštovanjem. Uvredljivi komentari sudije o etničkom porijeklu, uključujući i samo porijeklo sudije, takođe predstavljaju neprimjerene i nekulturne komentare. Sudija mora posebno voditi računa da njegovi komentari nisu rasistički obojeni i da ne vrijeđaju manjinske grupe u zajednici, čak i nenamjerno.“¹⁷⁵

Sud časti

Sud časti je javni, društveni sud koji ocjenjuje da li su određeni postupci u skladu sa moralom i da li kompromituju ugled profesije.

U pitanjima etike, kod povrede etičkih principa, nema po automatizmu povrede discipline i pokretanja disciplinskog postupka. Etička pravila su prije svega pravila samokontrole, preporučena ponašanja, pa se preispitivanje povrede etičkih pravila u nekim državama vrši pred sudom časti. Tako na primjer u Sloveniji i Crnoj Gori nedostatak poštovanja profesionalnih standarda može dovesti do sankcija koje izriče sud časti u okviru Udruženja sudija, a ne disciplinski organ. U Češkoj Republici, u naročito ozbiljnom slučaju nepoštovanja pravila profesionalnog ponašanja, sudija može biti isključen iz Sudijske unije, koja je i izvor ovih principa.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Komentar Bangalorških principa, stav 187.

¹⁷⁶ Ibid, Mišljenje broj 3, vidjeti odjeljak c) disciplinska odgovornost i stav 62.

Sudijski status

Status sudije zavisi od čitavog niza elemenata, a oni u ukupnosti predstavljaju „spoljne uslove”, dakle, uslove koji ne zavise od ličnosti i karaktera sudije, ali predstavljaju osnov za zahtjev zajednice prema sudiji da izgradi i pokaže profesionalnost u radu, dostojanstveno i primjereno ponašanje, koje je besprijekorno u očima razumnog posmatrača, sve u funkciji jačanja povjerenja u pravosuđe.

Sudijski status određen je, u principu, na način kako je uređeno Preporukom Komiteta ministara Savjeta Evrope Rec(94)12. Elementi statusa su: način izbora zasnovan na zaslugama, stalnost funkcije, uključujući nemogućnost premještaja bez saglasnosti sudije (izuzev kad se radi o izrečenoj disciplinskoj mjeri), odgovarajuća zarada „koja je zagantovana zakonom i srazmjerna dostojanstvu profesije i teretu odgovornosti”, imunitet dat za mišljenje u presudama (ako ono nije posljedica nezakonitosti u radu), postojanje sistema za zaštitu od spoljnih pritisaka te očuvanje nezavisnosti u okviru pravosuđa.¹⁷⁷

---

177 Mišljenje broj 1 KVES-a, stav 17-70.

Transparentnost

Transparentnost označava vidljivost, dostupnost javnosti. Organi vlasti su transparentni ako većinu svojih informacija o aktivnostima, politici i slično objave u javnosti. S tim u vezi, sudstvo je transparentno ako učini dostupnim informacije koje su od interesa za javnost, a ne vrijeđaju prava učesnika u postupku, ni lična prava pojedinaca. Dakle, transparentnost predstavlja dostupnost informacija.

Pravo na pristup informacijama zagantovano je Zakonom o slobodi pristupa informacijama.¹⁷⁸ Svaki organ koji raspolaže informacijama dužan je da štiti pravo na informaciju, a istovremeno pravo na privatnost podataka o licima, što zahtijeva rješavanje o sukobu ova dva prava. Zakon propisuje izuzetke od prava na slobodu pristupa informacijama, što znači da je na kontroloru podataka odluka i ocjena da neko od ta dva prava ne bude ugroženo u većoj mjeri nego što je to neophodno u demokratskom društvu. Posebno je od značaja davanje podataka u pravosuđu, jer su materijalnim i procesnim zakonima propisana ograničenja u pristupu informacijama (npr. i široj javnosti je poznato da se podaci ne daju „u interesu istrage“).

„Transparentno javno mnjenje je takvo mnjenje u kome je vidljiva dostupnost informacija ljudima. To obično znači ne samo da organi javne vlasti dobro i brzo odgovaraju na zahteve za informacijom, nego i da veliki broj informacija objavljuju bez čekanja na zahteve, proaktivno, kao npr. objavljivanjem službenih listova, brošura ili izveštaja koji su dostupni na internetu. Odgovarajući na zahteve za informacijama, javne institucije se podstiču da organizuju svoje informacije, bolju informisanost i upravljanje i efikasnije donošenje odluka unutar svake institucije. Transparentnost doprinosi društvenoj odgovornosti.“¹⁷⁹

---

178 Zakon o slobodi pristupa informacijama u BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 28/00, 45/06, 102/09 i 62/11)

179 <https://pravodaznas.rs/you/sta-je-transparentnost.html> (pristupljeno 24. marta 2023.)

Indeks pojmova

Akademsko zastupanje određenih problema	63
Autentičnost, autentičan	64
Bliski srodnik	65
Bliski lični odnosi	66
Čast	67
Čestitost	68
Član porodice	68
Deontologija	71
Dignitet sudijskog položaja	71
Diskriminacija i oblici diskriminacije	73
a) Diskriminacija - mobing	74
b) Diskriminacija - seksualno uznemiravanje	76
c) Diskriminacija - uznemiravanje	77
Disciplina, disciplinski postupak	78
Dobronamjernost	80
Dodatne aktivnosti nosilaca pravosudne dužnosti	81
Dosljednost	82
Dostojanstvo, dostojanstveno	82
Etika	85
a) Etika – normativna	86
b) Etika – primijenjena	87
c) Etika – pravna	87
d) Etika – moral, sličnosti i razlike	88
Finansiranje sudova i tužilaštava	90
Finansijski interes	91
Finansijski izvještaj (imovinski karton)	92
Građanska prava sudije i tužioca	94
Imunitet sudija i tužilaca	96

Integritet i etika, razlike i sličnosti	97
Interesno povezano lice	98
Izazovi za integritet nosioca pravosudne dužnosti	99
Izuzeće i isključenje	100
Javnost	101
Javna ličnost	102
Javni interes	103
Javni istupi sudija i tužilaca	103
a) Javno istupanje – rizici	104
b) Javni istupi i odgovornost prema društvu	106
c) Javni istupi i odgovornost prema medijima	107
d) Javni istupi i odnos prema društvenim mrežama	109
Kodeks sudijske etike i Kodeks tužilačke etike	110
Kompetentnost	111
Komunikacija	113
Komunikacija <i>ex parte</i>	114
Korištenje ugleda sudijske funkcije	115
Korupcija	116
Kronizam	118
Legitimitet i legalitet sudske vlasti	119
a) Legitimitet	119
b) Legitimitet – funkcionalni	120
c) Legalitet	121
Međunarodni standardi odgovornosti sudija	122
Moral	124
Nedozvoljena komunikacija sa trećim licima	125
Nedozvoljeni spoljni uticaji	126
Nepotizam	127
Neprikladne veze	128
Nespojive dužnosti	130

Nespojivost sudijske i drugih profesionalnih aktivnosti	131
Objektivnost	132
Odgovornost sudija i tužilaca	133
Poklon	135
Politički odnosi	136
Povjerenje javnosti	137
Povjerljivi podaci	139
Poslovni odnosi, aktivnosti	140
Pravda	142
Predrasuda	143
Prejudicirati	144
Profesionalizam sudija	145
Princip podjele vlasti i odnos prema nezavisnosti pravosuđa	146
Profesionalna tajna	147
Privatni interes	149
Razuman posmatrač	150
Službena tajna	151
Sukob interesa	152
a) Sukob interesa – stvarni	153
b) Sukob interesa – prividni	154
c) Sukob interesa – potencijalni	155
d) Sukob interesa – upravljanje sukobom interesa	155
Stalnost sudijske i tužilačke funkcije	157
Standardi sudijskog ponašanja	158
Stereotip	159
Sud časti	160
Sudijski status	161
Transparentnost	162

Literatura

Međunarodni dokumenti:

1. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)
2. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966)
3. Osnovni principi Ujedinjenih nacija o nezavisnosti pravosuđa, usvojeni od Generalne skupštine UN-a, Rezolucijom 40/32 od 29. novembra 1985. i Rezolucijom 40/146 od 13. decembra 1985.
4. KVES, Mišljenja 1 – 18
5. Evropska povelja o zakonu za sudije (10. juli 1986)
6. Magna Carta of Judges (Magna karta sudija ili Velika sudijska povelja), usvojena 2010. godine od KVES-a, sadrži mišljenja i stavove KVES-a od 2001. do 2010.; prevod: Velika sudijska povelja
7. Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i relevantna sudska praksa u odnosu na član 6. Konvencije
8. KVET, Mišljenja 1-13
9. Preporuka Rec(94) Komiteta ministara Savjeta Evrope državama članicama o nezavisnosti, efikasnosti i ulozi sudija od 13. oktobra 1994.
10. Preporuka Rec(2003)13 Komiteta ministara Savjeta Evrope državama članicama o pružanju informacija preko medija u vezi sa krivičnim postupcima
11. Preporuka Rec(2000)10 Komiteta ministara Savjeta Evrope državama članicama o pravilima ponašanja javnih službenika

12. Preporuka Rec(2000)19 Komiteta ministara Savjeta Evrope državama članicama o ulozi javnog tužilaštva u krivičnom pravnom sistemu
13. Bangalorški principi sudijskog ponašanja, usvojeni na Okruglom stolu predsjednika sudova u Palati mira u Hagu, 25-26. novembra 2002.
14. Komentari Bangalorških principa sudijskog ponašanja, United Nations Office on Drugs and Crime, septembar 2007., u organizaciji Grupe za integritet

Nacionalni izvori:

1. Kodeks sudijske etike i Kodeks tužilačke etike, usvojeni od strane VSTS BiH, objavljeni u „Službenom glasniku BiH“ br. 13/06, 25/15 i 94/18.
2. Smjernice za nosioce pravosudne funkcije prilikom istupanja u javnosti i korištenja društvenih mreža, donesene od Visokog sudskog i tužilačkog savjeta BiH u novembru 2022. (dostupno na stranici VSTS-a)
3. Smjernice za sprečavanje sukoba interesa u pravosuđu, donesene od Visokog sudskog i tužilačkog savjeta BiH u julu 2016. (dostupno na stranici VSTS-a)
4. Priručnik za primjenu kodeksa sudijske etike i kodeksa tužilačke etike, USAID i VSTS, februar 2019. (dostupno na stranici VSTS-a)
5. Modul 1: Nosioci pravosudnih funkcija i društvo, CEST FBiH i CEST RS, izdato 2000. (dostupno na stranici CEST-a)
6. Priručnik: Procjena integriteta kandidata za pravosudne funkcije u BiH, USAID-ov projekt Pravosuđe protiv korupcije u BiH, septembar 2021. (dostupno na stranici VSTS-a)
7. Smjernice za prevenciju seksualnog i rodno zasnovanog uznemiravanja u pravosudnim institucijama u BiH, VSTS BiH, februar 2015. (dostupno na linku <https://portalf02.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/31014>)

Leksikoni i rječnici:

1. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2021.
2. Rečnik srpskoga jezika, izd. 2011, Matica srpska, Novi Sad
3. Anić, Vladimir; Goldstein Ivo. Rječnik stranih riječi, izd. 2000. i 2004, Novi liber, Zagreb
4. Halilović, Senahid; Palić, Ismail; Šehović, Amela. Rječnik bosanskoga jezika, Filozofski fakultet, Sarajevo, 2010.
5. Vujaklija, Milan. Leksikon stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd, 1980.
6. Ekonomski leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Masmedia, Zagreb, 1995.

Zakoni i podzakonski akti:

1. Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom savjetu BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 25/2004, 93/2005 i 48/2007)
2. Zakon o sudovima i Zakoni o tužilaštvima Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH
3. Zakon o sukobu interesa u institucijama vlasti BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 13/02, 16/02,14/03, 12/04, 63/08, 18/12, 87/13 i 41/16)
4. Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 100/2013)
5. Zakon o zabrani diskriminacije BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 59/09 i 66/16)
6. Zakoni o radu, entitetski, Brčko distrikta i BiH
7. Zakon o slobodi pristupa informacijama u BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13)

8. Zakon o zaštiti ličnih podataka („Službeni glasnik BiH“ br. 49/2006, 76/2011; 89/2011)
9. Poslovnik o radu VSTS-a (“Službeni glasnik BiH” br. 55/13, 96/13, 46/14, 61/14, 78/14, 27/15, 46/15, 93/16, 48/17, 88/17, 41/18, 64/18, 12/21, 26/21, 35/21, 68/21 i 1/22)

U procesu pripreme korištene su presude ESLJP i Ustavnog suda BiH, tekstovi različitih autora, kao i pristup web-stranicama, a u svakoj fusnoti su navedeni presuda s datumom donošenja, naziv autorskog rada te datum pristupa web-stranicama.

